



ЕВРОПЕЙСКИ СЪЮЗ
ЕВРОПЕЙСКИ СТРУКТУРНИ И
ИНВЕСТИЦИОННИ ФОНДОВЕ



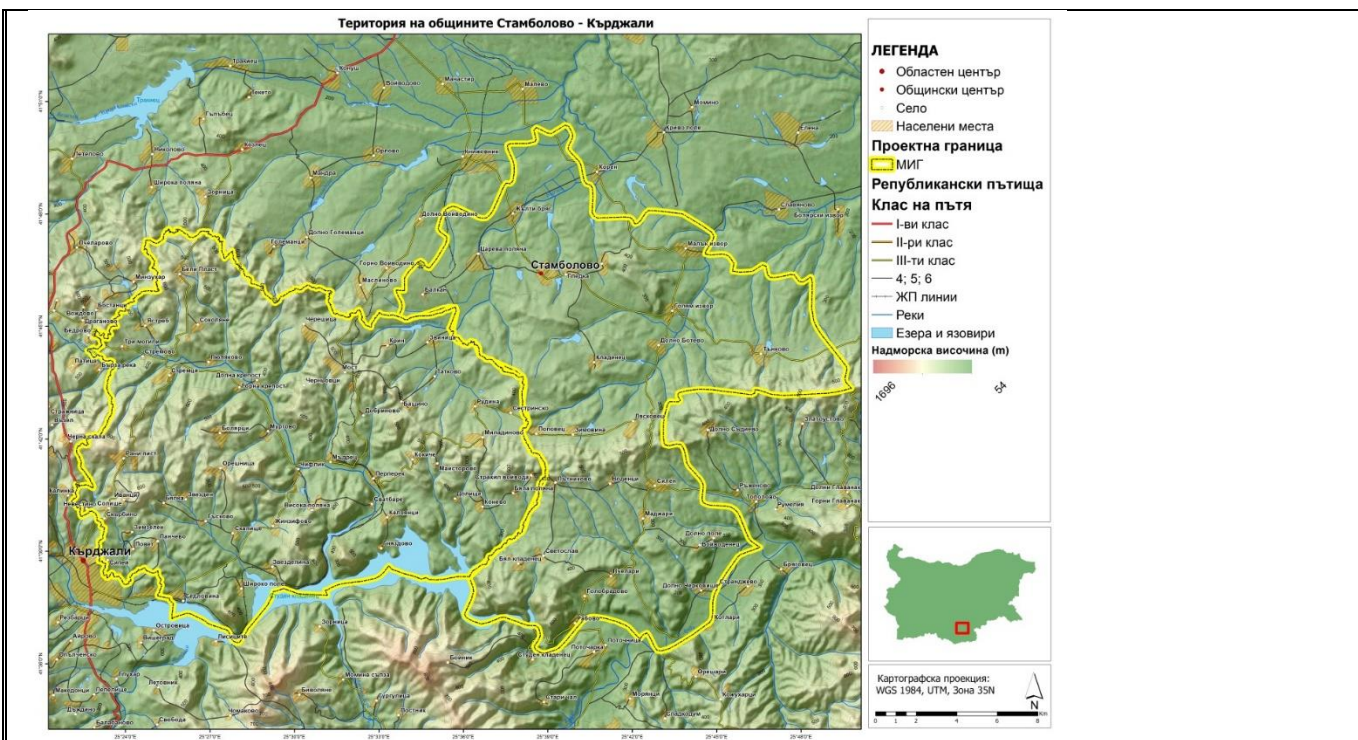
ПРОГРАМА ЗА
РАЗВИТИЕ НА
СЕЛСКИТЕ РАЙОНИ

СТРАТЕГИЯ ЗА ВОДЕНО ОТ ОБЩНОСТИТЕ МЕСТНО РАЗВИТИЕ, 2014 – 2020

**Сдружение „Местна инициативна група
СТАМБОЛОВО – КЪРДЖАЛИ 54“**

Юни, 2018 г.

СЪДЪРЖАНИЕ И СТРУКТУРА НА СТРАТЕГИЯ ЗА ВОМР	
(ЗАДЪЛЖИТЕЛНИ ЕЛЕМЕНТИ) шрифт Times New Roman 12, междуредие 1,15	
1. Описание на МИГ : (не повече от 3 страници)	
1.1. Данни за общини и населени места, които попадат в територията на МИГ:	
- списък на общините, обхванати от МИГ;	Община Стамболово и община Кърджали (54 населени места)
- списък на населените места, обхванати от МИГ;	○ <i>Община Стамболово (всички 26 населени места):</i> с. Балкан, с. Бял кладенец, с. Воденци, с. Войводенец, с. Гледка, с. Голобратово, с. Голям извор, с. Долно Ботево, с. Долно поле, с. Долно Черковище, с. Жълти бряг, с. Зимовина, с. Кладенец, с. Кралево, с. Лясковец, с. Маджари, с. Малък извор, с. Поповец, с. Пчелари, с. Пътниково, с. Рабово, с. Светослав, с. Силен, с. Стамболово, с. Тънково и с. Царева поляна. ○ <i>Община Кърджали (54 от общо 118 населени места):</i> Бащино, Бели пласт, Болярци, Бяла поляна, Бялка, Висока поляна, Гняздово, Горна крепост, Гъсково, Добриново, Долище, Долна крепост, Иванци, Жинзифово, Звиница, Зимзелен, Звезделина, Звезден, Калоянци, Кокиче, Конево, Крин, Люляково, Майсторово, Миладиново, Мост, Мургово, Мъдрец, Невестино, Орешница, Панчево, Перперек, Повет, Пропаст, Рудина, Рани лист, Седловина, Сестринско, Скалище, Соколяне, Страхил войвода, Стремово, Стремци, Сватбаре, Солище, Скърбино, Сипей, Татково, Три могили, Черешница, Черньовци, Чифлик, Широко поле и Ястреб.
- брой жители на териториите обхванати от МИГ;	Населението на територията на „МИГ Стамболово – Кърджали 54“ към 31.12.2016 г. по данни на НСИ е общо 19 321 души . От тях 5 805 живеят на територията на община Стамболово. Населението, живеещо в 54-те села на община Кърджали наброява 13 516 жители.
1.2. Карта на територията:	



2. Описание на процеса на участие на общността в разработване на стратегията (не повече от 2 страници)

2.1. Описание на процеса - проведени срещи, семинари, конференции, обучения и обществени обсъждания):

Процесът на разработване на СВОМР, премина в съответствие с предварително планираните и одобрени дейности в рамките на подмярката за подготовка. Всички дейности са успешно изпълнени, осигурена е необходимата информираност и публичност, посредством публикации в регионални медии, сайта на МИГ и активното участие на въвлечените в местното партньорство участници. Отпечатани и разпространи са поредица от брошури и дипляни, описващи използваните подходи и практики за разработване на СВОМР. Въвличането на местните заинтересовани групи, представляващи трите основни сектора на територията в процеса на разработване на Стратегията се постигна посредством поредица от информационни и работни срещи, конференции, обучения на екипа на МИГ и местни лидери и публични обсъждания, чиято хронология на провеждане е следната:

1. Популяризиране на подхода ВОМР и процеса на разработка на стратегията.

Проведени 2 информационни кампании:

на 04.11.2016 г. в с. Жълти бряг и с. Гледка;

на 25.11.2016 г. в с. Силен и с. Рабово.

Пред присъстващите на информационните кампании са представени същността на прилагане на подхода ВОМР и прилагане на подхода ВОМР на територията на общините Стамболово и Кърджали.

Проведени 2 информационни срещи/семинари за не по-малко от 20 участника:

на 06.10. и на 07.10.2016 г. в с. Стамболово – представени теми: 1) Прилагане на подхода ЛИДЕР и ВОМР; 2) Възможности за достъп до финансов ресурс по линия на ОПНОИР, ОПРЧР,ОПОС – многофондово финансиране; 3) Възможности за достъп до финансов ресурс по линия на ОПИК; 4) Възможности за достъп до финансов ресурс по линия на ПРСР; 5) Добри практики на МИГ за периода 2007–2013 г.

Проведени 2 информационни конференции за не по-малко от 50 участника:

на 30.09.2016 г. в с. Стамболово – представени теми: Възможности за достъп до финансов ресурс по линия на Програмата за развитие на селските райони – М 4.1, М 4.2, М 6.4, М 7.2 и М 7.5; Прилагане на подхода ЛИДЕР и ВОМР; Многофондово финансиране – ОПНОИР, ОПРЧР, ОПОС; Многофондово финансиране – ОПИК, критерии за подбор.

на 16.12.2016 г. в с. Стамболово – представени теми: Анализ на ситуацията на територията на „МИГ Стамболово – Кърджали 54“; Квантифициран SWOT анализ на „МИГ Стамболово – Кърджали 54“; Идентифициране на проблемите, потребностите и приоритетите на територията на „МИГ Стамболово – Кърджали 54“; Добри практики на МИГ за периода 2007–2013 - добри практики на „МИГ Берковица, Годеч“ и добри практики на „МИГ Харманли“.

2. Обучения. В рамките на подготвителните дейности са проведени общо четири едномесечни обучения – две за екипа на МИГ и партньорите и две за местни лидери.

Обучение на екипа на МИГ, вкл. представители на партньорите: Проведено двудневно обучение на екипа на МИГ и представители на партньорите на 08. и 09.09.2016 г. Главна цел на обучението – да се запознаят присъстващите с Мярка 19 „Водено от общностите местно развитие” от ПРСР 2014 – 2020. Разгледани теми на 08.09.2016 г.: Какво представлява ВОМР и защо трябва да бъде ползвано?; Подмярка 19.1. „Помощ за подготвителни дейности” – кандидати, обхват на дейностите и финансови условия. Допустими разходи. Малки пилотни проекти.; Подмярка 19.1. „Помощ за подготвителни дейности” – условия, отнасящи се до осъществяване на проекти. Изплащане на финансовата помощ. Осигуряване на публичност.; Подмярка 19.3. „Подготовка и изпълнение на дейности за сътрудничество с МИГ” – вид на помощта; Подмярка 19.4. „Текущи разходи и популяризиране на ВОМР” – вид на помощта. Разгледани теми на 09.09.2016 г.: Мярка 19.2. Условия за предоставяне на финансовата помощ по подмярка „Прилагане на операции в рамките на стратегиите за ВОМР”; Вид на помощта по подмярка „Прилагане на операции в рамките на стратегиите за ВОМР”; Изграждане на партньорства и избор на един фонд или смесено финансиране при изработването на местната стратегия; Информираност и публичност.; Добри практики на МИГ за периода 2007–2013 г.

Обучение на местни лидери – проведени две едномесечни обучения – на 03. и 24.11.2016 г. и на 22.03.2016 г. Главна цел на обученията: Да се запознаят присъстващите с Мярка 19 „Водено от общностите местно развитие“ от ПРСР 2014–2020. Разгледани теми на 03.11.2016 г.: Какво представлява ВОМР и защо трябва да бъде ползвано; Проектът – инструмент за достъп до финансов ресурс от европейските фондове; Условия за предоставяне на финансова помощ по подмярка „Прилагане на операции в рамките на стратегиите за ВОМР“; Условия и ред за предоставяне на финансова помощ от стратегиите за ВОМР. Разгледани теми на 24.11.2016 г.:

Възможности за достъп до финансов ресурс по линия на Програмата за развитие на селските райони – М 4.1, М 4.2, М 6.4, М 7.2., М 7.5; Възможности за достъп до финансов ресурс по линия на ОПИК; Възможности за достъп до финансов ресурс по линия на ОПНОИР, ОПРЧР, ОПОС – многофондово финансиране; Добри практики на МИГ за периода 2007–2013 г.

3.Консултиране подготовката на СВОМР. За привличане на местните заинтересовани страни в процеса на разработване на СВОМР и консултиране на стратегическата рамка, включените мерки, разпределението на ресурса по мерки и финансовите параметри на СМР са проведени поредица от общо осем публични събития:

Две работни срещи, свързани с консултиране за подготовка на стратегията – проведени на 17.10.2016 г. в с. Царева поляна и в с. Поповец (с участието на представители от селата на община Кърджали);

Три информационни срещи, свързани с консултиране с местната общност: на 18 октомври, 18 ноември и 2 декември 2016 г. На първата информационна среща бяха разгледани инвестиционните приоритети/операции от ОПИК, ОПРЧР, ОПОС и ОПНОИР, допустими за включване в СМР, дефинирани бяха целите на местното развитие. На втората информационна среща бяха дискутирани основните проблеми и потребности на територията, целите и приоритетите на СВОМР, бяха разгледани мерки, допустими за финансиране от ЕЗФРСР, и оперативни програми в подкрепа на СВОМР. На третата среща се обсъдиха и постигна съгласие по индикативно финансово разпределение на бюджета на СВОМР от ЕЗФРР, критериите за подбор на проекти, както и окончателно бяха потвърдени мерките от ОПНОИР и ОПОС, които да станат част от Стратегията.

Обществено обсъждане на СМР – В рамките на процеса на консултиране на стратегията се проведеха три обществени обсъждания в общинския център Стамболово, с. Поповец и в населено място от община Кърджали (извън обхвата на подкрепата по мярката).

Освен дейностите по мярка 19.1, екипа проведе и *допълнителни срещи* (приложени списъци) с кметовете на населени места от община Кърджали, които са включени в териториалният обхват на МИГ. Тези срещи бяха изключително полезни и дадоха важен принос за точно идентифициране на проблемите и нуждите на територията.

2.2. Групи/сектори заинтересовани лица, участвали в разработване на стратегията:

Процесът на разработване на стратегията премина при голям интерес. Територията прилага за първи път подходи като ЛИДЕР и ВОМР и местните заинтересовани страни участваха с желание и интерес във всички публични събития. В проведените общо двадесет и две публични събития участваха общо 345 участници (виж приложени списъци с участници), представители на всичките осем идентифицирани групи заинтересовани страни (100%) на територията на двете общини. Най-активно участие взеха представителите на местната власт (кметове на общини и населени места, общински съветници, общински служители от общините Стамболово и Кърджали), представители и дейци от културната сфера (читалища), представителите на фирми от сферата на услугите, земеделски производители. Етническите малцинства, които доминират на територията на МИГ, участваха активно в целия процес на обсъждане и разработване на СВОМР. В

разработването на стратегията участие взеха и представители на идентифицираните уязвими групи – възрастни хора и хора с увреждания.
3. Описание на ситуацията в района към момента на кандидатстване: (не повече от 10 страници)
3.1. Анализ на нуждите и потенциала за развитие на територията: Териториите, включени в ареала на „МИГ Стамболово – Кърджали 54“имат непрекъсната географска връзка помежду си. В територията на МИГ са включени всичките 26 населени места на община Стамболово и 54-те от селата от община Кърджали, които граничат с община Стамболово. Територията на МИГ е разположена в югозападната част на ЮЦР. Релефът на територията е много разнообразен и се характеризира със силно изразена разчлененост. Геоложкият строеж на релефа се характеризира с голямо разнообразие от скални комплекси и геоложки структури. Средната надморска височина е 329 м. Разнообразието на релефа се активизира от ерозията на реките, която формира съвременния лабиринт от ридове и сложна долинна мрежа. Теренът на територията се прорязва от средното течение на река Арда заедно с нейните притоци. Река Арда, десен приток на Марица, преминава през Източните Родопи и след това напуска територията на страната. На нея са изградени три от най-големите язовири в страната. На територията на МИГ попада частично яз. „Студен кладенец“. Климатът в района на територията е континентално-средиземноморски, обусловен от характера на атмосферния пренос и трансформация на въздушните маси върху повърхнината на релефа. Средната годишна температура на въздуха е 12,5 градуса по Целзий. Средно около 216 дни годишно, от началото на април до началото на ноември, се наблюдава устойчиво задържане на температурата над 10 градуса по Целзий. Зимите са сравнително меки, като дните със задържане на снежна покривка са около 39. Лятото е продължително и горещо, максималните температури достигат до 39–40 градуса по Целзий. Температурните суми през вегетационния период са около 3 800–4 000 градуса по Целзий и са сред най-високите за страната. Със своята лимитираща функция природо-ресурсният потенциал на територията е предопределил отрасловата специализация на промишленото и селскостопанско производство, а в социален аспект се е отразил върху териториалното разпределение на човешките ресурси и качеството на живота в отделните части на територията. От гледна точка на климатичните характеристики за селскостопанското производство, на територията на МИГ има добри условия за развитие на лозарството и зеленчукопроизводството, както и добри условия за отглеждането на почти всички селскостопански култури и особено зърнено-хлебните, зърнено-фуражните и трайните насаждения. Поречието на река Арда с нейните местообитания са от особено значение за опазването на биоразнообразието на Източните Родопи. Многобройните местни растителни и животински видове, имащи консервационна значимост, са свързани с поречието на реката, с нейните притоци и влажните зони, които те образуват. Реките, с техните речни корита, образуват естествени коридори за пасивното придвижване на видовете и играят основна роля за тяхното оцеляване.

Притоците на река Арда на територията на „МИГ Стамболово – Кърджали 54“ са: река Перперек, Боюк дере и Ат Изи.

Разнообразният релеф, съчетан с различните климатични влияния от континента и Средиземноморието, обуславят района на Източни Родопи като един от най-богатите на биоразнообразие в Европа. Част от Източните Родопи се намира на територията на „МИГ Стамболово-Кърджали“.

На територията на двете общини има обекти от Националната екологична мрежа, включваща защитени територии и защитени зони. Най-голям е дялът на защитените зони по Натура 2000, следвани от Директивата за хабитатите и на защитените зони по Директивата за птиците. Територията попада в групата общини с висок дял на защитени зони и територии. Наличието на сравнително богато биоразнообразие, защитени зони/територии/ местности и природни забележителности може да бъде използвано за реализирането на проекти, подобряващи устойчивото развитие на територията и развиващи екотуризма.

Демографските проблеми и тенденции в демографската картина на територията на МИГ за двете общини са идентични. Като цяло те не се отличават от тенденциите, валидни за селските райони в страната. Най-общо те могат да бъдат характеризирани като: *застаряващо население, миграция на младите хора към райони с по-благоприятни условия за живот и трудова реализация, ниска заетост, сравнително висока безработица, понижен икономически статус, който е резултат от липсата на публични и частни инвестиции и перспективни местни производства.*

Населените места на територията са предимно малки (от 200 до 1000 жители) и много малки (до 200 жители). Много малките села на територията на МИГ са 39 и там живее 20,66% от населението на територията. Общо в малките населени места (41 на брой) на територията на МИГ живее 79,34% от населението на цялата територия.

Населението на „МИГ Стамболово – Кърджали 54“ живее изцяло в селата. Гъстотата на населението на територията е 34,58 души на км.кв. (при обща площ от 568, 94 км.кв.) Този показател е под средната гъстота за област Хасково (40,2 д./км²) и за област Кърджали (46,64 д./км²), и много по-ниска от средната за страната (64,45 д./км²).

Макар демографските процеси да са негативни, за разлика от страната, на територията на МИГ процесът на застаряване все още не е толкова остро изразен, благодарение на по-високата раждаемост в община Кърджали през последните години, която формира като цяло положителен естествен прираст на населението на територията.

Етническата карта на територията е пъстра. С най-голяма численост е турската етническа група (резултатите от преброяването на населението през 2011 г., НСИ). Българската етническа група е втората по големина на територията, но бележи лек спад (2,8%) за периода 2001–2011. От останалите етнически групи, представителите на ромската общност са единствените, при които нарастването на относителния дял е свързан и с увеличение на абсолютния размер. Между двете преброявания на населението представителите на етническата група на ромите са се увеличили. Въпреки наблюдаваните тенденции за подобряване на общото образователно равнище на населението на територията, образователният статус е под средните стойности за страната. Особено тревожен е фактът, свързан с неграмотността и увеличаването на дела на отпадащите от

училище, които са съсредоточени в социалните групи с нисък социален статус. Изключително неблагоприятно въздействие върху бъдещото демографско развитие оказват и увеличаването на неграмотността и влошаването на образователната структура сред младите хора до 24 години.

Анализа на демографската картина, очертава следните проблеми за територията на МИГ:

- Застаряващото население и влошеното качество на образователната структура на населението, живеещо на територията на МИГ, крие в себе си потенциални бъдещи проблеми, които могат да възпрепятстват заетостта, професионалната реализация и квалификацията на местното население. Възможност за справяне с проблема е наличието на квалифицирана работна ръка в съседните по-големи градове като Хасково и Кърджали, откъдето могат да се използват необходимите за местната икономика човешки ресурси.
- Делът на образованото и квалифицирано население на територията не е голям, което води до затруднения за фирмите, нуждаещи се от специалисти. Те трудно могат да намерят местни хора, отговарящи на производствените изисквания, което ще се окаже пречка при въвеждането в бъдеще на нови технологии и иновативни производствени практики.
- Работната сила на територията е слабо квалифицирана и се нуждае от продължаващо обучение - провеждане на курсове, обезпечавачи професионалната квалификация и подготовката, която да отговаря на производствените потребности на местния бизнес.
- Предизвикателство представлява неголямата, но бързо увеличаваща се група на ромското население, което се отличава с нисък образователен ценз, незадоволителна квалификация и образование, както и с висок процент на безработица.

Според събраните данни за двете общини може да се обобщи, че средният процент на безработица на територията на „МИГ Стамболово – Кърджали 54“ през последните 3 години се движи около 15%. Безработните жени преобладават над безработните мъже. Най-голям процент дългосрочно безработни са хора с нисък образователен ценз. Най-голям процент дългосрочно безработни са във възрастовата група над 55 години.

Като цяло безработицата при жените е по-голяма. Жените преобладават над мъжете в групите на възраст от 25 до 39 г. и над 50 г. В останалите групи мъжете и жените са почти изравнени. Поради по-голямата безработица сред жените и по-голям процент жени търсят работа в чужбина.

Най-висока е безработицата във възрастовата група над 55 години. Този проблем за безработните в предпензионна възраст излиза като проблем и в отговорите на анкетираните кметове на населените места. Младите хора са по-мобилни и по-лесно се решават да напуснат родното си място, търсейки препитанието си. Поради тази причина селата са лишени от младите си хора. В малките населени места остават по-голям брой възрастни хора, които трудно могат да си намерят подходяща работа извън родното населено място, притесняват се за адаптацията си към изискванията в по-големия град или в чужбина и затова безработицата при тях е с най-висок процент. Освен това голяма част от тях е с ниско образование и без необходимата квалификация. Като цяло може да се каже, че най-често срещаният безработен на територията е човек в предпензионна възраст, по-често жена, с ниско образование и без професионална подготовка.

Социалните дейности и услуги на територията на МИГ са характеризирани и лимитирани от следните фактори на средата:

- На територията има неравномерно развитие на основни социални услуги;
- Липсва разнообразие и нови практики в социалната област, която е особено важно за територията поради застаряващото население, изискващо повече грижи за достоен живот;
- Общинските терени и сгради, които могат да бъдат използвани за предоставяне на социални услуги все още са налични;
- Липсват подготвени кадри в социалната сфера;
- Липсват финансови средства за подобряване и разнообразяване на съществуващите социални услуги;
- В социалната сфера са активни само общините. Читалищата, НПО и бизнесът не се включват в предлагането на подобни услуги. Необходима е по-голяма активност от тяхна страна, за да се подобри качеството на социалните услуги на територията.

На територията на „МИГ Стамболово – Кърджали 54“ няма организирана болнична помощ. Същата се осигурява от многопрофилните болници за активно лечение в по-големите центрове като Хасково и Кърджали. Здравното обслужване на населението се осъществява единствено от заведения на доболничната медицинска помощ. Територията е покрита от 13 лекарски и 10 зъболекарски практики, които осигуряват здравните услуги за населението. Медицински персонал обслужва училищата и детските градини. Има изградени здравни служби по населените места, в които се извършват прегледите и манипулациите, но почти всички помещения се нуждаят от основен ремонт и от обновяване на оборудването. При необходимост от специализирана медицинска помощ, личните лекари насочват пациентите си към специалисти в областния център. Най –общо проблемите в сектор здравеопазване, могат да бъдат определени, като:

- Застаряващото население и увеличаващите се потребности от здравни грижи поставят проблема за разширяване на мрежата от специализирани здравни услуги за нуждите на възрастните хора по населени места.
- Броят на лекарските и стоматологични практики не покрива всички населени места, което ограничава достъпа до здравни услуги на голяма част от местното население.
- Оборудването на здравните центрове е недостатъчно и остаряло. Повечето от тях са в лошо състояние.
- В здравните служби се предоставят малък на брой медицински услуги за населението, което принуждава хората при всеки по-сериозен случай да пътуват до областния център.
- На територията на МИГ липсва спешна медицинска помощ.
- Липсват финансови ресурси за осъвременяване на здравната база. Липсват лекари и зъболекари.
- Проблемът с липсата на аптеки е сериозен.

На територията на „МИГ Стамболово – Кърджали 54“ се намират общо 27 целодневни детски градини, едно средно училище, 11 основни училища и едно начално училище. В този вид и обем образователната структура удовлетворява местните потребности от образование. Липсват

достатъчно на брой средни учебни заведения, които да осигурят необходимото образование и да обезпечат местната икономика с квалифицирани кадри.

Оптимизирането на училищната мрежа на територията на МИГ чрез закриване на училища в малките населени места води до увеличение на пътуванията на учениците от по-малките населени места към общинския център и/или близки средищни училища. Това само по себе си допълнително засилва миграционните нагласи на младите семейства, живеещи в населените места без наличие на училище, които искат да осигурят образование за децата си.

От гледна точка на условията, материалната база е в сравнително добро състояние, предприети са мерки за повишаване на енергийната ефективност на сградите и подобряване на битовите условия, чрез финансиране по оперативните програми и общинските бюджети са извършени ремонтни дейности в няколко от учебните заведения и детските градини на територията на МИГ. Инфраструктурата на общото образование в общините (училищни сгради, брой класни стаи и учебни кабинети и др.) е с капацитет, отговарящ на броя на учениците. За всички пътуващи деца е осигурен общински транспорт.

При анализиране на ситуацията по отношение на предоставяне на образователни услуги на територията на „МИГ Стамболово – Кърджали 54“ като основни проблеми се открояват:

- Намаляващият брой деца в училищна възраст;
- Необходимост от ново оптимизиране на училищната мрежа;
- Съществуване на паралелки под определения минимален праг и сформирането на слети паралелки, което води до спад в качеството на образованието в малките населени места. Съществуването на маломерни паралелки не позволява провеждането на нормален учебно-възпитателен процес, не отговаря на интересите на децата и противоречи на основните приоритети за гарантиране на равен достъп до съизмеримо по качество образование;
- Внимание заслужава да се обърне на тенденцията за запазване на сравнително високия брой на деца, които са отпаднали от училище или не са обхванати от образователната система, като това изисква допълнителна работа с децата и с техните родители. Съществуват редица причини за отпадане на децата от училищата – икономически, социални, културни стереотипи и личностни.

От гледна точка на персонала може да се каже, че в училищата и детските градини работят добре подготвени и квалифицирани педагогически кадри с дългогодишен опит в работата с етнически смесени групи. Ежегодно се осигуряват необходимите учебни пособия, дидактически материали и технически средства. Постепенно обаче започва да се усеща нуждата от нови педагогически кадри, които да заместят излизащите в пенсия.

В някои населени места се наблюдава недостиг на квалифицирани учители по чужди езици и информационни технологии, което се отразява на качеството на образованието.

Въпреки наблюдаваните тенденции за подобряване на общото образователно равнище на населението на територията на МИГ, образователният статус е под-средните стойности за страната. Особено тревожен е фактът, свързан с неграмотността и увеличаването на дела на отпадащите от училище, които са съсредоточени в групи от населението с нисък социален статус. Изключително неблагоприятно въздействие върху бъдещото демографско развитие оказват и

увеличаването на неграмотността и влошаването на образователната структура сред младите хора до 24 години.

Основни проблеми в сектора на образованието на територията:

- Налице е ясна тенденция за намаляване броя на децата, а от там и на техните преподаватели.
- Намаляващият брой на децата заплашва от затваряне на някои училища, което се оказва особено важно условие за задържане на населението в малките населени места.
- Недостиг на преподаватели по чужди езици и информационни технологии;
- Нужда от текущи ремонти на наличната материална база;
- Висок дял на ранно отпадане на децата от училище.
- Сред турската етническа общност започват да се появяват проблеми, свързани с овладяването на българския език. Липсата или ограниченият брой български деца в голяма част от населените места и невъзможността от пряка комуникация между различните етнически групи влошава качеството на българския език.
- Делът на ромските деца на територията, макар да не е голям, изисква специални грижи и отношение от страна на образователните институции.
- Необходимо е полагането на конкретни и целенасочени грижи за интегрирането на различните етнически групи с цел повишаване на техния образователен и квалификационен статус.
- Съществуващият училищен сграден фонд, който не се използва, поставя проблема за съхраняването му и търсене на форми за рационалното му използване, включително и за целите на образованието през летния сезон.

Подходящи решения за идентифицираните проблеми може да се търсят чрез използване на възможностите на ОП „Наука и образование за интелигентен растеж“ и по-конкретно в рамките на Приоритетна Ос 3 на програмата.

Територията на двете общини в състава на „МИГ Стамболово – Кърджали 54“ е наследник на богато културно-историческо наследство, доказващо приемственост между отделните исторически епохи. Комплексната и оригинална съвкупност от природните и културно-исторически забележителности и атракции на територията на „МИГ Стамболово – Кърджали 54“ може да бъде обект на действия и намеси, които да се отразяват на опознаването на различията и разпространените оригиналности, на валоризирането на качеството и др. Тези действия могат да имат за обект:

- култура и история на местната идентичност на територията;
- природна среда, местности и археология на територията.

Тези две групи забележителности и атракции са наследство с голяма стойност за общностите в двете общини, което е необходимо да се оцени и обогати чрез подходящи проекти, финансирани от СМР, т.е. да се валоризира.

В съчетание с богатото, разнообразно и добре опазено природно наследство районът има шанс при оптимално управление на ресурсите, професионален подход към оформяне на предлагането

и адекватен и ефективен маркетинг на продукта, в кратки срокове да стане основен конкурент на вече утвърдени български дестинации с подобни ресурси.

Територията на „МИГ Стамболово – Кърджали 54“ се характеризира с атрактивно разположение и прекрасна природна среда, богато културно-историческо наследство. Въпреки наличния потенциал от културни и екологични обекти туризмът е все още слабо развит на територията. Състоянието на туристическата инфраструктура е един от факторите, който ограничава популяризирането на местните природни и културни дадености. Подобряването на туристическата инфраструктура не би могло да бъде единствено по силите на МИГ, но е необходимо да се разработят мерки и конкретни проекти, подобряващи цялостната визия, промоцията и демонстрацията на възможностите за туристически дейности на територията. Това биха били инициативи и проекти за изграждане на еко-пътеки, демонстрационни инструменти на територията на МИГ, съчетани с частни инициативи, разкриващи обекти за настаняване и хранене. Като единични обекти природните забележителности имат съществено значение за местната икономика, ако бъдат развити и валоризирани чрез включването им в комплексни туристически маршрути и еко-пътеки.

Най-сериозно значение в областта на културата на територията на „МИГ Стамболово – Кърджали 54“ имат читалищните институции, които поддържат устойчива традицията в областта на културния живот в малките населени места. На територията на МИГ функционират 22 читалища, от които 12 читалища се намират на територията на община Кърджали и 10 на територията на община Стамболово. По този начин голяма част от населените места са покрити от читалищна дейност, която включва поддържане на обществени библиотеки, работа със самодейни състави за автентичен фолклор и др. Някои от читалищните сгради са с доста висок капацитет на залите, с които разполагат, но не се използват ефективно и на много места сградният фонд е в доста лошо състояние.

Културата на малките села е един ценен ресурс, който може и трябва да се използва и като туристически продукт за съживяване на местната икономика. Чрез включване на подходящи мерки в Стратегията на МИГ могат да се реализират инициативи за популяризиране на местния автентичен бит, фолклор, местни ястия. Това ще допринесе за опазване и развитие на културното наследство на територията и за популяризиране на автентичните традиции на различните етноси в региона на МИГ. Като цяло извън читалищната дейност на територията липсват граждански сдружения и инициативи за популяризиране на културните традиции и опазване на културното наследство.

Качеството на средата за обитаване е един от важните проблеми на територията. Необходими са усилия и интервенции за неговото подобряване. На по-голямата част от територията липсват или са в лошо състояние и местата за прекарване на свободното време, като общински паркове, градини и площадки на открито. В по-голямата част от населените места паркове и градинки рядко се изграждат и трудно се поддържат от страна на общините. Повече реализирани проекти в подобни инфраструктури има община Стамболово. Необходими са целенасочени действия за благоустройство на подобен род инфраструктура и подобряване облика на населените места, което

от своя страна значително ще повиши привлекателността на района като място за живеене и отпих. Следва да се предвидят координирани инвестиции както чрез СВОРП 2016–2023 така и чрез ПРСР 2014–2020, тъй като ресурсът, отпускан по стратегията е недостатъчен за решаване на подобни местни проблеми.

Икономически територията на МИГ е слабо развита. През последните 8 години се регистрира спад на производството, свиват се пазарите и се повишава безработицата. Посочените негативни фактори водят до икономически дисбаланси и оказват влияние и върху стопанския профил на територията.

За да се развият повечето отрасли на промишлеността, е необходима техническа инфраструктура, квалифицирана работна сила, суровини, подходящи природни, природно-климатични условия и предприемчивост. И двете общини разполагат в някаква степен с тях, а като се вземат предвид и традициите в развитието на определени производства, то може да се твърди, че на територията и на двете общини са налице благоприятни условия за развитие основно на селското стопанство и преработващата промишленост.

В региона се развият производства, свързани със строителство, шивашко производство, дървообработка, производство на млечни и месни продукти, производство и бутилиране на вино, производство на хляб и хлебни изделия, консервиране на зеленчуци, търговия и др.

Територията на „МИГ Стамболово – Кърджали 54“ не е сред развитите и утвърдени туристически дестинации. Като цяло подотрасъл „Хотелиерство и ресторантьорство“ формира под 0,5% от нетните приходи от продажби за региона на МИГ. Въпреки това територията притежава голям потенциал от природни и културно-исторически дадености като основа за устойчиво развитие на различни форми на туризъм. Двете общини имат дадености за развитие на селски туризъм, екотуризм, културен туризъм и други алтернативни форми на туризъм. Територията разполага с красива природа, разнообразно и богато културно наследство, древна история и съхранени средновековни и антични паметници, които биха могли да привлекат интереса на туристите. Наличните ресурси дават възможност за развитие на един отчасти нов сектор – алтернативен туризъм, който има потенциал да диверсифицира местната икономика и да намали основната зависимост от отрасъла земеделие.

Отличителните черти на местния туризъм, представен в неговите форми на територията на МИГ, които могат да привличат туристите, са: отдалеченост и усамотение от курортите с развит масов туризъм; възможност за посещение на културните и природни обекти и тяхното изучаване, наблюдение на богатото биоразнообразие; възможност за изследване на селските общности, култура и начин на живот; възможност за участие в различни селски дейности; тишина и спокойствие, характерни за населените места на територията; възможности за занимание с нетрадиционни спортове или хобита; предлагане на местна храна и екологични производства.

През настоящия програмен период следва да се търсят възможности в Стратегията за местно развитие към предлагане на по-комплексен туристически продукт с участието както на частната инициатива така и на публичния сектор. Подобряването на облика на туристическата инфраструктура не би могло да се осъществи само чрез СВОРП, а тя по-скоро може да се използва

като спомагателен инструмент към по-широко обхватни интервенции. Чрез СВОМР биха могли да се реализират инициативи за изграждане на еко-пътеки, популяризиране на месния туристически продукт, дейности за популяризиране и опазване на местното културно материално и нематериално наследство, инвестиции в къщи за гости и места за хранене.

Селското стопанство като цяло е стратегически отрасъл за територията и е от ключово значение за запазване на поминъка на населението и на традициите на територията на МИГ.

То бележи известен подем през последните години. Налице е ръст на производството, както в областта на растениевъдството, така в областта на животновъдството. Тенденциите в животновъдството се различават за отделните видове животни. Изменението в броя на животните по видове се дължи главно на новите условия и възможностите, които предлага аграрната политика на страната, както и на възможностите за подпомагане от страна на Програмата за развитие на селските райони.

Развитието на животновъдството, особено на говедовъдството, е приоритет, произтичащ от особеното географско разположение на района. Наличието на многобройни пасища е предпоставка за развитието на животновъдството и отглеждането главно на говеда, овце и кози. На този етап в селското стопанство е изключително важно да се изградят конкурентни и стабилни стопански единици, които да отговарят на европейските изисквания.

На територията на МИГ има възможност за отглеждане на зеленчуци и билки. Наличната земеделска площ дава възможност за създаване на нови трайни насаждения. С оглед високата безработица на територията, развитието на земеделието може да допринесе за решаването на проблемите със заетостта и осигуряване на текущите доходи за населението. В резултат на възможностите за усвояване на субсидии е възможно да нарасне и интересът към намаляване процента на необработваните земи.

Изградените в миналото напоителни системи са разрушени, само напоителната система „Звиница“, която обхваща 3 870 дка площ, функционира към момента. Използването на този потенциал е сериозна възможност за развитието на селското стопанство на територията.

Наличието на яз. „Студен кладенец“, както и на многобройните водни басейни, намиращи се на територията на МИГ, осигуряват добри условия за развитието на рибни стопанства, които за съжаление на територията липсват.

Земеделието с двата си подсектора – растениевъдство и животновъдство, са сред приоритетните за социално-икономическото развитие на територията на „МИГ Стамболово – Кърджали 54“. Основание за голямото значение на този сектор е сравнително доброто качество на обработваемата земя особено на територията на община Стамболово и североизточната част на община Кърджали. Земята е подходяща за развитие на лозарството, овощарството, зеленчукопроизводството и техническите култури. Дългогодишните традиции в земеделието са ценен опит, който местното население трябва да използва за развитие на селското стопанство в новите условия. Налице са благоприятни условия за отглеждането на трайни насаждения, което предполага и възможности за развитие на малки преработвателни предприятия. Сериозни възможности се крият също в отглеждането на зеленчуци и култивирани билки и тяхната

преработка. Важен фактор за развитието на селското стопанство на територията е възможността за създаване на сдружения на земеделски производители. Подходящо е да се подпомагат преимуществено земеделски производители в областта на зеленчукопроизводството и трайните насаждения, като сектори с по-висока добавена стойност и с експортен потенциал. Приоритетен би следвало да бъде и секторът на пасищното животновъдство, който в момента регистрира проблеми и развитието му не отговаря на реалните местни дадености. Добрите условия за пасищно животновъдство може да се използват и за производството на сертифицирана екологично чиста продукция.

3.2. Идентифицирани групи от заинтересовани лица на територията на МИГ:

Идентификацията на основните групи заинтересовани страни е резултат от проведено анкетно проучване, което обхваща нагласите, мненията и предложенията на повече от сто респондента, живеещи на територията на двете общини. Проучването е допълнено с информацията набрана от публично достъпни източници (интернет страниците на общините, информационни масиви от бази данни - Лакорда, централен регистър на юридическите лица с нестопанска цел) и предоставената от местните власти информация. След анализ, обобщение и съгласуване с местната общност можем да приемем, че основните групи са осем и са посочени в следващата таблица.

Сектор	Заинтересовани страни	Сфери
Публичен сектор	Местна власт: Общинска администрация, Общински съвет, кметове и кметски наместници	Благоустрояване и комунална дейност
	Училища и детски градини	Образование
Неправителствен сектор	Културни институции (читалища)	Култура
	НПО от различен характер	Спорт, Религия, Образование, Социални дейности, Туризм, Екология
Стопански сектор	Промислени фирми: шивашко производство, преработващи, строителство и др.	Промисленост и строителство
	Земеделски производители, фирми занимаващи се със селско стопанство и кооперации	Земеделие
	Фирми – туризм, ресторантьорство и хотелиерство	Туризм
	Фирми – търговия и услуги, включително самоосигуряващи се лица	Търговия и услуги

Осигуряването на информация и обезпечаването на условия за добра комуникация между заинтересованите страни е важно условие за ефективната работа на публично-частното

партньорство изградено на територията и активното включване на заинтересованите страни в процесите на реализацията на СВОМР.

3.3. Анализ на силните и слабите страни, възможностите и заплахите:

SWOT анализът на територията е разработен с активното участие на представители на трите сектора: публичен, стопански и НПО. Базиран е на техниките, изисквани от методологията, които се използват в работата с групите на местната общност, въввлечена в процеса на планиране. И при двете обсъждания се е търсело постигането на консенсус по основните фактори, свързани с местното развитие. Идентифицираните фактори на развитието и техните тежести, са както следва:

Силни страни	оценка	Слаби страни	оценка
Добро географско положение – сравнително лесен и бърз достъп до магистрала „Марица“, връзка с Р Гърция (ГКПП „Маказа“) и с Р Турция (ГКПП Капитан Андреево - Капъкуле).	7	Миграция и обезлюдяване на територията. Рязко застаряване на населението.	8
Близост до основни (ресурсни) центрове: Хасково, Кърджали и градовете в Централна и Югоизточна България – Пловдив, Стара Загора и др.	6	Висок процент на безработица и обедняване на населението през последните години.	8
Добре развита пътна мрежа, осигуряваща лесен достъп до населените места.	6	Лоша обща инфраструктура, характеризираща се с: лоша поддръжка на уличната мрежа; стара водопроводна мрежа, неизградена канализация и пречиствателни станции.	7
Благоприятни агро-климатични условия за развитие на земеделието – зеленчукопроизводство, трайни насаждения, технически култури, лозя, билки и др.	5	Неголяма група ромско население, която бързо нараства, увеличава се дялът на населението с нисък образователен ценз и се увеличава процентът на безработните.	5
Добре развито растениевъдство и утвърждаване на по-големи земеделски производители, които разполагат с необходимата техника и финансов ресурс за обработка на земеделската земя.	5	Липса на млади хора, на квалифицирани кадри и на достатъчен брой предприемачи с бизнес идеи и бизнес възможности, които да осигуряват трудова заетост на територията.	6
Природни дадености и традиции за развитие на животновъдството.	6	Недостатъчно развит производствен и преработвателен сектор.	6
Развито пчеларство и производство на пчелен мед.	6	Липса на възможности, подпомагащи местните предприемачи (ПРСР до	5

		момента не е допустима за селата от община Кърджали).		
Наличие на свободни терени, природни дадености и суровини – основа за развитие на нови производства.	5	Недостатъчна бизнес инициатива и предприемаческа култура по отношение на европейското финансиране.	5	
Добре развита и функционираща мрежа от културни и спортни организации – читалища и НПО.	6	Нерационално използване на природните и антропогенни ресурси – ограничен брой хотели и къщи за гости, малък брой туристически услуги, не особено добро качество на обслужването.	6	
Съхранена природна среда – екологично чист регион, богато биоразнообразие, наличие на защитени зони, защитени местности, природни забележителности и атрактивен ландшафт.	8	Криза в традиционното за региона животновъдство – нерентабилно семейно отглеждане на животните и лоша МТБ във фермите.	6	
Наличие на голям брой спортни терени и сравнително добра спортна база в отделни населени места.	5	Неконкурентоспособност на работната сила на пазара на труда, падане на образователното равнище и квалификацията.	7	
Запазени традиции, обичаи и наличие на голям брой културно-исторически паметници, подходящи за развитието на културен туризъм.	6	Не достатъчно използване на богатото културно-историческо и природно наследство за създаване на атракции, привличащи туристите.	6	
Изграждане на нови туристически обекти през последните години.	5	Липса на координация и сдружаване на земеделските производители и собствениците на хотели и къщи за гости.	5	
Традиции в осигуряването на разнообразни социални услуги за общността.	7	Липса на местни структури, подкрепящи развитието на земеделския и неземеделския бизнес.	7	
Наличие на голям брой образователни институции: училища и детски градини.	6	Липса на здравни и разнообразни социални услуги за населението в по-голямата част от населените места. Липса на болничен стационар.	6	
Сравнително добра организация на вътрешнообщинския транспорт на територията на двете общини.	4	Ниска здравна профилактика и голям брой здравно неосигурени лица.	5	

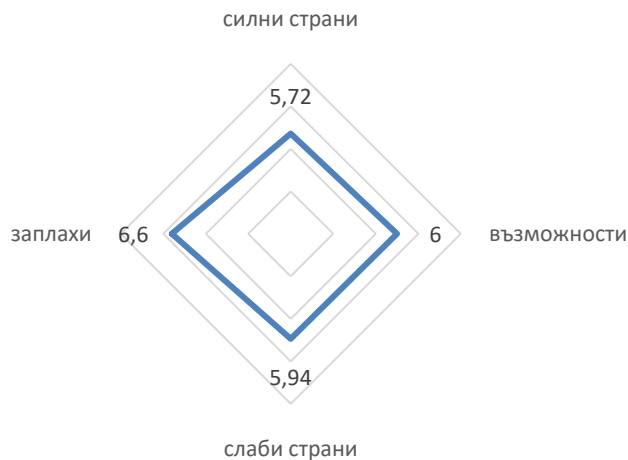
Електрифициране и на най-отдалечените населени места и изградено улично осветление.	5	Нарастване дела на субсидиите в общинските бюджети за сметка на местните приходи.	4	
Свободен сграден фонд, подходящ за производствена дейност или предоставяне на услуги.	5	Голям брой регистрирани, но неработещи фирми.	6	
		Липса или остаряла културна инфраструктура, неотговаряща на съвременните нужди на населението.	5	
средна оценка:	5.72	средна оценка:	5.94	
Възможности	оценка	Заплахи	оценка	
Съществуват проектни възможности за създаване и модернизация на малки и средни предприятия за преработка на земеделската продукция на територията, които да затворят производствения цикъл на земеделските производства и да увеличат работните места.	7	Влошаване качеството на живот поради големия брой възрастни хора в селата, които се нуждаят от социални и здравни грижи. Липса на необходимия брой подготвени кадри.	8	
Възможности чрез ОПРЧР и други програми за повишаване качеството на човешкия ресурс и подготовка на кадри, съгласно нуждите на местната икономика.	6	Засилване на трудовата миграция и емиграцията, особено сред младите хора. Бързо обезлюдяване на територията.	8	
Възстановяване на мелиоративните съоръжения чрез ПРСР, ПЧП и развитие на съвременно растениевъдство.	5	Увеличаване процента на уязвимите групи: роми, дългосрочно безработни и пенсионери и рязко намаляване дела на образованите и квалифицирани кадри.	8	
Отварянето на пазара към активно потребление на биопродукти ще стимулира внедряването на нови технологии и култури в селското стопанство и ще доведе до развитие на биоземеделството.	7	Увеличаване на различията между селските и градските райони по отношение на икономическото развитие, образователното равнище и достъпа до основни услуги.	5	
Създадените възможности и условия, които осигуряват защита на знак за качество на известни местни марки и тяхното сертифициране, би довело до разширяване на пазарите и до подобряване на качеството на произвежданата на местна продукция.	7	Намаляване броя на заетите и увеличаване процента на безработните.	7	

Наличието на финансовите инструменти на Националните оперативни програми, на ПРСР и на другите програми на ЕС.	5	Задълбочаване и/или продължаване на световната икономическа криза, водеща до влошаване на пазарните условия и фалита на местни МСП и земеделски производители.	6
Наличие на квалифицирани кадри в близките до територията големи градове, които могат да се привлекат на работа при необходимост.	4	Липса на квалифициран човешки ресурс за внедряване на иновации и нови технологии.	7
Използване на възможностите на Стратегията на ВОМР.	5	Затваряне на образователни институции поради липса на ученици.	6
Изпълнение на изискванията на ЕС за осъвременяване на животновъдните ферми ще подобри условията за развитие на съвременно животновъдство.	6	Липса на достатъчно финансиране в сферата на културните и социалните услуги.	6
Наличието на културни и екологични обекти на съседните територии и изграждането на съвместни дестинации и туристически продукти, ще стимулират развитието на туризма и на територията.	6	Продължаващо обедняване на пенсионери, дългосрочно безработни роми и засилване на социалната им изолация.	5
Големият брой защитени зони, защитени местности и територии ще осигурят условия за развитие на екологични дейности, подкрепящи биоразнообразието и запазването на хабитатите.	8		
средна оценка:	6	средна оценка:	6.6

Към момента на оценката, резултатът от анализа на силните и слабите страни, възможностите и заплахите (SWOT) за развитието на територията на МИГ се характеризира със следните стойности/оценки: **силни страни (5.72), слаби страни (5.94), възможности (6.0), а величината на заплахите е (6.6).**

Изводите при този метод се изчисляват на база на броя и тежестта на елементите на силните и слабите страни, възможностите и заплахите. В случая имаме повече слаби страни при преобладаващ брой на заплахите. Това означава, че е необходимо формулирането и изпълнението

SWOT АНАЛИЗ на ТЕРИТОРИЯТА НА МИГ СТАМБОЛОВО -
КЪРДЖАЛИ 54



на защитна стратегия. Стратегията трябва да допълва съществуващите елементи, да не се насочва към нови области и да е с ограничена диверсификация, т.е. необходимо е да се фокусира върху обозрим брой проекти, чието изпълнение е сигурно. На основа на изброените предпоставки, можем да позиционираме

стратегията на засилването на следните силни страни: природни условия и културно наследство за развитие на туризъм; развита културна инфраструктура, включително по отношение на местни занаяти и фолклор; изградена транспортна инфраструктура до всички населени места; наличие на свободен сграден фонд, подходящ за използване за производствени дейности; развита мрежа от читалища, активно участващи в културния живот на общината. Слабите страни, трябва да бъдат оздравени при минимизиране на влиянието на заплахите.

3.4. Потребности на уязвимите и малцинствени групи, при наличие на такива:

Основните рискови фактори, пречателстващи социалната интеграция и формиращи основните рискови групи на територията на МИГ, са:

- високият процент на неграмотност или слаба грамотност сред подрастващите и трудоспособното население;
- отпадане от училище и формалното преминаване от клас в клас;
- отсъствие на ориентация към образование и квалификация, което ги поставя в неравностойна позиция на пазара на труда;
- принадлежност към етнически общности в неравностойно положение в резултат на многодетство, непълни семейства и семейства от непълнолетни, което обуславя тенденцията за negliжиране на децата и настаняването им в институции;
- трайна липса или недостатъчни собствени доходи, което води до висок процент на противообществени прояви сред деца и възрастни;
- застаряване на населението и трайното увеличаване на самотните възрастни хора, неспособни да се справят с ежедневните си потребности.

Тези фактори си влияят взаимно, което поражда риск за различни групи от населението на територията, които могат да бъдат обединени в няколко **основни ключови групи в риск**, и които следва да бъдат обект на въздействието на бъдещата СВОМР:

Рисковите групи, свързани със степен на образование, са предимно деца, непосещаващи редовно училище или отпаднали от училище, към тази група спада основно групата на ромите.

Рискови групи, свързани с дефицит в доходите като средства за издръжка и за създаване на материални условия за живот: към тази група се отнасят главно пенсионерите и самотно живеещите, безработните и ромите.

Рискови групи, свързани с лоши битови условия и липсата на жилище: обособяването на ромски гета извън регулацията на населените места и тяхното разрастване се отразява негативно на качеството на живот на живеещите в тях.

Рискови групи, свързани със структурата на семейството: това са: многодетни семейства – предимно ромските семейства; непълни семейства, самотни родители, самотни хора с увреждания и самотни възрастни хора; оставени деца за отглеждане от баби и дядовци поради работа на родителите им в чужбина.

Рискови групи, свързани с тежък здравословен проблем: семейства с член с увреждане или тежко заболяване; семейства на хора с увреждания, оставащи без доходи в периоди между сключване на договор по програми; непълни семейства с родители в пенсионна възраст със здравословни проблеми.

Рискови групи, свързани с труден достъп до здравни услуги: хора в пенсионна възраст, живеещи в отдалечени села на общината; хора с увреждания и с няколко хронични заболявания; семейства без доходи.

Стари хора – самотно живеещи в семейна среда

Развитието на услуга от семеен тип на територията би подобрила качеството на живот на самотно живеещите възрастни хора. С осигуряване на облекчен достъп до медицинска помощ, подкрепа при организиране на домакинството, намаляване на социалната изолация, по-лесен достъп до общуване, развлечения и интеграция в подходяща среда би се подобрило качеството им на живот.

Посочените по-горе рискови групи могат да се обединят в следните видове уязвими социални групи, намиращи се на територията на МИГ. Това са: пенсионерите и самотно живеещите възрастни хора, безработните и особено дългосрочно безработните, хората с увреждания и ромите.

Най-голямата уязвима група на територията е групата на **пенсионерите и самотно живеещите хора**. Основният акцент в отговорите на повечето анкетирани са **унизително ниските доходи** на пенсионерите, което ги принуждава да живеят мизерно, без да могат да си осигурят полагащите им се здравни и социални грижи и приемливо качество на живота. Предвид, че често пъти те са зависими от чужда помощ, понякога стават обект на експлоатация и изнудване, появяват се форми на домашно насилие и психологични проблеми – депресивни състояния и тревожност.

Сигурността на тази група може да бъде разбрана като икономическа, продоволствена, здравна, екологична, лична, общностна и политическа сигурност. Голяма част от хората, влизащи в тази

уязвима група, се нуждаят от: финансова и жилищна сигурност; общуване, контакти – емоционални и информационни потребности; работа за трудоспособните и здравите; осигуряване на забавления и възможности за контакти с приятели срещу самотата и изолацията; медицински грижи и лекарства на достъпни цени.

На територията на „МИГ Стамболово – Кърджали 54“ липсват възможности както за работа, така и за забавления. Липсват клубове на пенсионера, рядко се намират места за отдых и почивка. Социалното включване, където се регистрира на места, е свързано главно с работата на местните читалища. Здравната и социалната грижа за тези хора на територията е силно минимизирана. В голяма част от населените места липсва лекарска и зъболекарска практика.

Следващата голяма уязвима група са **безработните и преди всичко дългосрочно безработните**. Изследването показва, че това са преди всичко хората в пред-пенсионна възраст с нисък образователен ценз и без необходимата квалификация. Дългосрочната безработица е причина за наличието на една особено тревожна и изложена на голяма опасност от маргинализация група – така наречените ННН (незаети, необучени и необразоващи се хора). Особено тревожно е положението при младите хора, които не посещават училище и не ходят на работа, но и не са мотивирани да правят това, нямат нужната квалификация, нито желаят да я постигнат и са заплашени дълго време да останат извън пазара на труда. Тази група млади хора се състои предимно от роми.

Следващата уязвима група на територията са **хората с увреждания**, които са обект на нагласи и практики, наследени от миналото, когато повечето от тях са били изолирани, защитавани и обгрижвани от семействата си или от държавата. Днес въз основа на събраната информация за територията на МИГ хората с увреждания са около 6 % от населението.

Тези хора в голямата си част са изолирани и отхвърлени от обществото, тъй като не до всички хора с увреждания могат да достигнат предлаганите социални и здравни услуги. Достъпът им до образование е ограничен. Освен това имат ограничени възможности за работа и реализация. Липсата на достъпна среда допълнително усложнява проблемите на тази социална група. Причина за тежкия им начин на живот е и лошият им здравен статус, водещ до по-висока смъртност. Изброените проблеми най-често водят до бедност и социална изолация на представителите от тази уязвима група. Общините на този етап трудно се справят с регистрираните проблеми, въпреки реализацията на няколко социални проекта на територията на МИГ.

Най-уязвимата етническа общност е **ромската**, която на територията не е голяма, но бързо нараства. За нея са характерни липса или ниско образование, висок процент на трайно безработни лица и цели семейства, липса на трудови навици и желание за постоянна работа, многодетни и непълни семейства, липса и изключително лошо състояние на жилищния фонд, липса на трудов стаж и пенсии, висок процент на negliжирани и отпаднали от образователната система деца, висока раждаемост сред малолетни и непълнолетни, основна рискова среда за изоставени деца.

Необходимо е да се разработят и програми, които да са насочени към ромската етническа група, които да предвиждат повишаване на грамотността, включването в програми за усвояване на професии, за завършване на основно и средно образование и др., които ще допринесат за

интегрирането им в обществото, ще доведат до намаляване на социалната изолация и ще им дадат възможност за по-успешната им трудова реализация.

Целта на подкрепата за уязвимите групи е да доведе до по-високо качество на техния живот, което означава независимост и реално участие в социалния живот.

4. Цели на стратегията: (не повече от 10 страници)

4.1. Цели на стратегията и приоритети за развитие на територията:

Стратегическата рамка на СВОМР на МИГ „Стамболово – Кърджали 54“ е формулирана в съответствие с резултатите от извършения социално - икономически анализ, силните и слаби страни и прогнозираните влияния на външните фактори – възможности и заплахи за територията, както и визията на местната общност за бъдещото развитие на територията. При формулирането на целите са отчетни и идентифицираните потребности на основните групи заинтересовани страни, съобразявайки се с наличните финансови ресурси с които може да се обезпечи, изпълнението на мерките. Отчитайки местните потребности и специфики, изведената политика за местно развитие ще се реализира посредством финансиране от ЕЗФРСР, ЕСФ и ЕФРР. Идентифицираните проблеми и нужди са дълбоки и сложни и засягат много сектори на социалното и икономическото развитие на територията. Същите не могат да бъдат решени единствено в рамките на СВОМР, както и само от ЕЗФРСР. Основният проблем, на територията е свързан с дефицита на човешки ресурси. За решаването на тези потребности е необходимо да бъдат реализирани мащабни по обхват мерки, което може да бъде елемент на интегрирана национална или регионална политика за изостаналите периферни планински и полупланински райони. Такава политика е свързана с реализация на мерки за подобряване на качеството на работната сила, осигуряването на заетост и социални нужди на уязвими групи, подобряване на публичната инфраструктура и мерки осигуряващи достъп до основни услуги за населението и бизнеса на територията. В този смисъл СВОМР ще се фокусира върху ограничен кръг от проблеми и потребности съобразно допустимите финансови ресурси и наличен капацитет за изпълнение на местна политика за развитие. Отчитайки и тези ограничения, Стратегията извежда две основни цели:

Цел 1. Конкурентоспособна икономика, базирана на местни ресурси, осигуряваща по високи доходи и заетост

Цел 2. Подобряване на средата за обитаване и бизнес при опазване на биологичното разнообразие на територията

Целите са в съответствие с дългосрочната визия за развитие на територията, която в процеса на разработване на СМР беше дефинирана като: „МИГ Стамболово – Кърджали 54 – територия със съхранена природа, желано място за живот, туризъм и отдих, при устойчиво използване на природните и културни ресурси“. В основата на местното развитие е използването на местните природни и културни ресурси, които ще бъдат подходящо социализирани за целите на развитието на туризма, земеделието и преработващата промишленост, опазвайки богатото природно и културно наследство на територията.

Първата цел „ *Конкурентоспособна икономика, базирана на местни ресурси, осигуряваща по високи доходи и заетост* “ ще бъде постигната чрез инвестиции насочени към стопански сектори, които имат потенциал за развитие и растеж, като се оказва подкрепа за разнообразяване на предлагане (в сектора на туризма и услугите), повишаване на конкурентоспособността (дребни производства и услуги). Чрез подкрепа за предприятия от преработващата промишленост ще се търси скъсяване на достъпа до пазара (къси вериги за доставка) и добавяне на стойност на място, предпоставка за по висока заетост и доходи на територията.

Втората цел „ *Подобряване на средата за обитаване и бизнес при опазване на биологичното разнообразие на територията* “ ще се постига чрез подкрепа за разширяване и подобряване на публична инфраструктура, която да повиши привлекателността на средата за обитаване и подобри достъпа до отделни услуги за да насърчи задържането на населението на територията и направи по приветлив облик на населените места с туристически потенциал. Опазването на биологичното разнообразие на района е предпоставка за насърчаване на външен интерес и фактор за неговото развитие.

Поставените две основни цели ще бъдат постигнати с интервенции в четири приоритетни области, в процеса на изпълнение на Стратегията.

П1. Развитие на устойчиво земеделие (растениевъдство и животновъдство) и преработка – той адресира следните проблеми и нужди, съпътстващи земеделието и преработката на земеделска продукция на територията:

- преструктуриране на стопанствата към култури, отговарящи в по-голяма степен на местния агроекологичен потенциал – плодове, зеленчуци, етерично маслени и лекарствени билки, млечно животновъдство;
- закупуване на нова техника и технологии за модернизация на земеделските стопанства;
- повишаване на доходите в земеделието;
- преминаване на част от стопанствата от натурален към полупазарен и пазарен тип
- слабо развито биологично земеделие

П2. Подкрепа на предприемачество за разнообразяване на икономиката, вкл. развитието на туризма, адресира следните нужди на територията в областта на местното икономическо развитие:

- разкриване на нови работни места на територията;
- осигуряване на средства за стартиране на малък бизнес;
- технологична модернизация и подмяна на остаряло оборудване на фирмите;
- разкриване на нови услуги за населението, като здравни и социални услуги, включително за възрастни хора и лица с увреждания;
- повишаване производителността на труда във фирмите;
- удължаване на престоя на туристите;
- създаване на нови туристически продукти;
- увеличаване на доходите на заетите в туризма;
- подобряване на достъпа до туристически обекти;
- изграждане/експониране на нови туристически обекти и допълнителни атракции;
- подобряване на маркетинга и разпознаваемостта на територията;

- реновиране/рехабилитиране на местата за настаняване и хранене;
- валоризиране на местните културни активи за целите на туристическото предлагане

П3. Приобщаваща образователна среда – приоритетът е насочен към повишаване качеството на човешките ресурси, посредством подобряване качеството и достъпа до образование в малките населени места, превенция на ранното напускане от училище и въвличане на подрастващите в организирани форми на възпитание и образование. Основните проблеми и нужди тук са:

- напускането на образованите млади хора, което влошава образователната структура на населенето
- преждевременно напускане на училище на част от учениците вследствие на увеличаващата се ромска общност през последните години
- българският език не е майчин за повече от половината от децата влизащи в образователната система, съответно нивото на владеене е ниско и създава бариери пред свободната комуникация и усвояването на материала в училище;
- създаване на умения за работа в мултикултурна среда на преподавателския състав в повечето от училищата.
- обезпечаване на процеса на преподаване с модерни форми и практики, позволяващи преодоляване на съществуващите бариери.

П4. Подобряване на средата за обитаване ще адресира нужди на населението и бизнеса на територията, свързани с:

- подобряване на количеството и качеството на питейната вода в някои населени места;
- благоустрояване на зони за отдих и публично туристическо ползване;
- изграждане на базисна инфраструктура за достъп за хора с увреждания и възрастни хора;
- подобряване състоянието на пътищата на територията;
- подобряване на уличната мрежа;
- изграждане и поддържане на зелените площи и детските площадки;
- подобряване състоянието на сградите предлагащи социални услуги за гражданите;
- подобряване състоянието на сградите предлагащи културни дейности и възможности за забавления и приятно прекарване на свободното време, като клубове, зали и други помещения;
- запазване на околната среда в региона от замърсяванията, свързани с отглеждането на животни и обработването на земеделските земи с химикали;
- опазване и поддържане на богатото биологичното разнообразие;
- съхраняване, укрепване и възстановяване на ключови екосистеми, местообитания, видове и на генетичните им ресурси;
- Осигуряване на условия за устойчиво ползване на биологичните ресурси.

Планираните интервенции по приоритетите са обединени в общо десет специфични цели.

4.2. Специфични цели:

СЦ1. Повишаване на доходите от растениевъдство и животновъдство, посредством преминаване към нови култури и биологични земеделски практики.

Резултатите от извършените анализи показват, че на територията на МИГ, земеделските стопанства са много, но малки на брой и голяма част от тях са полу-пазарни или дори натурални.

Този мащаб е предопределен от характера на територията, където земеделските парцели са малки и силно разпокъсани. Като цяло територията е полупланинска и със сравнително големи природни ограничения. Почвеното плодородие не е високо, като част от почвите са естествено киселини. Доскоро върху тях тютюнът е бил основна култура. (особено в населените места от община Кърджали. По-големите земеделски стопанства се намират на територията на община Стамболово, където се отглеждат лозя и зърнени култури. Условието за сравнително конкурентоспособно земеделие на територията се свързват в голяма степен с по-интензивна диверсификация на стопанствата към т.нар.чувствителни сектори и прилагайки биологични практики. За територията подходящите такива са отглеждането на зеленчуци (пипер), етерично маслени и лекарствени растения. Специфичната цел ще бъде постигана и чрез подкрепа на животновъдни стопанства, предимно за млечно животновъдство и подкрепа за стопанства отглеждащи животни пасищно. Чрез тази подкрепа ще се цели увеличаване размера (стандартния производствен обем) на стопанствата и увеличаване на доходите на заетите лица в тях. Тази насока на подкрепата е мотивирана и от потребността от осигуряване на суровина за малки преработвателни предприятия на територията на МИГ.

Проектите на млади фермери, които са получил подкрепа за създаване на стопанства на млади фермери и полупазарни стопанства (малки стопанства) през периода 2007 – 2013 и периода 2014 - 2020 и не са получавали подпомагане по Програмата за инвестиционни дейности по мерки 121 и 4.1, с цел осигуряване на приемственост в селското стопанство ще бъдат подкрепяни приоритетно, като тази политика подкрепя, освен постигането на специфичната цел, така и нуждата от подмладяване на фермерите на територията. При равни други условия ще се насърчават и биологични земеделски производства, както и проекти внедряващи иновации в земеделието и повишаващи енергийната ефективност на стопанствата. Големият брой малки стопанства (СПО от 2000 – 7999 евро) предопределя включването и на мерки от Тематична подпрограма за развитие на малки стопанства.

Постигането на специфичната цел ще се осъществи посредством финансиране на проекти по **мярка 04 „Инвестиции в материални активи“, подмярка 4.1 "Инвестиции в земеделски стопанства" и подмярка 4.1.2. "Инвестиции в земеделски стопанства по Тематична подпрограма за развитие на малки стопанства"**, съгласно условията и ограниченията заложиени в ПРСР за периода 2014 – 2020.

СЦ2. Подкрепа и добавяне на стойност към земеделски продукти в чувствителни сектори

Постигането на специфичната цел трябва да осигури пазар (изкупуване от местни преработвателни мощности) за произведената земеделска продукция, предимно в чувствителните сектори, посредством скъсяване достъпа до пазара на земеделските производители и от друга страна възможност на преработвателите да модернизират производствената си база и да подобрят технологичните процеси за да отговарят на високите за тях изисквания по отношение на хигиена и безопасност на храните.

Преработката на земеделската продукция на територията ще създаде възможност за добавяне на стойност на място, създавайки заетост от една страна и местни продукти от друга, които да бъдат част от разнообразяването на туристическото предлагане на територията, подкрепяйки развитието

на туризма. Изграждането на сушилни за билки и плодове ще подкрепи и диверсификацията на растениевъдството към по-интензивни култури, носещи по-високи доходи и осигуряващи не само сезонна заетост на земеделските стопани. Постигането на специфичната цел ще бъде реализирано чрез подкрепа за два до три малки проекта за преработка по **подмярка 4.2 „Инвестиции в преработка/ маркетинг на селскостопански продукти“**. По мярката ще се насърчават проекти за инвестиции в активи за съхранение, преработка, пакетиране, охлаждане, замразяване и сушене на продукти, произвеждани на територията на МИГ, проекти с които се въвеждат нови процеси и технологии, целящи опазването на околната среда, както и ако същите са за преработка на биологични продукти. Покриването на нуждата от създаването на нови работни места за територията ще се реализира чрез приоритетен подбор на проекти, насърчаващи заетостта чрез разкриването на работни места и/или запазване на съществуващи работни места.

СЦ3. Разнообразяване на туристическите продукти и предлагане на основата на природните и културни дадености на територията

ТРазвитието на туризма на територията е относително слабо и е свързано с природните и културни дадености на територията. Нишата е сравнително тясна и е необходимо постоянно разширяване на кръга от продукти/преживявания, които да се предлагат на туристи и посетители. Разнообразяването на предлагането ще бъде цел на всички заети пряко или непряко в туристическия сектор на територията. Ще се подкрепят създаването на допълнителни атракции, създаване на нови продукти извън установените традиции и практики. Изпълнението на тази цел ще трябва да доведе, както до предлагането на нови продукти, така и до увеличаване на традиционния туристическия поток, посредством прилагането на мярка 06 „Развитие на стопанства и предприятия“. В Стратегията за ВОМР, мярката ще се прилага посредством следните подмерки: **6.4.1 „Инвестиции в подкрепа на неземеделски дейности“ и подмярка 6.4.2 „Инвестиции в подкрепа на неземеделски дейности по тематичната подпрограма за развитие на малки стопанства“**.

Приоритет ще се дава на проекти водещи към усвояване на местния туристически потенциал и утвърждаващи местната идентичност. С голяма тежест при подбора ще бъдат проектите водещи до създаването на заетост. За разширяване на туристическото предлагане на територията принос ще има и **подмярка 7.6. „Проучвания и инвестиции, свързани с поддържане, възстановяване и подобряване на културното и природното наследство на селата“**.

СЦ4. Подкрепа за липсващи или недостатъчни услуги на територията, вкл. здравни и социални
Периферния характер на територията, ограничения пазар и покупателна способност на населението на практика водят до липса на предлагане на редица важни за нормалния живот услуги на територията, вкл., здравни и социални. Получаването им често е свързано с допълнителни разходи и пътуване до съседни територии. Посредством Стратегията ще се насърчава разкриването на липсващи до сега на територията услуги, които биха подобрили условията за живот и намалили разходите, свързани с тяхното получаване, както и услуги в подкрепа на туристическото предлагане. С оглед на неблагоприятната възрастова структура на

населението ще се насърчават и фирми, които предлагат специфични услуги за възрастни хора, хора с увреждания и други групи в неравностойно положение. Постигането на специфичната цел ще бъде осъществено посредством интервенции по подмерки: **6.4.1 „Инвестиции в подкрепа на неземеделски дейности“** и **6.4.2 „Инвестиции в подкрепа на неземеделски дейности по тематичната подпрограма за развитие на малки стопанства“**. С голяма тежест при подбора ще бъдат проектите за услуги, проекти водещи до създаването на заетост и такива имащи иновативен характер за територията.

СЦ5. Подкрепа за производства, създаващи заетост.

Подкрепата за насърчаване на предприемачеството на територията на МИГ е приоритет, който е важен за територията. Нуждата от капитал за стартиране на малки производства и услуги за местно потребление и туристическото предлагане ще бъдат във фокуса на подкрепата по тази специфична цел. Микро предприятията регулярно изпитват трудности с набирането на капитал или кредитен ресурс за разширение и модернизация на производството. Техните ограничени ресурси лимитират достъпа им до нови технологии и системи за управление, което се отразява негативно на ефективността на производството и възможностите за достъп до пазари, устойчиво развитие, присъствие и ефективно използване на ползите от растежа на тези пазари.

Очакваните резултати от безвъзмездна финансова помощ в рамките на тази цел са свързани с подобряване на конкурентоспособността на фирмите и като резултат – подобряване на пазарното им присъствие чрез внедрени технологии за подобряване на производствения процес, постигане на по-висока производителност, намаляване на производствените разходи и оптимизиране на производствената верига, съответно повишаване на добавената стойност и активно включване във всички етапи на веригата за добавяне на стойност. Постигането на специфичната цел ще бъде осъществено посредством интервенции по подмерки: **6.4.1 „Инвестиции в подкрепа на неземеделски дейности“** и **6.4.2 „Инвестиции в подкрепа на неземеделски дейности по тематичната подпрограма за развитие на малки стопанства“**.

СЦ6. Повишаване на качеството и подобряване на достъпа до предучилищно възпитание

Постигането на специфичната цел ще се осигури посредством: подобряване на условията за равен достъп до предучилищна подготовка и възпитание; допълнителни занимания с деца, за които българският език не е майчин за овладяване на официалния език преди постъпване в първи клас (сериозен проблем предвид етническият състав на населението); повишаване на качеството на образованието в детските градини и в подготвителните групи в общинските училища, в които се обучават деца от различен етнически произход; взаимно опознаване на децата от различни етноси и възпитаването им в дух на толерантност; включване на родителите във възпитателния процес; създаване на условия за успешна социализация на децата от етническите малцинства и/или от маргинализирани групи; засилване на мотивацията на деца и родители за участие в образователния процес (постъпване в първи клас); преодоляване на негативни обществени нагласи, основани на етнически произход.

Целта ще бъде постигната посредством подмярка „Подкрепа за предучилищно възпитание и подготовка на деца в неравностойно положение“.

СЦ7. Образователна интеграция на ученици от етническите малцинства.

Образователната система на територията на МИГ все още среща проблеми при интегрирането на представители на малцинствени етнически групи (особено от ромски произход), което намалява ефективността на усилията за повишаване на шансовете им за успешна професионална, социална и творческа реализация.

Настоящата специфична цел е насочена към постигане на значими и устойчиви резултати в сферата на образователната интеграция в рамките на населеното място или на цялата територия на МИГ. Допустими ще са мерки, които подкрепят проекти, които реализират дейности и постигат резултати в повече от една община, когато това спомага за изпълнението на общинските политики във всяка от включените общини. Подмярката **„Образователна интеграция на ученици от маргинализирани общности“** в рамките на специфичната цел е насочена към постигане на реални и трайни резултати в образователната интеграция на учениците от маргинализираните общности и/или етническите малцинства до завършване на средно образование чрез изграждане на работещи модели, включващи: максимален обхват в училищата на подлежащите на задължително образование, извеждане от обособени на етнически признак училища в ромските махали на ученици от ромски произход и интегрирането им в приемащи училища, подкрепа за продължаване на образованието в гимназиална степен, работа с родители от всички етнически групи и други.

СЦ8. Подобряване облика на населени места.

Целта адресира важни потребности на местната общност. Освен че осигурява по-приветлива среда за живеещите на територията тя трябва да доведе до подобряване на туристическия облик на населените места, особено на тези с туристически потенциал. Ще се търси максимално въздействие на проектите върху населението, което ще се възползва от подобрените основни услуги. Проекти въвеждащи иновативни технологии или инвестиции с екологичен ефект ще бъдат предпочитани при равни други условия. Целта ще се постигне посредством интервенции в обхвата на подмярка 7.2 **„Инвестиции в създаването, подобряването или разширяването на всички видове малка по мащаби инфраструктура“**.

СЦ9. Изграждане на инфраструктурата за туризъм и отдих за публично ползване

Специфична цел ще подкрепи и постигането на СЦЗ, посредством осигуряването на достъп до природни и културни обекти с туристически потенциал, които да бъдат в основата на разнообразяването на туристическото предлагане. Маркирането на съществуващи обекти, популяризирането им и други подходящи за тяхното експонирани дейности ще бъдат подкрепени за постигането на целта, която следва да подпомогне изграждането на публична среда благоприятстваща туристическото предлагане и отдиха на населението на територията. Специфичната цел ще бъде постигната посредством интервенции в обхвата на **подмярка 7.5**

„Инвестиции за публично ползване в инфраструктура за отдих, туристическа инфраструктура“, които да доведат до оползотворяване на туристическите ресурси на територията на МИГ. Подкрепя за постигането на целта ще се реализира и посредством подмярка **7.6. „Проучвания и инвестиции, свързани с поддържане, възстановяване и подобряване на културното и природното наследство на селата“.** Ще се дава приоритет на проекти, които осигуряват подобряване на околната среда и постигат екологичен ефект и въздействие и същите са около по-големите населени места на територията.

СЦ10. Опазване на застрашени биологични видове на територията

Територията е богата на биологични видове. Част от тях са застрашени. По информация от МОСВ в защитена зона „Родопи – Източни“, код BG0001032, застрашени от вандализъм и от затваряне на пещери или галерии са следните бозайници: *Rhinolophus mehelyi* / Подковонос на Мехели, *Barbastella barbastellus* / Широкоух прилеп; *Myotis bechsteinii* / Дългоух нощник. Общата площ която обитават е 1940 ха.,като най голямата е обитаваната от *Rhinolophus mehelyi* / Подковонос на Мехели 1594,26 ха.

В рамките на целта ще се осигурят интервенции, насочени към опазване на посочените по-горе застрашени биологични видове, посредством мярка **„М 109 – Инвестиции в консервационни дейности за поддържане/ подобряване на природозащитното състояние на видове и природни местообитания.“**

Допустимите дейности, за които кандидати от територията на МИГ могат да получат финансиране при одобрение на СВОМР са дейности, които ще доведат до подобряване на природозащитното състояние на видове и/или местообитания от мрежата Натура 2000, като:

- Извършване на преки консервационни дейности за видове и/или местообитания, докладвани в неблагоприятно-незадоволително състояние;
- Изграждане/реконструкция/рехабилитация на инфраструктура, необходима за възстановяване на видовете и/или местообитанията, докладвани в неблагоприятно-незадоволително състояние .

Включването в стратегията за ВОМР на дейности по ОПОС 2014 – 2020 г. е свързано с една от основните цели на Стратегията а именно „Подобряване на средата за обитаване и бизнес при опазване на биологичното разнообразие на територията “ и към настоящата специфична цел. Същата произтича от анализа на територията и отговаря на целите на Стратегията. Косвен принос за постигането на целта ще се реализира и посредством дейности, свързани с опазването на природното наследство по **подмярка 7.6. „Проучвания и инвестиции, свързани с поддържане, възстановяване и подобряване на културното и природното наследство на селата“**, която в рамките на СВОМР се прилага съобразно условията на Регламент 1305.

4.3.Връзка между стратегията за ВОМР с характеристики на конкретната територия, разработени въз основа на местните потребности и потенциал, в съответствие с политиките на национално, регионално и местно ниво, включително и с политиките по десегрегация и деинституционализация:

Стратегията за Водено от общностите местно развитие е разработена на основата на проучения и анализиран потенциал на територията, установените потребности, нагласи и намерения на участващите в процеса заинтересовани страни, обединили се около Визията за бъдещото развитие на територията. Връзката между стратегията, характеристиките на територията и местните потребности и потенциал, както и съответствията и с политиките на различните нива е в няколко насоки:

- посредством самия процес на изготвяне на СВОМР, в който са ангажирани заинтересованите страни и са проучени техните нагласи;
- посредством проучените потребности на територията на МИГ и възможното развитие на местния потенциал в бъдеще;
- посредством отчитане в Стратегията на общински, регионални, национални и европейски документи и политики за развитие, включително и с политиките по десегрегация и деинституционализация.

Процес на разработване. В процеса на изготвяне на стратегическата рамка последователно и целенасочено е спазван принципът „отдолу-нагоре“. Отвореният към общността процес на подготовка на стратегията и методите за обсъждане на всички допустимости, условия и критерии, гарантират връзката на СВОМР с реалните потребности и потенциал на бъдещите бенефициенти от територията. Отчетени са проучените и идентифицирани нужди, нагласи и намерения за проекти на заинтересованите страни, включително на малцинствени и уязвими групи от населението. Изборът на многофондова стратегия, с финансиране от ЕЗФРСР и две оперативни програми "Наука и образование за интелигентен растеж" и „Опазване на околната среда“ е мотивиран и изведен след извършените проучвания и проведените от МИГ дейности по информиране и консултиране - информационни семинари, работни срещи, фокус групи, обсъждания. Бизнесът на територията е малък и мащабът му е недостатъчен за включване на мерки от ОП „Иновации и конкурентоспособност“. ОП „Развитие на човешките ресурси“ е подходяща за територията, но ще бъде привлечена за целите на местното развитие, посредством проекти предимно на двете общини.

Експертни проучвания и оценки. Вторият аспект, който гарантира съответствието с характеристиките и нуждите на територията на Стратегията, е експертната оценка на проучванията и анализите. На работни срещи между представители на МИГ, други активни местни НПО, представители на общината, местни предприемачи и външни експерти бяха обобщени събраните данни от общността и съотнесени с реални данни, базирани на официални статистически резултати за състоянието на бизнеса, състоянието на публичната инфраструктура, както и възможностите за подкрепа на уязвими и маргинализирани групи.

Съответствие на стратегията с политиките на национално, регионално и местно ниво, вкл. и с политиките по десегрегация и деинституционализация. Стратегията е в съответствие с европейските и национални стратегически документи за периода 2014-2020 година и допринася за изпълнението на стратегията на Европейския съюз за интелигентен, устойчив и приобщаващ растеж и за постигането на икономическо, социално и териториално сближаване „Европа 2020“.

Споразумението за партньорство с ЕК (стратегически национален документ) за постигане целите на Националната програма за развитие „България 2020“ като програмен документ, поставящ рамката и насоките за подготовка на останалите стратегически документи в България. Националната програма за развитие „България 2020“ е насочена към осигуряването на балансирано социално-икономическо развитие в България при ускоряване на икономическия растеж и повишаване на жизнения стандарт в дългосрочен аспект. СВОМР на МИГ залага тези цели на местно ниво.

Изведените местни потребности на територията, описани в т.3.1 показват наличие на съответствие със следните потребности на национално ниво, определени в ПРСР, 2014 – 2020:

2А-1: Повишаване на конкурентоспособността на стопанства в секторите мляко, месо, плодове и зеленчуци и етерично-маслени и лекарствени средства;

2А-2: Повишаване на жизнеспособността и устойчивостта на малките земеделски стопанства;

2А-3: Подобряване на достъпа до външни финансови средства;

2А-4: Ускоряване на модернизацията и технологичното обновление на земеделските стопанства;

3А-3: Подобряване условията на отглеждане на животните и повишаване качеството на произвежданите животински продукти;

4А-5: Подпомагане на земеделието в райони с природни ограничения;

4Б-2: Увеличаване на дела на биологичното производство;

6А-1: Повишаване на инвестициите в неземеделските сектори на селските райони;

6А-2: Развитие на предприемачеството в селските райони;

6Б-2: Подобряване на техническата инфраструктура;

6Б-3: Подобряване на туристическата инфраструктура;

6Б-4: Развитие на местния капацитет за устойчиво развитие;

Тези потребности са в три основни приоритета:

Р2: Подобряване на жизнеспособността на стопанствата и конкурентоспособността на всички видове земеделие във всички региони; насърчаване на новаторски селскостопански технологии и устойчивото управление на горите;

Р3: Насърчаване на добро организиране на хранителната верига, в т.ч. преработката и търговията със селскостопански продукти, хуманното отношение към животните и управлението на риска в селското стопанство;

Р6: Насърчаване на социалното приобщаване, намаляването на бедността и икономическото развитие в селските райони.

Идентифицираните потребности обхващат шест от общо шестнадесет приоритетни области на ПРСР, 2014-2020.

Определените в СВОМР основни цели са в съответствие с целите на политиката на ЕС за развитие на селските райони и ПРСР за периода 2014 – 2020 г. и по конкретно с две от тях:

1.Повишаване на конкурентоспособността и балансирано развитие на селското и горското стопанство и преработваща промишленост;

2.Социално-икономическо развитие на селските райони, осигуряващо нови работни места, намаляване на бедността, социално включване и по-добро качество на живот.

Разработената Стратегия се съобразява с целите на по-горни нива, като ги залага на местно/общинско ниво, съобразно проучените потребности и нужди и направения анализ, който дава посоката на развитие, а именно инвестиции в икономиката – модерно и конкурентно земеделие, вкл.биологично земеделие, екологосъобразни и иновативни, енергийно ефективни производства за създаване на работни места, по-високи доходи; повишаване на качеството на живот в населените места чрез инвестиции за благоустрояване и инвестиции в публичните услуги. *Съответствие с политиките на регионално, областно и местно ниво.* Стратегията за ВОМР, разработвана за територията на МИГ е съобразена с:

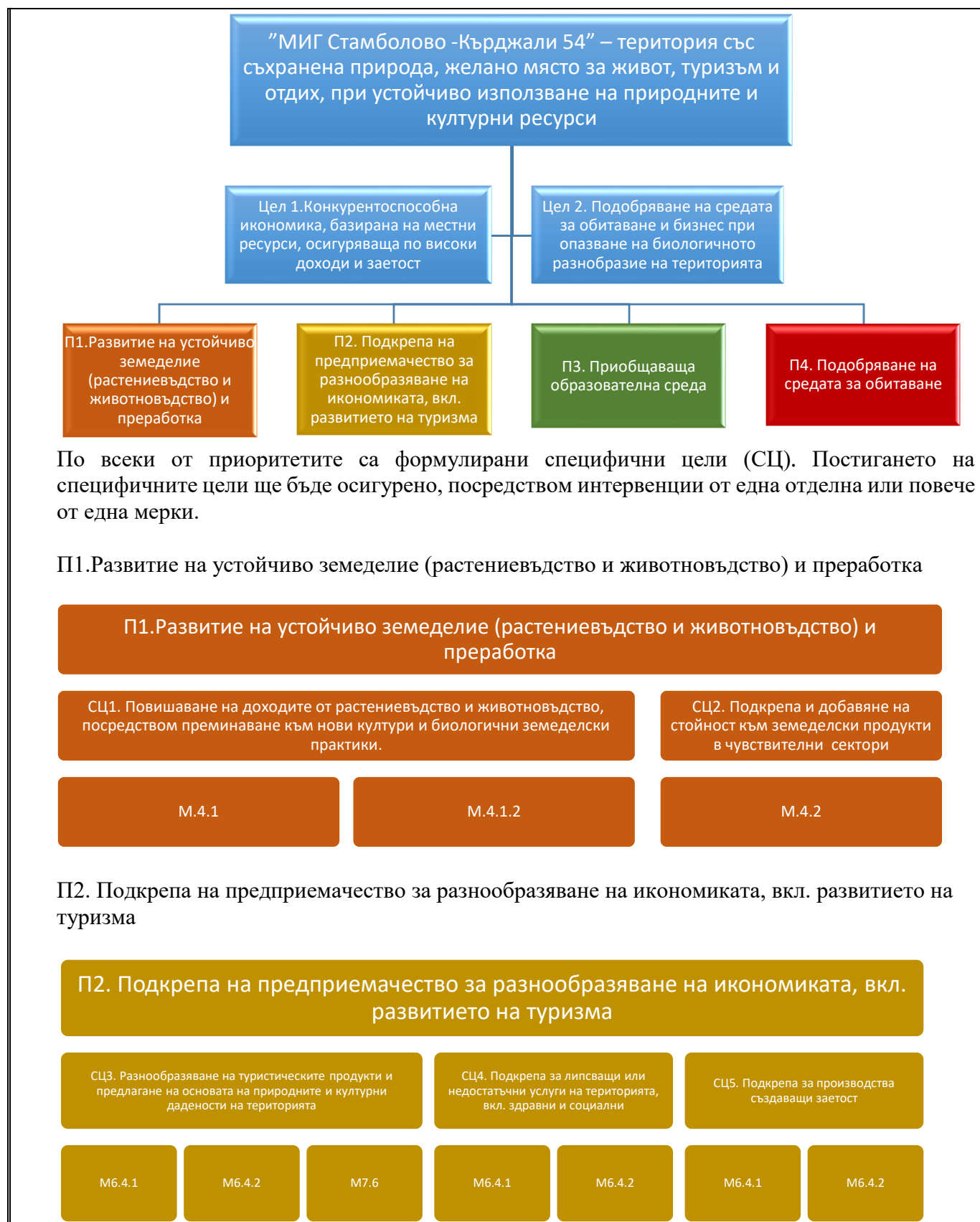
Регионален план за развитие на Южен централен район от ниво 2 за периода 2014-2020 г., който очертава важността на балансираното развитие, търсещо преодоляване на неравенствата между отделните области и общини, възстановяване на нарушеното равновесие между селските райони и градските центрове и повече възможности за успешно междуобщинско сътрудничество. Разкрита е нуждата от повишаване на инвестиционната атрактивност в търсенето на нови икономически инициативи и партньори. Съхраняването на природното и културното наследство е представено като предварително и задължително условие за социалното и икономическо развитие на района.

Областните стратегии за развитие на области Хасково и Кърджали за периода 2014-2020 целят превръщането на областите в привлекателно място за живеене и правене на бизнес. Техните цели покриват разнообразни предизвикателства пред областите, съответно общините, които ги съставят: 1) постигане на конкурентоспособна икономика, основаваща се на съществуващите традиции и наличните ресурси; 2) повишено качество на живот; 3) развит туризъм, използващ природни, културни и исторически ресурси; 4) повишено и подобро качество на взаимодействие между различните заинтересовани страни – администрация, бизнес и гражданско общество.

Общински планове за развитие на общини Стамболово и Кърджали, 2014-2020 г. и други местни стратегии. Стратегията за ВОМР се съобразява и допълва целите и приоритетите на общинските планове за развитие на Стамболово и Кърджали за периода 2014-2020 година, общинските програми в сферата на социалните услуги и работата с малцинствени и уязвими групи от населението. Стратегията на МИГ предвижда инвестиционна и логистична подкрепа за развитие на икономическите дейности на територията с приоритет върху модерното и конкурентно земеделие и преработката на земеделски продукти, подпомагане за модернизация на малки производствени мощности, разнообразяване и повишаване на качеството в сектора на услугите, изграждане или обновяване на малка по мащаби инфраструктура, вкл. за ползване от уязвими и малцинствени групи от населението на общината. Тя кореспондира пряко и с целите по опазване и ефективно оползстворяване на природните дадености и културното наследство, балансиран икономически растеж, обновяване на обществените пространства и подобряване капацитета на човешките ресурси и социалното развитие.

Особен фокус е поставен на политиките на деинституционализация и десегрегация, както и подпомагане на политиките, насочени към младите хора и грижата за хората с увреждания и възрастните хора.

Стратегическата рамка на СВОМР подкрепя постигането на целите на общинско ниво и в дългосрочен план подкрепя визията за развитието на двете общини, осигурявайки връзка и отчитайки напълно специфичните характеристики на територията.
4.4.Описание на иновативните характеристики на стратегията Територията на МИГ „Стамболово – Кърджали 54“ ще прилага за първи път подход за развитие, основан на широко участие на различните групи заинтересовани страни на територията. В този смисъл самото прилагане на СВОМР е иновативен подход за местно развитие. Самата СВОМР търси да приложи по иновативен начин, решение на проблемите на територията. В сектора на земеделието и отчасти в неземеделските дейности, Стратегията интегрира мерки по Тематичната подпрограма за малките стопанства, опитвайки се да извади на пазара на земеделска продукция, онези стопанства, които са в полето на натуралната размяна. Очакваме, че подкрепата за тях ще насърчи в по-голяма степен развитието на земеделието на територията. Стратегията търси целенасочена подкрепа в т.нар. чувствителни земеделски сектори, които са новост за територията, която традиционно е отглеждала тютюн и по този начин се очаква развитие на нови култури – етерично маслени и лекарствени билки, трайни насаждения и др., които в дългосрочен план да доведат до промяна и диверсификация към нови култури. Ресурса за публична инфраструктура е сравнително нисък, като той е насочен към такава, която да подкрепи главно туристическото предлагане и отчасти уязвимите групи на територията. Културно – историческото и природното наследство на територията ще бъде използвано за целите на разширяване на туристическото предлагане, посредством експонирането му и подходящо/щадящо социализиране. Това ще стане и чрез прилагането на мярка 7.6 съгласно условията и възможностите на Регламент на ЕС №1305. Иновативният характер на Стратегията се допълва и от разписаните в отделните мерки критерии за подбор на проекти, които дават преимущество на проектите внедряващи иновации, подобряване на ресурсната ефективност и въвеждащи нови практики и подходи. Стратегията включва финансиране повече от един фонд и освен мерки от ПРСР, включва мерки/операции от ОПОС и ОПНОИР.
4.5.Йерархията на целите - включително цели за крайните продукти или резултатите: Йерархията на целите е визуализирана посредством блок схемите по-долу, където са представени двете основни цели на стратегията, приоритетите на СВОМР, работата по които ще доведе до постигане на основните цели и реализация на визията на територията в дългосрочен план.



П3. Приобщаваща образователна среда

П3. Приобщаваща образователна среда

СЦ6. Повишаване на качеството и подобряване на достъпа до предучилищно възпитание

СЦ7. Образователна интеграция на ученици от етническите малцинства

Подмярка 1 „Подкрепа за предучилищно възпитание и подготовка на деца в неравностойно положение“

Подмярка 2 „Образователна интеграция на ученици от маргинализирани общности“

П4. Подобряване на средата за обитаване

П4. Подобряване на средата за обитаване

СЦ8. Подобряване на облика на населените места

СЦ9. Изграждане на инфраструктура за туризъм и отдых за публично ползване

СЦ10. Опазване на застрашени биологични видове на територията

M7.2

M7.5

M7.6

Инвестиции в консервационни дейности за поддържане/ подобряване на природозащитното състояние на видове и природни местообитания.

M7.6

С реализацията на СВОМР на МИГ Стамболово – Кърджали 54 се цели финансирането на тридесет и едно проектни предложения на двадесет и девет бенефициенти на територията, като същите ще бъдат насочени преимуществено към доизграждане на публична инфраструктура, разнообразяване на туристическото предлагане на територията, подкрепа за земеделието и преработката на земеделска продукция в чувствителни сектори, както и създаването на заетост. Цели се създаването на петнадесет работни места. Изпълнението на проектите ще осигури положително въздействие върху повече от дванадесет хиляди души (61%) от населението на територията.

5. Описание на мерките: (не повече от 4 страници за всяка мярка)

Мерки и дейности за всеки един от фондовете по отделно:

ПРСР
(ЕЗФ
РСР)

Описание на общите условия, прилагани за повече от една мярка

Целите на СВОМР за периода 2014-2020г. на Местна инициативна група „Стамболово – Кърджали 54“ се планира да бъдат постигнати с прилагането на общо 11 мерки от три програми – ПРСР(осем мерки), ОПНОИР (две мерки) и ОПОС (една мярка) Седем от мерките финансирани от ЕЗФРСР са от обхвата на ПРСР, 2014 - 2020 и една от **Регламент (ЕС) № 1305/2013 (7.6)**. Избраните мерки, финансирани от ЕЗФРСР са инвестиционни и

отговарят на условията и изискванията на чл.15 и чл.16 на Наредба №22 от 14.12.2015г. за прилагане на подмярка 19.2 "Прилагане на операции в рамките на стратегии за Водено от общностите местно развитие" на мярка 19 "Водено от общностите местно развитие" от Програмата за развитие на селските райони за периода 2014 – 2020 г., издадена от Министъра на земеделието и храните. При изпълнение на мерките от СМР, МИГ ще съобразява и прилага изискванията посочени в точка 8.1. „Описание на общите условия, прилагани за повече от една мярка“ на Програмата за развитие на селските райони 2014-2020 г. на България, одобрена с Решение за изпълнение на Европейската комисия от 26.05.2015г. Общите условия за прилагане на мерки на СМР на МИГ „Стамболово – Кърджали 54“ са свързани с: 1. Териториално покритие – проектите и дейностите по мерките на СВОМР се прилагат на цялата територията на действие на МИГ, която покрива територията в административните граници на община Стамболово и 54 населени места от община Кърджали (виж.т.1.1). <i>Операциите в рамките на стратегията за ВОМР, финансирани от ЕЗФРСР, се изпълняват на територията на селския район (община Стамболово) и на територията на 54 –те населени места от община Кърджали (обхванати от МИГ), когато проектите допринасят за развитието на съответния селски район.</i> Кандидатът/получателят на финансова помощ трябва да има постоянен адрес - за физическите лица, и седалище и адрес на управление - за еднолични търговци и юридическите лица, на територията на действие на МИГ и осъществява дейностите по проект на територията на действие на МИГ. <i>Изискването за седалище и адрес на управление не се прилага по отношение на община Кърджали, тъй като в обхвата на стратегията за ВОМР е включена част от територията ѝ.</i> 2. Допустимост на разходите по проектите - допустимите инвестиционни разходи са описани за всяка мярка поотделно. Допустими за подпомагане за мерките финансирани от ЕЗФРСР са и общи разходи свързани със съответния проект за предпроектни проучвания, такси, хонорари за архитекти, инженери и консултантски услуги, консултации за екологична и икономическа устойчивост на проекти, проучвания за техническа осъществимост на проекта. Общите разходи по проекта не могат да надхвърлят 12 % от общия размер на допустимите инвестиционни разходи по проекта. Общите разходи може да са възникнали не по – рано от 01.01.2014 г. За допустими се смятат само разходите извършени след подаването на заявлението за подпомагане от страна на бенефициента на СМР, с изключение на общите разходи. Финансовата помощ по мерките се предоставя под формата на възстановяване на действително направени и платени допустими разходи. Няма да се предоставя финансова помощ за изграждане и обновяване на места за настаняване с повече от 20 помещения за настаняване и стойност на финансовата помощ над левовата равностойност на 50 000 лева с включен ДДС по проект, финансиран изцяло или частично от ЕЗФРСР.
--

	Разходите са допустими за финансиране от ЕЗФРСР единствено когато ДФЗ действително е изплатил съответната помощ до 31 декември 2023 г. 3. Недопустими разходи по проектите - СМР определя като недопустими разходи за инвестиции и дейности посочени в чл. 21 на Наредба № 22, както следва: -за лихви по дългове; за закупуването на незастроени и застроени земи на стойност над 10 на сто от общите допустими разходи за съответната операция; за данък върху добавената стойност освен невъзстановимия; за обикновена подмяна и поддръжка; за лихви и комисиони, печалба на лизинговата компания, разходи по лихви за рефинансиране, оперативни и застрахователни разходи по лизингов договор; за лизинг освен финансов лизинг, при който получателят на помощта става собственик на съответния актив не по-късно от датата на подаване на заявка за междинно или окончателно плащане за същия актив; за режимни разходи; за застраховки; за закупуване на оборудване втора употреба; извършени преди 1 януари 2014 г.; за принос в натура; за инвестиции в селското стопанство – закупуване на права за производство и плащане, закупуване на животни, закупуване на едногодишни растения и тяхното засаждане; за инвестиция, за която е установено, че ще оказва отрицателно въздействие върху околната среда; извършени преди подаването на заявлението за предоставяне на финансова помощ, независимо дали всички свързани плащания са извършени, с изключение на разходите за предпроектни проучвания, такси, възнаграждение на архитекти, инженери и консултантски услуги, извършени след 1 януари 2014 г.; за строително-монтажни работи и за създаване на трайни насаждения, извършени преди посещение на място от МИГ; заявени за финансиране, когато надвишават определените по реда на чл. 22, ал. 4 от Наредба 22 референтни разходи. Недопустими разходи по мерките/операциите от ОПОС и ОПНОИР са разходите посочени като недопустими в съответните програми. 4. Изисквания към проектите свързани с околната среда – за проекти и дейности, които включват инвестиционна подкрепа, задължително се изисква положително решение за оценка за въздействието върху околната среда (ОВОС), освен в случаите, когато такава не се изисква от ЗООС. Проектите, попадащи в територии от Натура 2000, преди одобрението им ще бъдат проверявани за съответствие с разпоредбите на Закона за биологичното разнообразие и съответните подзаконовни нормативни актове за неговото прилагане. По инвестиционните проекти оценката на въздействието върху околната среда (ОВОС) или решение по оценка на въздействие върху околната среда съгласно ЗООС се извършва от съответните структури на Министерство на околната среда и водите (МОСВ) – РИОСВ на територията, покриващи МИГ. За проекти с инвестиции съответните структури на МОСВ ще извършват и оценка за съвместимостта на проекта с предмета и целите на опазване на защитените зони, съгласно Наредба за условията и реда за извършване на оценка за съвместимостта на планове, програми, проекти и инвестиционни предложения с предмета и целите на опазване на защитените зони.
--	--

За предотвратяване и минимизиране на възможните негативни ефекти върху ландшафта е необходимо при прилагането на мерки 4, 6, 7 от СВОМР 2014-2020 г. да се изготвят проекти за рекултивация на нарушени терени и залесяване на териториите с подходящи растителни видове, ако има нарушаване на терена. 5. Авансови плащания –бенефициентите на проектите, включващи инвестиционна подкрепа могат да поискат от Разплащателната агенция авансово плащане в размер до 50% от публичната подкрепа. Авансовото плащане за дейности, подпомагани по мярка 7, подмерки 7.2 7.5 и 7.6. е в размер на до 12% от стойността на одобрената публична помощ по проекта за общи разходи и при наличие на документи от проведената съгласно изискванията на ЗОП процедура за избор на изпълнител/и. Разликата до 50% от стойността на одобрената публична помощ по проекта се изплаща след провеждане на всички процедури и сключване на договор за избор на изпълнител/и по ЗОП. Авансово плащане към бенефициентите се извършва след учредяване на банкова гаранция или друга равностойна гаранция, в размер на 100% от размера на исканото авансово плащане. Авансови плащания се допускат за мерки на СВОМР, както следва: Мярка 4 „Инвестиции в материални активи“ с подмерки 4.1. Инвестиции във физически активи, както и подмярката по тематичната подпрограма за малките стопанства; 4.2. Инвестиции в преработка/ маркетинг на селскостопански продукти Подмярка 6.4. Инвестиционна подкрепа за неземеделски дейности (включително по подмярката по тематичната подпрограма за малките стопанства) Мярка 7 „Основни услуги и обновяване на селата в селските райони“ с подмярка 7.2.Инвестиции в създаването, подобряването или разширяването на всички видове малка по мащаби инфраструктура, подмярка 7.5. Инвестиции за публично ползване в инфраструктура за отдих, туристическа инфраструктура и подмярка 7.6. Проучвания и инвестиции, свързани с възстановяване и подобряване на културното и природното наследство; Авансови плащания за мерките от ОПОС и ОПНОИР се допускат съгласно условията посочени в съответните програми. Общи условия към кандидатите по подмерки 4.1, 4.2.и 6.4 на СМР Представяне на бизнес план /БП/, доказващ подобряване на дейността на стопанството/ икономическа жизнеспособност чрез прилагане на планираните инвестиции и дейности подробно описани в представения БП. Общи условия към проектите на кандидатите по мерки 7.2, 7.5 и 7.6. на СМР Проектите следва да са в съответствие с приоритетите на общинския план за развитие на дадената община за периода 2014-2020г., което се удостоверява с решение на общинския съвет. За мерки от стратегията за ВОМР, които са мерки/операции, финансирани от оперативните програми, се прилагат условия, определени от съответния УО в указанията по § 3 от ЗР на Постановление № 161 за общите изисквания към стратегиите за ВОМР на съответната програма.

М04 — ИНВЕСТИЦИИ В МАТЕРИАЛНИ АКТИВИ

Финансовата помощ по мярката ще се насочи към материални и нематериални инвестиции в земеделските стопанства на територията. В Стратегията за ВОМР, мярката ще се прилага посредством подмерки: 4.1. ,4.1.2 и 4.2.

Подмярка 4.1 "Инвестиции в земеделски стопанства"

1. Описание на целите и обхвата на подмярката

Подмярка 4.1 "Инвестиции в земеделски стопанства" има за цел повишаване конкурентоспособността на земеделието на територията на местната инициативна група чрез: 1. преструктуриране и развитие на наличните материални мощности в стопанствата; 2. насърчаване въвеждането на нови технологии в производството и модернизация на физическия капитал; 3. опазване на компонентите на околната среда; 4. спазване стандартите на Европейския съюз (ЕС) и подобряване на условията в земеделските стопанства; 5. насърчаване на сътрудничеството между земеделските стопани.

Подпомагането по подмярката ще бъде насочено към модернизиране на земеделските стопанства /ЗС/, включително преструктуриране и модернизиране на стопанства в чувствителни сектори със затруднен достъп до пазара и биологично производство чрез модернизиране на физическия капитал, нематериални активи, свързани с организацията и управление на стопанствата, въвеждане на нови и енергоспестяващи технологии, подобряване на предпазарната подготовка и съхранение на продукцията. Въвеждането на нови технологии в производството и модернизация на физическия капитал ще благоприятства за повишаването на производителността на труда. Чрез подкрепата по мярката ще се търси разширяване стопанствата на младите земеделски производители /ЗП/ с цел осигуряване на устойчиво развитие на земеделието и осигуряване на смяната на поколенията в земеделието.

2. Допустими дейности

По подмярка 4.1. "Инвестиции в земеделските стопанства" се подпомагат проекти, които водят до подобряване на цялостната дейност на земеделското стопанство чрез:

1. внедряване на нови продукти, процеси и технологии и обновяване на наличните производствени материални и/или нематериални активи; или 2. насърчаване на сътрудничеството с производителите и преработвателите на земеделски продукти; или 3. опазване на компонентите на околната среда, включително с намаляване на вредните емисии и отпадъци; или 4. повишаване на енергийната ефективност в земеделските стопанства; и/или 5. подобряване условията на труд, подобряване на хигиенните, ветеринарните, фитосанитарните, екологичните и други условия на производство; или 6. подобряване качеството на произвежданите земеделски продукти; или 7. осигуряване на възможностите за производство на биологични земеделски продукти.

3. Допустими разходи

(1) Допустими разходи в рамките на земеделското стопанство са в съответствие с чл.67 от Регламент (ЕС) № 1303/2013 на Европейския парламент и на Съвета от 17 декември

2013 година за определяне на общоприложими разпоредби за Европейския фонд за регионално развитие, Европейския социален фонд, Кохезионния фонд, Европейския земеделски фонд за развитие на селските райони и Европейския фонд за морско дело и рибарство и за определяне на общи разпоредби за Европейския фонд за регионално развитие, Европейския социален фонд, Кохезионния фонд и Европейския фонд за морско дело и рибарство, и за отмяна на Регламент (ЕО) № 1083/2006 на Съвета финансовата помощ по мярката се предоставя под формата на възстановяване на действително направени и платени допустими разходи: 1. строителство или обновяване на сгради и на друга недвижима собственост, използвана за земеделското производство, включително такава, използвана за опазване компонентите на околната среда; 2. закупуване, включително чрез финансов лизинг, и/или инсталиране на нови машини, съоръжения и оборудване, необходими за подобряване на земеделския производствен процес, включително за опазване компонентите на околната среда, получаване на топлинна и/или електроенергия, необходими за земеделските дейности на стопанството и подобряване на енергийната ефективност, съхранение и подготовка за продажба на земеделска продукция; 3. създаване и/или презасаждане на трайни насаждения, включително трайни насаждения от десертни лозя, медоносни дървесни видове за производство на мед, други бързорастящи храсти и дървесни видове, използвани за производство на биоенергия; 4. разходи за достигане съответствие с нововъведените стандарти на ЕС; 5. закупуване на: съоръжения, прикачен инвентар за пчеларство и съответно оборудване, необходимо за производството на мед и други пчелни продукти, както и за развъждането на пчели-майки, включително чрез финансов лизинг; 6. разходи за достигане на съответствие със съществуващи стандарти на ЕС - за млади земеделски стопани, получаващи финансова помощ по подмярка 6; 7. закупуване на земя, необходима за изпълнение на проекта във връзка с изграждане и/или модернизиране на сгради, помещения и други недвижими материални активи, предназначени за земеделските производствени дейности и/или за създаване и/или презасаждане на трайни насаждения; 8. закупуване на сгради, помещения и друга недвижима собственост, необходими за изпълнение на проекта, предназначени за земеделските производствени дейности на територията на селски район ; 9. закупуване, включително чрез финансов лизинг, на специализирани земеделски транспортни средства, като например: камиони, цистерни за събиране на мляко, хладилни превозни средства за транспортиране на продукция, превозни средства за транспортиране на живи животни и птици; 10. разходи за рехабилитация на съществуващи и изграждане на нови напоителни системи и оборудване, включващи изграждането на нови и подобряване на съществуващи мрежи в стопанствата, водовземни съоръжения, включително кладенци и съоръжения за съхранение на вода, както и закупуване на техническо оборудване за

	тяхната експлоатация, включително нови тръбопроводи, системи за капково напояване, инсталации за дъждоване, помпени станции, техники/съоръжения за съхраняване/опазване на водата, и др.; 11. разходи за достигане на съответствие с международно признати стандарти, свързани с въвеждане на системи за управление на качеството в земеделските стопанства, въвеждане на добри производствени практики, подготовка за сертификация; 12. закупуване на софтуер, включително чрез финансов лизинг; 13. за ноу-хау, придобиване на патенти права и лицензи, за регистрация на търговски марки и процеси, необходими за изготвяне и изпълнение на проекта; 14. разходи, свързани с проекта, в т.ч. разходи за предпроектни проучвания, такси, хонорари за архитекти, инженери и консултанти, консултации за екологична и икономическа устойчивост на проекти, проучвания за техническа осъществимост на проекта, извършени както в процеса на подготовка на проекта преди подаване на заявлението за подпомагане, така и по време на неговото изпълнение, които не могат да надхвърлят 12 на сто от общия размер на допустимите разходи по проект, включени в т. 1 - 13, като допустимите разходи за проектиране се изчисляват върху допустимите разходи за проектирания обект. 4. Допустими получатели Земеделски производители /Физически и Юридически лица/: 1.Кандидатите за подпомагане следва да са регистрирани земеделски производители в съответствие със Закона за подпомагане на земеделските производители; 2.Минималния стандартен производствен обем на стопанството на кандидата следва да бъде не по - малко от 8 000 евро; 3.Кандидатите, юридически лица следва да докажат приход от земеделска дейност и/или приход от услуги директно свързани със земеделска дейност и/или преработка на земеделска продукция и/или участие и подпомагане по схемата за единно плащане на площ; 4.Кандидатите следва да представят бизнес план /БП/, доказващ подобряване на дейността на ЗС чрез прилагане на планираните инвестиции и дейности подробно описани в представения БП. Критериите за допустимост по т. 3 не се прилагат за кандидати с проекти в селски райони, създадени до 1 година преди кандидатстването за проекти с инвестиции в: сектор „животновъдство”, сектор „плодове и зеленчуци”, производство на „етерично – маслени и медицински култури”. 5. Финансови параметри на проектите Минималният размер на допустимите разходи за едно проектно предложение е в рамките на 5 хил.евро. Максималният размер на допустимите разходи за един кандидат за периода на прилагане на Стратегията е в рамките на 200 хил.евро, като максималният размер на допустимите разходи за един проект не може да надхвърля 100 хил.евро. 6. Интензитет на подпомагане и размер на финансовата помощ
--	---

Финансовата помощ е в размер на 50 % от общия размер на допустимите за финансово подпомагане разходи, като същата може да се увеличава с 10 на сто за:

1. проекти, представени от млади земеделски стопани;
2. интегрирани проекти, включително и такива, свързани със сливания на организации на производителите;
3. проекти, които се изпълняват в обхвата на необлагодетелствани райони;
4. проекти за колективни инвестиции, представени от юридически лица, включващи от 6 до 10 земеделски стопани.
5. инвестиции, изцяло свързани с изпълнявани от кандидата ангажменти по мярка 11 "Биологично земеделие" от ПРСР 2014 - 2020 г. или сходни ангажменти по мярка 214 "Агроекологични плащания", направление "Биологично земеделие" от ПРСР 2007 - 2013 г.
6. проекти за колективни инвестиции, представени от юридически лица, включващи над 10 земеделски стопани и/или групи/организации на производители.

Максималното комбинирано подпомагане за един проект на индивидуален бенефициент е не повече от 60 % от общия размер на допустимите за финансово подпомагане разходи.

Максималното комбинирано подпомагане за проекти за колективни инвестиции е не повече от 70 % от общия размер на допустимите за финансово подпомагане разходи.

7. Критерии за оценка на проектите и тяхната тежест (точки)

1	Проектът осигурява подпомагане на чувствителни сектори в земеделието – производство на плодове и зеленчуци, етерично маслени и медицински растения, млечно животновъдство;	20
2	Проектът е за биологично производство;	20
3	Проектът осигурява допълнителни работни места;	20
	чрез проекта се разкриват до 2 работни места	10
	чрез проекта се разкриват три и повече работни места	20
4	Проектът е на млад фермер, който е получил подкрепа за създаване на стопанства на млади фермери и полупазарни стопанства (малки стопанства) през периода 2007 – 2013 и периода 2014 - 2020 и не са получавали подпомагане по Програмата за инвестиционни дейности по мерки 121 и 4.1, с цел осигуряване на приемственост в селското стопанство.	20

5	Проектът повишава енергийната ефективност на стопанството	10
6	Проектът води до въвеждане на иновации в земеделското стопанство	10
	Общо	100
Подмярка 4.1.2. "Инвестиции в земеделски стопанства по Тематична подпрограма за развитие на малки стопанства" 1. Описание на целите и обхвата на подмярката Подмярка 4.1.2 има за цел повишаване на жизнеспособността и стабилността на малките стопанства на територията на МИГ, чрез: 1. реструктуриране и развитие на наличните материални мощности в стопанствата; 2. насърчаване въвеждането на нови технологии в производството и модернизация на физическия капитал; 2. Допустими дейности По тази операция се подпомагат материални и нематериални дълготрайни инвестиции, които водят до подобряване на икономическата устойчивост и резултати на стопанството. Ще бъдат подкрепяни следните видове дейности за: 1. модернизация или увеличаване на физическия капитал с оглед намаляване на преките разходи за производство, повишаване на производителността на труда и качеството или разширяване на производството; 2. подобряване на пред-пазарната подготовка или съхранение на продукцията (като оборудване за оборудване за почистване, сортиране, пакетиране на продукцията и сгради за специализирано съхранение и обработка, осигуряване на вентилация, изолация и охлаждане); 3. създаване и/или презасаждане на трайни насаждения, десертни лозя, медоносни дървесни видове за производство на мед и бързорастящи храсти и дървесни видове за производство на биоенергия; 4. намаляване на потреблението на енергия; 5. производство на биоенергия за нуждите на земеделските стопанства; 6. Инвестиции в машини, оборудване и съоръжения за опазване на околната среда; 7. постигане съответствие с ново въведени стандарти на Общността приложими за съответните стопанства. 3. Допустими разходи (1) Допустими разходи в рамките на земеделското стопанство по тематичната подпрограма за малки стопанства са: • Изграждане, придобиване и подобряване на недвижимо имущество, включително чрез лизинг; • Закупуване на нови машини, съоръжения и оборудване, включително компютърен софтуер до пазарната стойност на активите, включително чрез лизинг; • Закупуване на косачки, закупуване на дробилки (прикачен инвентар, който директно дроби малки храсти и ги компостира), закупуване на преносими сушилни и др.		

- Общи разходи свързани със съответния проект за предпроектни проучвания, такси, хонорари за архитекти, инженери и консултантски услуги.

4. Допустими получатели

Земеделски стопани, които имат икономически размер на стопанството от **6 000 до 7 999 евро** измерен в стандартен производствен обем и производството им е в един от секторите „плодове и зеленчуци“ и „етерично-маслени и лекарствени култури“. Кандидатите трябва да са получили минимум 33 % от общия доход за преходната година от земеделски дейности.

Не се подпомагат бенефициенти одобрени по мярка 112 Създаване на млади фермери от ПРСР 2007-2013 г.

5. Финансови параметри на проектите

Минималният размер на допустимите разходи за едно проектно предложение е **1 250 евро**. Максималният размер на допустимите разходи за едно проектно предложение е **25 000 евро**. Максималното комбинирано подпомагане за проекти за колективни инвестиции и интегрирани проекти е не повече от 90% от общия размер на допустимите за финансово подпомагане разходи.

6. Интензитет на подпомагане и размер на финансовата помощ

Финансовата помощ е в размер до 60% от общия размер на допустимите за финансово подпомагане разходи; Размерът на финансовата помощ се увеличава с 10 процентни пункта, като максималното комбинирано подпомагане не може да надхвърля 80% в следните случаи:

- За проекти представени от млади селскостопански производители - 10 %;
- За колективни инвестиции или интегрирани проекти, които включват подпомагане в рамките на повече от една мярка – 10 %;
- За проекти с инвестиции в райони с природни и други специфични ограничения - 10 %;
- За проекти с дейности, подпомагани по линия на ЕПИ за селскостопанска производителност – 10 %;
- Проекти, интегриращи хоризонталните приоритети за иновации, опазване и възстановяване на околната среда, включително биологично производство, икономия на ресурси и адаптация към климатичните промени – 10 %.

7. Критерии за оценка на проектите и тяхната тежест (точки)

1	Проектът е за биологично производство	30
2	Проектът осигурява допълнителна заетост	30
	чрез проекта се разкриват до 2 работни места	15
	чрез проекта се разкриват три и повече работни места	30
3	Проектът повишава енергийната ефективност на стопанството	20
4	Проектът води до въвеждане на иновации в земеделското стопанство	20
	Общо	100

Подмярка 4.2 „Инвестиции в преработка/ маркетинг на селскостопански продукти“

1. Описание на целите и обхвата на подмярката

Подмярка 4.2. „Инвестиции в преработка/ маркетинг на селскостопански продукти“ има за цел подобряване на цялостната дейност, икономическата ефективност и конкурентоспособността на предприятия от хранително-преработвателната промишленост чрез: по-добро използване на факторите за производство; въвеждане на нови продукти, процеси и технологии, включително къси вериги на доставка; подобряване на качеството и безопасността на храните и тяхната проследяемост; постигане на съответствие със стандартите на Европейския съюз (ЕС); подобряване опазването на околната среда.

Финансова помощ се предоставя за извършване на инвестиции в следните избрани производствени сектори, свързани с преработката/ маркетинга на селскостопански продукти:

1. мляко и млечни продукти, включително яйца от птици, с изключение на производство, преработка и/или маркетинг на продукти, наподобяващи/заместващи мляко и млечни продукти;
2. месо и месни продукти;
3. плодове и зеленчуци, включително гъби;
4. пчелен мед и пчелни продукти с изключение на производство, преработка и/или маркетинг на продукти, наподобяващи/заместващи пчелен мед и пчелни продукти;
5. зърнени, мелничарски и нишестени продукти с изключение на производство, преработка и/или маркетинг на хляб и тестени изделия;
6. растителни и животински масла и мазнини с изключение на производство, преработка и/или маркетинг на маслиново масло;
7. технически и медицински култури, включително маслодайна роза, билки и памук, с изключение на производство, преработка и/или маркетинг на тютюн и тютюневи изделия, захар и сладкарски изделия;
8. готови храни за селскостопански животни (фуражи);
9. гроздова мъст, вино и оцет.

Финансова помощ се предоставя за извършване на инвестиции и за производство на енергия чрез преработка на първична и вторична биомаса от растителни и животински продукти.

2. Допустими дейности

Подпомагат се проекти, които водят до подобряване на цялостната дейност на предприятието чрез: 1. внедряване на нови и/или модернизиране на наличните мощности и подобряване на използването им, и/или внедряване на нови продукти,

	процеси и технологии, и/или намаляване на себестойността на произвежданата продукция, и/или постигане на съответствие с нововъведени стандарти на ЕС, и/или подобряване на сътрудничеството с производителите на суровини, и/или опазване на околната среда, включително намаляване на вредните емисии и отпадъци, и/или подобряване на енергийната ефективност в предприятията, и/или подобряване на безопасността и хигиенните условия на производство и труд, и/или подобряване на качеството и безопасността на храните и тяхната проследяемост, и/или подобряване на възможностите за производство на биологични храни чрез преработка на първични земеделски биологични продукти 3. Допустими разходи В съответствие с чл.67 от Регламент (ЕС) № 1303/2013 на Европейския парламент и на Съвета от 17 декември 2013 година за определяне на общоприложими разпоредби за Европейския фонд за регионално развитие, Европейския социален фонд, Кохезионния фонд, Европейския земеделски фонд за развитие на селските райони и Европейския фонд за морско дело и рибарство и за определяне на общи разпоредби за Европейския фонд за регионално развитие, Европейския социален фонд, Кохезионния фонд и Европейския фонд за морско дело и рибарство, и за отмяна на Регламент (ЕО) № 1083/2006 на Съвета финансовата помощ по мярката се предоставя под формата на възстановяване на действително направени и платени допустими разходи: 1. За изграждане, придобиване и модернизиране на сгради и други недвижими активи, свързани с производството и/или маркетинга, включително такива, използвани за опазване компонентите на околната среда; 2. За закупуване, включително чрез финансов лизинг, и/или инсталиране на нови машини, съоръжения и оборудване, необходими за подобряване на производствения процес по преработка и маркетинга, в т.ч. за: а) преработка, пакетиране, включително охлаждане, замразяване, сушене, съхраняване и др. на суровините или продукцията; б) производство на нови продукти, въвеждане на нови технологии и процеси; в) опазване компонентите на околната среда; г) производство на енергия от възобновяеми енергийни източници за собствените нужди на предприятието, включително чрез преработка на растителна и животинска първична и вторична биомаса; д) подобряване на енергийната ефективност и за подобряване и контрол на качеството и безопасността на суровините и храните;
--	--

	3. За закупуване на земя, необходима за изпълнение на проекта във връзка с изграждане и/или модернизиране на сгради, помещения други недвижими материални активи, предназначени за производствени дейности; 4. За закупуване на сгради, помещения и други недвижими имоти, необходими за изпълнение на проекта, предназначени за производствени дейности на територията на селски район съгласно приложение; 5. За закупуване, включително чрез финансов лизинг, на специализирани транспортни средства, включително хладилни такива, за превоз на суровините или готовата продукция, използвани и произвеждани от предприятието; 6. За изграждане/модернизиране, включително оборудване на лаборатории, които са собственост на кандидата, разположени са на територията на предприятието и са пряко свързани с нуждите на производствения процес, включително чрез финансов лизинг; 7. За материални инвестиции за постигане на съответствие с новоприети стандарти на Съюза съгласно приложение № 1 към Раздел 8.2 от ПРСР 2014-2020, включително чрез финансов лизинг; 8. Разходи за достигане на съответствие с международно признати стандарти за системи за управление, разходи за въвеждане на добри производствени практики, системи за управление на качеството и подготовка за сертификация в предприятията само когато тези разходи са част от общ проект на кандидата; 9. За закупуване на софтуер, включително чрез финансов лизинг; 10. За ноу-хау, придобиване на патентни права и лицензи, за регистрация на търговски марки и процеси, необходими за изготвяне и изпълнение на проекта; 11. Разходи, свързани с проекта, в т.ч. разходи за предпроектни проучвания, такси, хонорари за архитекти, инженери и консултанти, консултации за икономическа устойчивост на проекти, извършени както в процеса на подготовка на проекта преди подаване на заявлението за подпомагане, така и по време на неговото изпълнение, които не могат да надхвърлят 12 на сто от общия размер на допустимите разходи по проект, включени в т. 1-10. 4. Допустими получатели Земеделски стопани, които са регистрирани съгласно Наредба № 3 от 1999 г. за създаване и поддържане на регистър на земеделските стопани (ДВ, бр. 10 от 1999 г.); земеделското им стопанство е с минимален стандартен производствен обем не по-малко от левовата равностойност на 8000 евро. Признати групи или организации на производители или такива, одобрени за финансова помощ по мярка 9. "Учредяване на групи и организации на производители" от ПРСР 2014 - 2020 г.; Еднолични търговци и юридически лица, различни от кандидатите по т. 1 и 2. <i>Кандидатите трябва да са регистрирани по Търговския закон или Закона за кооперациите.</i>
--	---

5. Финансови параметри на проектите

Минималният размер на общите допустими разходи за един проект е левовата равностойност на **15 000 евро**, а максималният размер е **100 000 евро**.

6. Интензитет на подпомагане и размер на финансовата помощ

Финансовата помощ за одобрени проекти е в размер 50 на сто от общия размер на допустимите за финансово подпомагане разходи за проекти, представени от микро, малки или средни предприятия, а за проекти представени от големи предприятия, финансовата помощ е в размер на 40 на сто от общия размер на допустимите за финансово подпомагане разходи.

7. Критерии за оценка на проектите и тяхната тежест в точки

1	Проектът е за инвестиции в активи за съхранение, преработка, пакетиране, охлаждане, замразяване и сушене на продукти, произвеждани на територията на МИГ;	40
2	Проектът е за преработка на биологични продукти	20
3	С проектът се въвеждат нови процеси и технологии, целящи опазването на околната среда.	10
4	Проектът насърчава заетостта чрез разкриването на работни места и запазване на съществуващи работни места	30
	чрез проекта се разкриват до 2 работни места	10
	чрез проекта се разкриват от 2 до 5 работни места	20
	чрез проекта се разкриват над 5 работни места	30
	Общо	100

МЯРКА 6 РАЗВИТИЕ НА СТОПАНСТВА И ПРЕДПРИЯТИЯ

Цели на мярката: Насърчаване на заетостта и разкриване на работни места и запазване на вече съществуващите работни места; Намаляване на сезонните колебания в заетостта; Насърчаване стартирането и развитието на неземеделски дейности в селските райони. В Стратегията за ВОМР, мярката ще се прилага посредством подмярка 6.4.1 и 6.4.2

6.4.1 Подмярка „Инвестиции в подкрепа на неземеделски дейности“

1.Описание на целите и обхвата на подмярката

Подмярката ще подпомага инвестициите в неземеделски дейности, които са от съществено значение за развитието на конкурентоспособността на селските райони. Чрез нея ще бъдат насърчавани инвестиционни дейности, ще бъде подпомогнато създаването на заетост и ще бъде ускорена диверсификацията на неземеделските дейности. Мярката цели да подпомогне усвояването на потенциала за развитие на туризъм, съчетаващ местни природни и културни ценности.

2.Допустими дейности

	Чрез подмярката се предоставя подпомагане за инвестиции в неземеделски дейности, насочени към: Развитие на туризъм (изграждане и обновяване на туристически обекти и развитие на туристически услуги) – Подпомагат се проекти за обновяване или изграждане на места за настаняване с до 20 помещения за настаняване. Производство или продажба на продукти, които не са включени в Приложение 1 от Договора за функциониране на Европейския съюз (независимо от вложените продукти и материали); Развитие на услуги във всички сектори (например: грижи за деца, възрастни хора, хора с увреждания, здравни услуги, счетоводство и одиторски услуги, ветеринарни дейности и услуги базирани на ИТ и др.; Производство на енергия от възобновяеми енергийни източници за собствено потребление; Развитие на занаяти (включително предоставяне на услуги, свързани с участието на посетители в занаятчийски дейности) и други неземеделски дейности; НЕ се финансират дейности, които водят до осъществяване на селскостопанска дейност или резултата от дейността е продукт, включен в Приложение I на Договора за функциониране на Европейския съюз; НЕ се предоставя финансова помощ за хазарт, финансови услуги, голф, сектори и дейности, определени за недопустими в Регламент (ЕС) № 1407/2013 на Комисията от 18 декември 2013 година относно прилагането на членове 107 и 108 от Договора за функционирането на Европейския съюз към помощта de minimis, производство на енергия от възобновяеми енергийни източници за продажба; НЕ се предоставя финансова помощ за изграждане и обновяване на туристически обекти и развитие на туристически услуги в курортни комплекси и населени места по черноморското крайбрежие и в планинските курорти с развит масов туризъм. 3. Допустими разходи а) Изграждане, придобиване или подобренията на недвижимо имущество; б) Закупуване, включително чрез лизинг на нови машини и оборудване до пазарната стойност на активите; в) Общи разходи, свързани с разходите за буква „а“ и „б“, например хонорари на архитекти, инженери и консултанти, хонорари, свързани с консултации относно екологичната и икономическата устойчивост, включително проучвания за техническа осъществимост; г) Нематериални инвестиции: придобиване и създаване на компютърен софтуер и придобиване на патенти, лицензи, авторски права и марки. Разходите по т. „в“ не могат да надхвърлят 12 % от сумата на разходите по т. „а“, „б“ и „г“. Няма да се предоставя финансова помощ за изграждане и обновяване на места за настаняване с повече от 20 помещения за настаняване и стойност на финансовата помощ над левовата равностойност на 50 000 лева с включен ДДС по проект, финансиран изцяло или частично от ЕЗФРСР. Не са допустими за подпомагане текущи разходи. 4. Допустими получатели Земеделски стопани (Стопанството на кандидати, земеделски стопани, трябва да има стандартен производствен обем над 8 000 евро; Микро предприятия, регистрирани като
--	--

еднолични търговци или юридически лица по Търговския закон, Закона за кооперациите или Закона за вероизповеданията; Физически лица, регистрирани по Закона за занаятите.

5. Финансови параметри на проектите

Минимална стойност на общите допустими разходи – **5 000 евро**.

Максимална стойност на общите допустими разходи по проекта – **150 000 евро**.

6. Интензитет на подпомагане и размер на финансовата помощ

Финансовата помощ не може да надвишава 75% от общите допустими разходи и при спазване на правилата за „минимална помощ“ при спазване на условията на Регламент (ЕС) № 1407/2013 на Комисията от 18 декември 2013 година относно прилагането на членове 107 и 108 от Договора за функционирането на Европейския съюз към помощта de minimis.

7. Критерии за оценка на проектите и тяхната тежест (точки)

1	Проектът подпомага усвояването на потенциала за развитие на туризъм,	20
2	Проектът е за производствени дейности;	25
3	Проектът създава работни места.	30
	чрез проекта се разкриват до 2 работни места	10
	чрез проекта се разкриват три до пет работни места	20
	чрез проекта се разкриват шест и повече работни места	30
4	Кандидатът е осъществявал дейност на територията най-малко 1 години преди датата на кандидатстване;	5
5	Проектът е за услуги	20
	Общо	100

6.4.2 „Инвестиции в подкрепа на неземеделски дейности по тематичната подпрограма за развитие на малки стопанства“

1. Описание на целите и обхвата на подмярката

С прилагането на подмярка 6.4.2 се цели разширяване на дейностите на земеделските стопанства с неземеделски такива, което от своя страна ще повиши тяхната устойчивост и подпомогне процеса на реструктурирането им.

2. Допустими дейности

По тази подмярка се подпомагат инвестициите за стартиране или развитие на неземеделски дейности в селските райони, сред които са:

Развитие на селски туризъм (изграждане и обновяване на туристически обекти и развитие на туристически услуги) – Подпомагат се проекти за обновяване или изграждане на места за настаняване с до 20 помещения за настаняване.; Местно занаятчийство (включително

предоставяне на услуги, свързани с участието на посетители в занаятчийски дейности); Преработка и маркетинг на земеделски продукти, които не се подпомагат по чл. 18 и крайният продукт не е включен в Анекс I; Производство и/или преработка на неземеделски стоки и материали; Предоставяне на услуги за всички икономически сектори и населението, (например: грижи за деца, възрастни хора, хора с увреждания, здравни услуги, счетоводство и одиторски услуги, ветеринарни дейности и услуги базирани на ИТ и др.); Развитието на технологиите в областта на „зелената икономика“, включително на енергия от ВЕИ за собствено потребление.

Не се финансират дейности, които водят до осъществяване на селскостопанска дейност или резултата от дейността е продукт, включен в Приложение I на Договора за функциониране на Европейския съюз;

3. Допустими разходи

а) Изграждане, придобиване и подобряване на недвижимо имущество, включително чрез лизинг; б) Закупуване на нови машини, съоръжения и оборудване, включително компютърен софтуер до пазарната стойност на активите, включително чрез лизинг; в) Общи разходи свързани със съответния проект за предпроектни проучвания, такси, хонорари за архитекти, инженери и консултантски услуги; г) Закупуване на ноу-хау, патенти права и лицензи, търговски марки и процеси необходими за изготвяне и изпълнение на проекта.

Разходите по т. “в“ не могат да надхвърлят 12 % от сумата на разходите по т. „а“, „б“ и „г“. Не са допустими за подпомагане текущи разходи.

4. Допустими получатели

Регистрирани земеделски стопани със стопанства с икономически размер, измерен в стандартен производствен обем от 2 000 до 7 999 евро.

(Кандидатите трябва да са получили минимум 33 % от общия доход за преходната година от земеделски дейности).

5. Финансови параметри на проектите

Минимална стойност на общите допустими разходи – 2 000 евро.

Максимална стойност на общите допустими разходи по проекта – 50 000 евро.

6. Интензитет на подпомагане и размер на финансовата помощ

Финансовата помощ е в размер до 85% от общия размер на допустимите за финансово подпомагане разходи.

7. Критерии за оценка на проектите и тяхната тежест

1	Проектът е за производствени дейности;	30
2	Проектът създава работни места.	30

	чрез проекта се разкриват до 2 работни места	15	
	чрез проекта се разкриват три и повече работни места	30	
3	Проектът води до разнообразяване на туристическото предлагане	20	
4	С проекта се въвеждат иновационни модели, практики, процеси	20	
	Общо	100	

МЯРКА 7 ОСНОВНИ УСЛУГИ И ОБНОВЯВАНЕ НА СЕЛАТА В СЕЛСКИТЕ РАЙОНИ

Подпомагане по мярката ще се предоставя, за да могат населените места на територията на МИГ да станат по привлекателни за бизнеса и за живеене, чрез поддържането и стимулирането на тяхното икономическо, социално и културно развитие, изграждане на липсващата или рехабилитация на съществуващата техническа и социална инфраструктура. Дейностите, по които е била получена безвъзмездна финансова помощ от бенефициент, допустим за финансиране чрез стратегията за воденото от общностите местно развитие, няма да са допустими за същия бенефициент по мярка 7 и обратно.

Местната инициативна група е допустим получател на финансова помощ от стратегията за ВОМР за дейности по мярка „Основни услуги и обновяване на селата в селските райони“. Максималният размер на финансовата помощ за МИГ за мерки, финансирани от ЕЗФРСР е в размер до 10 на сто от бюджета в стратегията за ВОМР от ЕЗФРСР. МИГ е допустим получател на финансова помощ, ако: 1. проектът, за който кандидатства за финансиране е в обществена полза, 2. никой от членовете на колективния върховен орган и на колективния управителен орган, както и свързано с него лице по смисъла на § 1 от Допълнителните разпоредби на Търговския закон, не е изпълнител или подизпълнител на дейностите на проекта, и 3. не е постъпило друго предложение за финансиране по мярката по провежданата процедура.

Подмярка 7.2 „Инвестиции в създаването, подобряването или разширяването на всички видове малка по мащаби инфраструктура”

1. Описание на целите и обхвата на подмярката

С инвестициите по мярката се цели подобряване или разширяването на всички видове малка по мащаби инфраструктура, включително инвестиции в енергия от възобновяеми източници и спестяване на енергия

1. Допустими дейности

Строителство, реконструкция и/или рехабилитация на нови и съществуващи общински пътища, улици, тротоари, и съоръженията и принадлежностите към тях;

	<i>Дейностите са допустими за подпомагане ако са изградени или реконструирани ВиК системите или не се предвижда да се изграждат или реконструират ВиК системи за период от седем години от датата на кандидатстване. Дейностите за реконструкция и/или рехабилитация на съществуващи общински пътища, и съоръженията, и принадлежностите към тях са допустими за подпомагане ако са от указаните общински пътища в Решение № 236/13.04.2007 г. на МС за утвърждаване списък на общинските пътища и ако в техническата документация е предвидено изграждането и полагането на подземни мрежи за широколентов интернет.</i> Изграждане, реконструкция и/или рехабилитация на водоснабдителни системи и съоръжения в агломерации с под 2 000 е.ж. в селските райони; инвестиции за доизграждане, без ново строителство на канализационната мрежа (в т.ч. и съоръжения за пречистване на отпадъчни води) в агломерации с под 2 000 е.ж. в селските райони; Изграждане и/или обновяване на площи, за широко обществено ползване, предназначени за трайно задоволяване на обществени потребности от общинско значение; Изграждане, реконструкция, ремонт, оборудване и/или обзавеждане на социална инфраструктура за предоставяне на услуги, които не са част от процеса на деинституционализация на деца или възрастни, включително транспортни средства; Реконструкция и/или ремонт на общински сгради, в които се предоставят обществени услуги, с цел подобряване на тяхната енергийна ефективност; Изграждане, реконструкция, ремонт, оборудване и/или обзавеждане на спортна инфраструктура; Изграждане, реконструкция, ремонт, реставрация, закупуване на оборудване и/или обзавеждане на обекти, свързани с културния живот, вкл. мобилни такива, вкл. и дейности по вертикалната планировка и подобряване на прилежащите пространства; Реконструкция, ремонт, оборудване и/или обзавеждане на общинска образователна инфраструктура с местно значение в селските райони. 2. Допустими разходи а) Изграждането, включително отпускането на лизинг, или подобренията на недвижимо имущество; б) Закупуването или вземането на лизинг на нови машини и оборудване, обзавеждане до пазарната цена на актива; в) Общи разходи, свързани с изброените по-горе, например хонорари на архитекти, инженери и консултанти, хонорари, свързани с консултации относно екологичната и икономическата устойчивост; г) Нематериални инвестиции: придобиването или развитието на компютърен софтуер и придобиването на патенти, лицензи, авторски права, търговски марки. Разходите по т. „в“ не трябва да надхвърлят 12% от сумата на разходите по т. „а“, „б“ и „г“. Оперативните разходи, свързани с предоставянето на услугите са недопустими за подпомагане по подмярката. Разходи различни от посочените в т. „б“, свързани с договора за лизинг, например марж на лизингодателя, разходи за рефинансиране на лихви, административни разходи и разходи за застраховка са недопустими за подпомагане по подмярката. 4. Допустими получатели
--	--

Общини на територията на МИГ (при условие че проектите на община Кърджали допринасят за развитието на селския район) за всички допустими дейности по подмярката с изключение на дейности, свързани с доизграждане, без ново строителство на канализационната мрежа (в т.ч. и съоръжения за пречистване на отпадъчни води) в агломерации с под 2 000 е.ж. в селските райони; Юридически лица с нестопанска цел за дейности, свързани със социалната и спортната инфраструктура и културния живот; Читалища за дейности свързани с културния живот; ВиК оператори за дейности, свързани с изграждане, реконструкция и/или рехабилитация на водоснабдителни системи и съоръжения в агломерации с под 2 000 е.ж. в селските райони и дейности, свързани с доизграждане, без ново строителство на канализационната мрежа (в т.ч. и съоръжения за пречистване на отпадъчни води) в агломерации с под 2 000 е.ж. в селските райони.

3. Финансови параметри на проектите

Минимална стойност на допустимите разходи – 50 000 евро. Максимална стойност на допустимите разходите по проекта – 200 000 евро.

4. Интензитет на подпомагане и размер на финансовата помощ

За общини, ЮЛНЦ и читалища се предвижда 100% финансиране в случай, че не е налично генериране на приходи. Когато се установи потенциал за генериране на приходи, размерът на финансиране се определя въз основа на анализ разходи и ползи. В случаите, когато размерът на допустимите разходи по инвестициите е в размер до 50 000 евро за един обект, който е с установен потенциал за генериране на приходи се предвижда финансиране в размер на 100%. За ВиК операторите размерът на финансирането се определя въз основа на одобрен индивидуален анализ (ползи-разходи) за съответния регион.

7. Критерии за оценка на проектите и тяхната тежест (точки)

1	Проектът е за изграждане и/или реконструкция на инфраструктура в населено място извън общинския център;	40
2	Проектът е за изграждане и/или реконструкция на инфраструктура, обслужваща населени места с висок дял на млади хора до 29 г.;	10
3	Брой население, което ще се възползва от подобрените основни услуги и обхвата на териториално въздействие.	40
4	Проектът въвежда иновативни технологии или инвестиции с екологичен ефект.	10
	Общо	100

Подмярка 7.5 „Инвестиции за публично ползване в инфраструктура за отдих, туристическа инфраструктура“

	1. Описание на целите и обхвата на подмярката Оползотворяване на туристическите ресурси на територията на МИГ, посредством подкрепа за инфраструктура за отдих, туристическа информация и малка по мащаб туристическа инфраструктура за публично ползване 2. Допустими дейности Изграждане, реконструкция, ремонт, закупуване на оборудване и/или обзавеждане на туристически информационни центрове; Изграждане, реконструкция, ремонт, закупуване на оборудване и/или обзавеждане на посетителските центрове за представяне и експониране на местното природно и културно наследство; Изграждане, реконструкция, ремонт, закупуване на оборудване и/или обзавеждане на централите за изкуство и занаяти с туристическа цел; Изграждане, реконструкция, ремонт и закупуване на съоръжения за туристически атракции, които са свързани с местното природно, културно и/или историческо наследство и предоставящи услуги с познавателна или образователна цел; Изграждане, реконструкция, ремонт и закупуване на съоръжения за туристическа инфраструктура (информационни табели и пътепоказатели за туристическите места и маршрути, съоръжения за безопасност, велоалеи и туристически пътеки). <i>Не са допустими за подпомагане по подмярката дейности свързани с опазването, популяризирането и развитието на културното наследство на обекти от национално и световно значение. Не са допустими за подпомагане по подмярката дейности в курортни комплекси и населени места по черноморското крайбрежие и в планинските курорти с развит масов туризъм.</i> 3. Допустими разходи а) Изграждането, включително отпускането на лизинг, или подобренията на недвижимо имущество; б) Закупуването или вземането на лизинг на нови машини и оборудване, обзавеждане до пазарната цена на актива; в) Общи разходи, свързани с изброените по-горе, например хонорари на архитекти, инженери и консултанти, хонорари, свързани с консултации относно екологичната и икономическата устойчивост; г) Следните нематериални инвестиции: придобиването или развитието на компютърен софтуер и придобиването на патенти, лицензи, авторски права, търговски марки. <i>Разходите по т. „в“ не трябва да надхвърлят 12% от сумата на разходите по т. „а“, „б“ и „г“. Оперативните разходи, свързани с предоставянето на услугите са недопустими за подпомагане по подмярката. Разходи различни от посочените в т. „б“, свързани с договора за лизинг, например марж на лизингодателя, разходи за рефинансиране на лихви, административни разходи и разходи за застраховка са недопустими за подпомагане по подмярката.</i> 4. Допустими получатели Общини на територията на МИГ; Юридически лица с нестопанска цел с седалище на територията на МИГ.
--	--

5. Финансови параметри на проектите

Минимална стойност на допустимите разходи – 10 000 евро. Максимална стойност на допустимите разходите по проекта – 100 000 евро.

6. Интензитет на подпомагане и размер на финансовата помощ

За бенефициенти общини и ЮЛНЦ, в случай, че не е налично генериране на приходи финансовата помощ за дейностите по подмярката е в размер на 100% от общия размер на допустимите за финансово подпомагане разходи. Когато се установи потенциал за генериране на приходи, размерът на финансиране се определя въз основа на анализ разходи и ползи. В случаите, когато размерът на допустимите разходи по инвестициите е в размер до 50 000 евро за един обект, който е с установен потенциал за генериране на приходи се предвижда финансиране в размер на 100%.

5. Критерии за оценка на проектите и тяхната тежест (точки)

1	Проектът се осъществява в населено място с население над 200 жители	40
2	Проектът, създава поне 5 работни места при изпълнение на допустимите дейности;	30
3	Проектът, осигурява подобряване на околната среда и постига екологичен ефект и въздействие.	30
	Общо	100

Подмярка 7.6. Проучвания и инвестиции, свързани с поддържане, възстановяване и подобряване на културното и природното наследство на селата

Подмярката ще се прилага съгласно изискванията и условията в Регламент (ЕС) №1305/2013.

1. Описание на целите и обхвата на подмярката

Цел на мярката е запазването на духовния и културния живот на населението на територията на МИГ. Запазване на културната идентичност и традиции, опазване и популяризиране на природното наследство на територията на МИГ с цел да се осигури повишаване качеството на живот на хората. Запазването на културния и духовния живот на населението е от важно значение за развитието на територията на МИГ. Културното и природно наследство ще се запазва, съхранява и развива в културните центрове - читалища, библиотеки, училища, музеи, религиозни храмове и др. Опазване и популяризиране на културното и природно наследство ще има благоприятно устойчиво въздействие и по отношение на опазване на околната среда.

В обхвата на тази подмярка ще се предоставя безвъзмездна финансова помощ за материални и нематериални инвестиции и дейности за възстановяване, съхранение и популяризиране на културните традиции и идентичност на населените и опазване и

	популяризиране на природните дадености и богатство от територията на МИГ, включително и за религиозни храмове и прилежащи пространства. 2. Допустими дейности и разходи Подпомагат се материални и нематериални инвестиции, които водят до: А/ Изследване, поддържане, възстановяване, популяризиране и подобряване на културното наследство: - Подпомагат се дейности за възстановяване, реставрация, ремонт и/или реконструкция на сгради с религиозно значение, в това число и дейности по вертикалната планировка и подобряване на прилежащите пространства. - Подготовка и организация на местни културни събития, като фолклорни празници и събори, панаири, фестивали, хепънинги и др. - Проучвания и изработване на материали във връзка с идентификация и/или документиране и/или изследване, и/или съхраняване на елементи от нематериалното културно наследство; - Създаване, съхраняване или обогатяване на етнографски, природни и исторически сбирки; - Дейности, свързани с проучвания, запазване и популяризиране на автентичен фолклор и местни традиции, възстановяване на празници, обичаи и храни; - Създаване и подкрепа на Клубове (работилници за родители и деца, групи по интереси) за различни поколения за проучване, изучаване, съхранение и популяризиране на културното наследство - местната култура, бит, кулинария, история, традиции, включително – музика и изобразително изкуство, традиционни занаяти, обичаи и ритуали, неписана традиция; - Участия във фестивали, събори, изложби, семинари и др. за представяне на местни обичаи, традиции, фолклор и елементи на местното нематериално културно наследство. - Възраждане и предаване на различни аспекти на културни традиции и наследство и популяризирането им чрез организиране и провеждане на мероприятия във връзка с местни културни обичаи и традиции, като: временни и постоянни тематични изложби; фестивали, събори, семинари, концерти, тематични концерти и постановки конкурси; Филми, видео клипове или мултимедийни възстановки; разработване и разпространяване на информационни материали различни от обикновени брошури (тематични изследвания, снимков архив, каталози и др.); разработване и представяне на макети, възстановяване на елементи от традиционни костюми или предмети от традиционния бит; - Закупуване на инвентар, съоръжения, оборудване, обзавеждане като музикални инструменти, носии, витрини за изложби, стелажи, декори, интерактивни дъски, мултимедии, лаптопи, осветление, озвучителна, аудио и видео техника, компютърни конфигурации/сценично оформление/, реквизити необходими за дадения вид изкуство, репетиционни и сценични облекла и др. - Попълване на библиотечен фонд с библиотечни материали, закупуване на книги, графични издания, електронни документи и др.
--	--

Б/ Поддръжка, възстановяване и подобряване на природното наследство:

-Опазване, възстановяване, подобряване и поддръжка на природното наследство и селския ландшафт, включително на природни дадености, забележителности и територии от особено значение за местната общност (включително местата по Натура 2000), на ценни за територията природни образувания, растения, дървесни видове и животни, вековни дървета;

-Съвместни проекти на жители на повече от едно населено място или представители на различни поколения за: организиране на клубове/ кръжоци/ школи и други инициативи за информиране и включване на населението в опазване на природни елементи и защитени биологични видове като неделима част от селския ландшафт; идентифициране на местни отличителни характеристики на пейзажа; организиране на опознавателни и занимателни акции за почистване от отпадъци; облагородяване и опазване на селския пейзаж в и извън населените места.

-Възстановяване и подобряване на малка по мащаб инфраструктура за отдих и развлечение, например: заслони, информационни и указателни табели, пътеки и др.

3. Допустими получатели

Местни поделения на вероизповеданията, регистрирани, съгласно чл. 20 на Закона за вероизповеданията или признати за юридическо лице по силата на чл. 10 от същия закон. Юридически лица с нестопанска цел (ЮЛНЦ), които имат седалище на територията на МИГ, включително читалища, регистрирани по Закона за читалищата, училища и детски градини; общини

Няма да се предоставя финансова помощ от стратегията за ВОМР по подмярка 7.6 „Проучвания и инвестиции, свързани с поддържане, възстановяване и подобряване на културното и природното наследство на селата“ от ПРСР 2014 - 2020 г. на кандидати за получаване на финансова помощ, на които е предоставена финансова помощ по подмярка 7.6 „Проучвания и инвестиции, свързани с поддържане, възстановяване и подобряване на културното и природното наследство на селата“ от ПРСР 2014 - 2020 г.

5. Финансови параметри на проектите

Минимална стойност на допустимите разходи – 1000 евро. Максимална стойност на допустимите разходите по проекта – 30 хил. евро.

6. Интензитет на подпомагане и размер на финансовата помощ

Финансовата помощ за дейностите по подмярката е в размер на 100% от общия размер на допустимите за финансово подпомагане разходи и 75%, когато се установи потенциал за генериране на приходи.

7. Критерии за оценка на проектите и тяхната тежест (точки)

1	Проектът ще се осъществява от НПО	50
2	Проектът, съхранява местни традиции и обичаи	50
	Общо	100

Оперативна програма „Наука и образование за интелигентен растеж“ (ЕСФ)

Мярка „Осигуряване на достъп до качествено образование в малките населени места и трудно достъпните райони“

Използването на инструментите на подхода ВОМР в рамките на СВОМР на МИГ ще се прилага при запазване на специфичните за ОП НОИР цели и приоритети, както и на хоризонталните принципи на политиката за изпълнение на ЕСИФ.

Подкрепата от ОП НОИР за територията на МИГ ще се реализира в рамките на Приоритетната ос: 3 „Образователна среда за активно социално приобщаване”, Инвестиционен приоритет: № 9ii „Социално-икономическа интеграция на маргинализирани общности като ромите“, посредством **операция/мярка с наименование „Осигуряване на достъп до качествено образование в малките населени места и трудно достъпните райони“**. Основната цел на операцията е подкрепа за социално включване на деца и ученици от маргинализираните групи, чрез подобряване на достъпа им до качествено образование.

Специфичните цели на операцията са: повишаване качеството на предучилищното и училищното образование, вкл. професионалното образование в малките населени места; подобряване на достъпа до предучилищното и училищното образование, вкл. професионалното образование в малките населени места; намаляване на броя на необхванатите от образователната система, на отпадащите от училище и на преждевременно напусналите училище.

Допустимите целеви групи по операцията са:

- деца и ученици от маргинализирани групи, вкл. роми;
- родители/настойници от маргинализирани групи, вкл. роми

Допустими са разходи за деца и родители/настойници, които не са представители на маргинализирани групи с цел постигане на интеграционен ефект.

Период за прилагане на мерките от операцията по ОПНОИР в рамките на СВОМР с 2017 – 2023 г.

Продължителност на проектите, финансирани по мерките от операцията е не повече от 36 месеца за всеки отделен проект.

Допустимите бенефициенти по ОП НОИР могат да кандидатсват само с едно проектно предложение по ИП „Социално икономическо интегриране на маргинализираните общности, като например ромите“ към стратегията за ВОМР.

Операцията се прилага при демаркация с други програми и демаркация с други операции в рамките на ОП НОИР, съгласно условията в „Указания за Стратегии по подхода ВОМР“ на УО на ОП НОИР.

Всички училища на територията на МИГ работят по Проект „Твоят час“, финансиран по ОП НОИР. Изпълнението на други проекти по същата или други европейски програми,

ще разшири извънкласните дейности, ще подобри индивидуалните компетентности на учениците и ще разшири местния капацитет. Ето защо проектите по тази мярка ще търсят възможности за надграждане върху постигнатото. Само така ще се насърчава оптимизацията на процеса на извънкласни занимания на територията и развитие знанията и уменията на учащите се. Допустимите получатели/партньори задължително следва да имат седалище и адрес на управление на територията на МИГ и да реализират проектите си на същата територия. Партньорството в рамките на мярката е задължително. Допустимите бенефициенти по ОП НОИР кандидатстват само с едно проектно предложение по ИП „Социално-икономическо интегриране на маргинализираните общности като например ромите” към стратегия за ВОМР. МИГ Стамболово – Кърджали 54 не са допустим бенефициент по мярката. Иновативни подходи при решаването на идентифицираните проблеми на целевите групи, включително иновативни за територията подходи. Решаването на идентифицираните проблеми на целевите групи ще се прилага за първи път посредством местна политика за развитие, която е изработена от самите заинтересовани страни, отчетено е тяхното разбиране за проблемите и пътищата за тяхното разрешаване. Идентифицираните мерки са припознати от местната общност като адекватни и релевантни. Стратегията предоставя възможност на конкретните бенефициенти/кандидати и техните партньори да предложат проекти, включващи набор от дейности, който в най-голяма степен отговаря на техните нужди, респективно води до постигане на поставените цели. Демаркация с други програми Демаркацията на ОП НОИР 2014 – 2020 г. с други програми е подробно уредена в Раздел 8. „Координация между фондовете, ЕЗФРСР и ЕФМДР и координация с други инструменти за финансиране, национални и на Съюза, както и с ЕИБ“. С цел постигане на изискването за демаркация и недопускане на припокриване МИГ ще спазва стриктно тези указания и ще отрази всички демаркационни линии посочени в Указанията. Подаването на проектни предложения, както и процесът по оценка от МИГ ще се провежда в Информационната система за управление и наблюдение (ИСУН 2020). В рамките на СВОМР на МИГ Стамболово – Кърджали 54, операцията ще се прилага посредством две подмерки. 1. Наименование на подмярката <i>Подмярка 1 „Подкрепа за предучилищно възпитание и подготовка на деца в неравностойно положение“</i>

2. Описание на целите и съответствие на мярката с идентифицираните проблеми на територията

Целта на мярката е:

а) да бъдат създадени условия за подпомагане децата от етническите малцинства и/или от маргинализирани обществени групи, да се изградят като пълноценни граждани и за успешната им професионална, социална и личностна реализация.

б) постигане на реални и трайни резултати в образователната интеграция на децата от етническите малцинства в предучилищна възраст (3-6 години) до постъпването им в училище чрез изграждане на работещи модели, включващи: максимален обхват в детските градини, с акцент върху подлежащите на задължително образование, извеждане и интегриране на ромски деца в приемащи детски градини и в подготвителни групи в общинските училища, подкрепа за постъпване в първи клас, работа с родители от всички етноси и др.

Мярката съответства на следните идентифицирани в анализа проблеми на територията:

- липса на или недобри условия за въвеждане на подрастващите в организирани форми на възпитание и образование;
- неуспешна образователна интеграция на децата в предучилищна възраст от маргинализираните общности;
- българският език не е майчин за повече от половината от децата влизачи в образователната система, съответно нивото на владеене е ниско и създава бариери пред свободната комуникация и усвояването на материала в училище;
- недостатъчни умения за работа в мултикултурна среда на преподавателския състав в някои от детските заведения.
- необезпечен процес на преподаване с модерни форми и практики, позволяващи преодоляване на съществуващите бариери.

3. Обхват на подмярката

(Приоритетната ос: 3 „Образователна среда за активно социално приобщаване”, Инвестиционен приоритет: № 9ii „Социално-икономическа интеграция на маргинализирани общности като ромите“, Специфична цел 1 към ИП 9ii: „Повишаване броя на успешно интегрираните чрез образователната система деца и ученици от маргинализирани общности, включително ромите“)

Мярката ще се реализира на територията на всички населени места от община Стамболово и 54 населени места от община Кърджали, попадащи в териториалния обхват на МИГ „Стамболово – Кърджали 54“

Допустими целеви групи по мярката са:

- деца от етническите малцинства и/или от маргинализирани групи;
- родители.

	Участници може да бъдат и деца, които не са представители на маргинализирани групи, с цел постигане на интеграционен ефект от изпълнението на процедурата. За целите на настоящата мярка, за определението „деца от маргинализирани групи“, ще се използва „Методика (система от критерии) за определяне на принадлежност към маргинализираните групи“ посочена в Указанията на УО на ОП НОИР, одобрени от КН на програмата. 4. Допустими дейности 1. Допълнително обучение, при необходимост, по български език за деца, за които българският език не е майчин; 2. Осигуряване на подходяща образователна среда за включване на децата от ромски произход от обособените по етнически признак детски градини и децата, чрез поетапен прием в детски градини и в подготвителни групи в общински училища извън ромските квартали (вкл. транспортирането им от ромските квартали/махали или регистрационно приемателни центрове до училище или детска градина в рамките на населеното място); 3. Подобряване на образователната среда в детски градини и в подготвителни групи в общински училища, в които се обучават деца от етническите малцинства с цел повишаване качеството на обучението и подобряване на резултатите от него; 4. Подобряване на образователната среда в детски градини и в подготвителни групи в общински училища извън ромските махали в градовете, в които се обучават интегрирано деца от етническите малцинства; 5. Осигуряване, при необходимост, на психологическа подкрепа за децата от етническите малцинства; 6. Насърчаване общуването и съвместните изяви между деца от различните етноси, обучаващи се в отделни детски градини и в подготвителните групи в общинските училища на територията на населеното място; 7. Дейности, насочени към съхраняване и развиване на културната идентичност на децата от етническите малцинства и техните връстници в интеграционна мултикултурна среда; 8. Подкрепа за семейства от уязвими етнически малцинства/семейства в неравностойно положение за обучение на децата им в детски градини от 3-годишна възраст с оглед ранната им социализация; 9. Насърчаване участието на родителите във възпитателния процес; 10. Работа с родителите от уязвими семейства/семейства в неравностойна ситуация от етническите малцинства, които възпрепятстват децата си подлежащи на задължителна предучилищна подготовка от редовно посещаване на детска градина; 11. Работа с родители без разлика от етническия им произход за разясняване ползите от образователната интеграция и приемането на различието; 12. Преодоляване на негативни обществени нагласи, основани на етнически произход и културна идентичност и разработване на програма за културна и социална интеграция
--	---

	или общинска програма за образователна интеграция на децата и учениците от етническите малцинства; 13. Дейности за организация и управление на проекта 14. Дейности по информиране и публичност, съобразени с Единния наръчник на бенефициента за прилагане на правилата за информация и комуникация 2014-2020 г. Допустимите дейности следва да се изпълняват за първи път или да имат допълващ и/или надграждащ ефект спрямо финансирани до момента програми в областта на интеграцията на учениците от етническите малцинства, финансирани от националния бюджет, бюджета на ЕС и други донорски програми. Те могат да бъдат допълвани с насоките за кандидатстване при условия, че са допустими съгласно указанията на УО на ОПИК. 5. Допустими получатели • общини; • детски градини; общински училища с подготвителни групи; • юридически лица с нестопанска цел за общественополезна дейност Допустими по настоящата мярка са следните партньори: • общини; • детски градини; общински училища с подготвителни групи; • юридически лица с нестопанска цел за общественополезна дейност, регистрирани и действащи на територията на МИГ най-малко 12 месеца преди подаване на СВОМР. 6. Допустими разходи I. Разходи за персонал II. Разходи за материали III. Разходи за услуги IV. Разходи за провеждане и участие в мероприятия V. Разходи за информация, публичност и визуализация VI. Разходи за организация и управление Конкретните допустими за финансиране разходи ще бъдат допълнително определени в насоките за кандидатстване, част „условия за кандидатстване“. Допустимите разходи се определят на база на изискванията на Глава 5, Раздел I от ЗУСЕСИФ, приложимите подзаконови нормативни актове и национално законодателство и разпоредбите на Регламент (ЕС) № 1303/2013 г. за определяне на общоприложими разпоредби за Европейския фонд за регионално развитие, Европейския социален фонд,
--	---

	Кохезионния фонд, Европейския земеделски фонд за развитие на селските райони и Европейския фонд за морско дело и рибарство и за определяне на общи разпоредби за Европейския фонд за регионално развитие, Европейския социален фонд, Кохезионния фонд и Европейския фонд за морско дело и рибарство, и за отмяна на Регламент (ЕО) № 1083/2006 на Съвета. 7. Недопустими разходи: Недопустими по мярката са следните видове разходи: • разходи за дълготрайни активи; • разходи за комисионни, както и лихви по дългове; • разходи за строително-монтажни работи; • разходи за разработване и приемане на общински план за действие, в съответствие с областната стратегия за интегриране на ромите или общинска програма за образователна интеграция на децата и учениците от етническите малцинства; • разходи за транспортни услуги, подлежащи на компенсиране съгласно Наредбата за условията и реда за предоставяне на средства за компенсиране на намалените приходи от прилагането на цени за обществени пътнически превози по автомобилния транспорт, предвидени в нормативните актове за определени категории пътници, за субсидиране на обществени пътнически превози по нерентабилни автобусни линии във вътрешноградския транспорт и транспорта в планински и други райони и за издаване на превозни документи за извършване на превозите, приета с ПМС № 163 от 29.03.2015 г., • непредвидени разходи; • разходи за закупуване на земя и сгради; • разходи за консултантски услуги за разработване на проектното предложение; • принос в натура; • загуби от обмяна на валута; • разходи за възстановим ДДС; • разходи за дейности по проекти, чието изпълнение е стартирало преди подписването на договора за безвъзмездна финансова помощ; На основание на чл. 57, ал. 2 от ЗУСЕСИФ не са допустими разходи за проекти или дейности, които са физически завършени или изцяло осъществени преди подаването на формуляра за кандидатстване от бенефициента, независимо дали всички свързани плащания са извършени от него. 8. Минимален и максимален размер на допустимите разходи за проект към стратегията за ВОМР Бюджет на мярката – 287 хил. лв. Минималният размер на допустимите разходи за проект е 50 хил. лева.
--	--

	Максималният размер на допустимите разходи за проект е левовата равностойност на 200 хил. евро										
	9. Интензитет на финансовата помощ По настоящата мярка не се изисква съфинансиране от страна на бенефициентите. Безвъзмездната финансова помощ е в размер на 100 %.										
	10. Критерии за оценка на проектите и тяхната тежест Техническата и финансовата оценка на проектите се осъществява съгласно „Методология за техническа и финансова оценка на проектно предложение по процедура за подбор на проекти от МИГ при прилагане на мерки от ОП НОИР в Стратегии за ВОМР“, изложени в Указанията на УО по прилагането на СВОМР.										
	Специфични критерии за избор на проекти										
	<table><tr><td>1</td><td>Проектът ще се реализира на територията на повече от едно населено място</td><td>50</td></tr><tr><td>2</td><td>Проектът включва дейности, насърчаващи общуването и съвместните изяви между деца от различните етноси</td><td>50</td></tr><tr><td></td><td>Общо</td><td>100</td></tr></table>	1	Проектът ще се реализира на територията на повече от едно населено място	50	2	Проектът включва дейности, насърчаващи общуването и съвместните изяви между деца от различните етноси	50		Общо	100	
1	Проектът ще се реализира на територията на повече от едно населено място	50									
2	Проектът включва дейности, насърчаващи общуването и съвместните изяви между деца от различните етноси	50									
	Общо	100									
	1.Наименование на подмярката <i>Подмярка 2 „Образователна интеграция на ученици от маргинализирани общности“</i>										
	2. Описание на целите и съответствие на мярката с идентифицираните проблеми на територията Целта на мярката е да подпомогне учениците, произхождащи от маргинализирани общности, да се изградят като пълноценни граждани и да постигнат успешна професионална, социална и творческа реализация Мярката съответства на следните идентифицирани в анализа проблеми на територията:										
	• ранно напускане от училище на ученици от маргинализирани общности (вкл. роми); • напускането на територията от образованите млади хора, което влошава образователната структура на населенето; • преждевременно напускане на училище на част от учениците вследствие на увеличаващата се ромска общност през последните години; • българският език не е майчин за повече от половината от учениците в образователната система, съответно нивото на владение е ниско и създава бариери пред свободната комуникация и усвояването на материала в училище; • недостатъчни умения за работа в мултикултурна среда на преподавателския състав в повечето от училищата. • необезпечен процеса на преподаване с модерни форми и практики, позволяващи преодоляване на съществуващите бариери.										

3. Обхват на подмярката

(Приоритетната ос: 3 „Образователна среда за активно социално приобщаване”, Инвестиционен приоритет: № 9ii „Социално-икономическа интеграция на маргинализирани общности като ромите“, Специфична цел 1 към ИП 9ii: „Повишаване броя на успешно интегрираните чрез образователната система деца и ученици от маргинализирани общности, включително роми“)

Мярката ще се реализира на територията на всички населени места от община Стамболово и 54 населени места от община Кърджали, попадащи в териториалния обхват на МИГ „Стамболово – Кърджали 54“

Допустими целеви групи по мярката са:

- ученици от маргинализирани общности;
- младежи;
- родители.

Участници може да бъдат и ученици, които не са представители на маргинализирани групи, с цел постигане на интеграционен ефект от изпълнението на процедурата.

За целите на настоящата мярка, за определението „деца от маргинализирани групи“, ще се използва „Методика (система от критерии) за определяне на принадлежност към маргинализираните групи“ посочена в Указанията на УО на ОП НОИР, одобрени от КН на програмата.

4. Допустими дейности

1. Допълнително обучение по български език за учениците, за които българският език не е майчин;
2. Допълнителни занимания със застрашени от отпадане от училище ученици от етническите малцинства;
3. Реинтегриране в образователната система на младежи до 18 г., отпаднали от училище;
4. Осигуряване на подходяща образователна среда за включване на учениците от ромски произход, от обособените по етнически признак училища чрез поэтапен прием в училища извън ромските квартали (вкл. транспортирането им при необходимост от ромските квартали/махали в градовете до училище);
5. Подобряване на образователната среда в училища извън ромските махали в градовете, в които се обучават интегрирано ученици от етническите малцинства;
6. Дейности, насочени към съхраняване и развиване на културната идентичност на учениците от етническите малцинства и техните връстници в интеграционна мултикултурна среда;
7. Осигуряване, при необходимост, на психологическа подкрепа за учениците от етническите малцинства;

	8. Подкрепа на ученици от етническите малцинства за продължаване на образованието в гимназиалния етап и за успешно завършване на средно образование; 9. Насърчаване участието на родителите в образователния процес; 10. Работа с родителите от етническите малцинства, които възпрепятстват децата си от редовно посещаване на учебни занятия; 11. Работа с родители без разлика от етническия им произход за разясняване ползите от образователната интеграция и приемането на различието; 12. Преодоляване на негативни обществени нагласи, основани на етнически произход и културна идентичност (включително чрез провеждане на информационни кампании, насочени към недопускане на дискриминация, основана на раса, етнически произход или религиозна принадлежност). 13. Дейности за организация и управление на проекта 2) Дейности по информиране и публичност, съобразени с Единния наръчник на бенефициента за прилагане на правилата за информация и комуникация 2014-2020 г. Допустимите дейности следва да се изпълняват за първи път или да имат допълващ и/или надграждащ ефект спрямо финансирани до момента програми в областта на интеграцията на учениците от етническите малцинства, финансирани от националния бюджет, бюджета на ЕС и други донорски програми. Те могат да бъдат допълвани с насоките за кандидатстване при условие, че са допустими съгласно указанията на УО на ОПИК 5. Допустими получатели/партньори • общини; • училища, съгласно Закона за народната просвета; • юридически лица с нестопанска цел за общественополезна дейност, регистрирани и действащи на територията на МИГ най-малко 12 месеца преди подаване на СВОМР. 6. Допустими разходи I. Разходи за персонал II. Разходи за материали III. Разходи за услуги IV. Разходи за провеждане и участие в мероприятия V. Разходи за информация, публичност и визуализация VI. Разходи за организация и управление Конкретните допустими за финансиране разходи ще бъдат допълнително определени в насоките за кандидатстване, част „условия за кандидатстване“. Допустимите разходи се определят на база на изискванията на Глава 5, Раздел I от ЗУСЕСИФ, приложимите подзаконови нормативни актове и национално
--	--

	законодателство и разпоредбите на Регламент (ЕС) № 1303/2013 г. за определяне на общоприложими разпоредби за Европейския фонд за регионално развитие, Европейския социален фонд, Кохезионния фонд, Европейския земеделски фонд за развитие на селските райони и Европейския фонд за морско дело и рибарство и за определяне на общи разпоредби за Европейския фонд за регионално развитие, Европейския социален фонд, Кохезионния фонд и Европейския фонд за морско дело и рибарство, и за отмяна на Регламент (ЕО) № 1083/2006 на Съвета. 7. Недопустими разходи: - разходи, финансирани по други операции, програма или каквато и да е друга финансова схема, произлизаща от националния бюджет, от бюджета на Общността или от друга донорска програма; - глоби, финансови санкции и разходи за разрешаване на спорове; - комисионите и загубите от курсови разлики при обмяна на чужда валута; - разходи за възстановим ДДС; - закупуване на дълготрайни материални активи – нови и втора употреба; - разходите за гаранции, осигурени от банка или от друга финансова институция; - лихви по дългове, с изключение на свързаните с безвъзмездна финансова помощ, предоставени под формата на лихвени субсидии или субсидии за гаранционни такси; - разходи за закупуване на инфраструктура, земя и недвижимо имущество; - разходи за консултантски услуги, свързани с подготовката и/или попълването на документите за кандидатстване за финансова подкрепа. На основание на чл. 57, ал. 2 от ЗУСЕСИФ не са допустими разходи за проекти или дейности, които са физически завършени или изцяло осъществени преди подаването на формуляра за кандидатстване от бенефициента, независимо дали всички свързани плащания са извършени от него. 8. Минимален и максимален размер на допустимите разходи за проект към стратегията за ВОМР Бюджет на мярката – 300 хил. лв. Минималният размер на допустимите разходи за проект е 50 хил. лева Максималният размер на допустимите разходи за проект е левовата равностойност на 200 хил. евро 9. Интензитет на финансовата помощ По настоящата мярка не се изисква съфинансиране от страна на бенефициентите. Безвъзмездната финансова помощ е в размер на 100 %.
--	---

10. Критерии за оценка на проектите и тяхната тежест

Техническата и финансовата оценка на проектите се осъществява съгласно „Методология за техническа и финансова оценка на проектно предложение по процедура за подбор на проекти от МИГ при прилагане на мерки от ОП НОИР в Стратегии за ВОМР“, изложени в Указанията на УО по прилагането на СВОМР.

Специфични критерии за избор на проекти

1	Проектът ще се реализира на територията на повече от едно населено място	50
2	Проектът включва дейности за допълнително обучение по български език за учениците, за които българският език не е майчин	50
	Общо	100

Оперативна програма „Околна среда“ (ЕФРР)

1. Наименование на мярката

„Подобряване на природозащитното състояние на видове от мрежата Натура 2000 чрез подхода ВОМР“

2. Описание на целите

„Подобряване на природозащитното състояние на видове (и местообитания) от мрежата Натура 2000 на територията на МИГ „Стамболово – Кърджали 54“, докладвани в неблагоприятно-незадоволително състояние“

3. Обхват на мярката

Код на защитена зона	Име на защитена зона	Приоритет	Номер и наименование на мярката	Таксономия	Код на вид	Име на вид	Площ на (ха)
BG0001032	Родопи - Източни	F2	М 109 – Инвестиции в консервационни дейности за поддържане/ подобряване на природозащитното състояние на видове и природни местообитания.	Бозайници	1302	Rhinolophus mehelyi / Подковнос на Мехели	1594,265
BG0001032	Родопи - Източни	F2	М 109 – Инвестиции в консервационни дейности за поддържане/ подобряване на природозащитното състояние на видове и природни местообитания.	Бозайници	1308	Barbastella barbastellus / Широкоух прилеп	239,2078

BG0001032	Родопи - Източни	F2	М 109 – Инвестиции в консервационни дейности за поддържане/подобряване на природозащитното състояние на видове и природни местообитания.	Бозайници	1323	Myotis bechsteinii / Дългоух нощник	107,3353
						ОБЩА ПЛОЩ:	1594,2655
4. Допустими дейности а. Извършване на преки консервационни дейности за видове и/или местообитания, докладвани в неблагоприятно-незадоволително състояние; б. Изграждане/реконструкция/рехабилитация на инфраструктура, необходима за възстановяване на видовете и/или местообитанията, докладвани в неблагоприятно-незадоволително състояние. Допустимите дейности са за всички видове посочени в т.3 Обхват на мярката. Посочените допустими дейности не са изчерпателни. МИГ могат да включат в насоките за кандидатстване по ОПОС 2014 – 2020 г. и други допустими дейности съгласно указанията на Управляващия орган на ОПОС 2014 – 2020 г. Кандидатите с проектни предложения към стратегия за ВОМР може да включат недопустими дейности в проектните си предложения, при условие че не предвиждат те да бъдат финансирани от ОПОС 2014-2020 г. Разходите за изпълнението на тези дейности са недопустими и следва да бъдат посочени като такива в бюджетите на проектните предложения. 5. Допустими получатели - Юридически лица с нестопанска цел, регистрирани по Закона за юридическите лица с нестопанска цел за осъществяване на общественополезна дейност със седалище и адрес на управление на територията на МИГ „Стамболово – Кърджали 54“ - Общини от територията на МИГ „Стамболово – Кърджали 54“. 6. Допустими разходи I. Разходи за СМР II. Разходи за материални активи III. Разходи за нематериални активи IV. Разходи за услуги V. Разходи за такси VI. Разходи за материали VII. Разходи за персонал							

VIII. Разходи за провеждане и участие в мероприятия

IX. Непреки разходи

X. Невъзстановим ДДС

XI. Недопустими разходи

Конкретните допустими за финансиране разходи ще бъдат допълнително определени в насоките за кандидатстване, част „условия за кандидатстване“ по ОПОС 2014 – 2020 г.

7. Максимален размер на допустимите разходи за проект към стратегията за ВОМР

Максималният размер на допустимите разходи за проект е съгласно насоките за кандидатстване по ОПОС 2014 -2020 г.

8. Интензитет на финансовата помощ

Интензитетът на финансовата помощ се определя в насоките за кандидатстване по ОПОС 2014 – 2020 г.

8. Критерии за оценка на проектите и тяхната тежест

Подбор на проектни предложения по мярката ще се извършва, съгласно методология и критерии за оценка – Приложение 3 към Указания на УО “Методология и критерии за оценка на проектни предложения по процедури „подобряване на природозащитното състояние на видове в мрежата натура 2000 чрез подхода вомр“ по Оперативна програма „Околна среда 2014-2020 г.”

Критерий		Максимален брой точки
1.	Съответствие и допълняемост	14
2.	Методика и работен план	16
3.	Трудности и рискове	2
4.	Капацитет на кандидата	5
5.	Устойчивост	9
6.	Финансова оценка	6
ОБЩО		52

6. Финансов план:

6.1. Индикативно разпределение на средствата по програми/фондове и по мерки:
(не повече от 2 страници)

Код на мярката	Име на мярката	Общо за периода на стратегията	
		лева	%
	Мерки, финансирани от ПРСР 2014-2020 г. (ЕЗФРСР)	2 816 350	76.0%
4.1	Инвестиции в земеделски стопанства	704 100	19.0%
4.1.2	Инвестиции в земеделски стопанства по тематична подпрограма за развитие на малки стопанства	164 300	4.4%
4.2	Инвестиции в преработка/ маркетинг на селскостопански продукти	146 600	4.0%
6.4.1	Инвестиции в подкрепа на неземеделски дейности	862 500	23.3%
6.4.2	Инвестиции в подкрепа на неземеделски дейности по тематичната подпрограма за развитие на малки стопанства	156 500	4.2%
7.2	Инвестиции в създаването, подобряването или разширяването на всички видове малка по мащаби инфраструктура	586 750	15.8%
7.5	Инвестиции за публично ползване в инфраструктура за отдых, туристическа инфраструктура	195 600	5.3%
	Мерки, които не са част от ПРСР 2014-2020 г. , но са включени в Регламент (ЕС) № 1305/2013 (финансирани от ЕЗФРСР)	117 390	3.2%
7.6	Проучвания и инвестиции, свързани с поддържане, възстановяване и подобряване на културното и природното наследство на селата	117 390	3.2%
	Мерки финансирани от ОПНОИР (ЕСФ)	587 000	15.8%
1	„Подкрепа за предучилищно възпитание и подготовка на деца в неравностойно положение“	287 000	
2	„Образователна интеграция на ученици от маргинализирани общности „	300 000	
	Мерки финансирани от ОПОС (ЕФРР)	187 075	5.0%
	Инвестиции в консервационни дейности за поддържане/ подобряване на природозащитното състояние на видове и природни местообитания.	187 075	5.0%
	ОБЩО ЗА ПРОЕКТИ КЪМ СТРАТЕГИЯТА ЗА ВОМР:	3 707 815	100%
	<i>Текущи разходи и популяризиране на стратегия за водено от общностите местно развитие (25 на сто от общите публични разходи от ЕЗФРСР, включващи разходите по подмярка 19.2 и подмярка 19.4)</i>	977 900	25%
6.2. Финансова обосновка на бюджета и разпределението на средствата по програми и по мерки: (не повече от 2 страници)			

Политиката за местно развитие на МИГ Стамболово – Кърджали 54, изразена в СВОМР ще бъде



финансирана от три ЕСИФ – ЕЗФРСР, ЕСФ и ЕФРР. Структурата на бюджета показва водещата роля на ЕЗФРС, който ще осигури близо четири пети (79%) от финансовия ресурс за Стратегията. В този смисъл ЕЗФРСР е водещ фонд. ЕСФ ще осигури 16% от ресурса, докато ЕФРР ще осигури 5% от необходимите средства за изпълнение на СВОМР.

Структурата на бюджета по мерки на СВОМР е в съответствие с определените приоритети на политиката за местно развитие. Средствата са разпределени между три мерки и осем подмерки финансирани от ЕЗФРСР. Седем от подмерките са от обхвата на включените в ПРСР 2014-2020. Единствената мярка, която няма да се прилага съобразно, условията в ПРСР е подмярка 7.6. „Проучвания и инвестиции, свързани с поддържане, възстановяване и подобряване на културното и природното наследство на селата“, която включва в обхвата си по-широк кръг от бенефициенти, допустими дейности и разходи. ЕСФ ще финансира две мерки в обхвата на ОПНОИР, а ЕФРР ще осигури ресурс за една мярка от ОПОС.

Разпределението на бюджета по трите основни мерки от ПРСР (М4, М6 и М7) включени в СМР, показано на диаграмата илюстрира ясно насоките на планираните интервенции. В стратегията на

МИГ, ресурса е фокусиран балансирано между трите мерки. В подкрепа на развитието на земеделския сектор са заделени 27% от бюджета, за диверсификация към неземеделски дейности са локирани приблизително същият дял (28%) и за публична инфраструктура 24%.

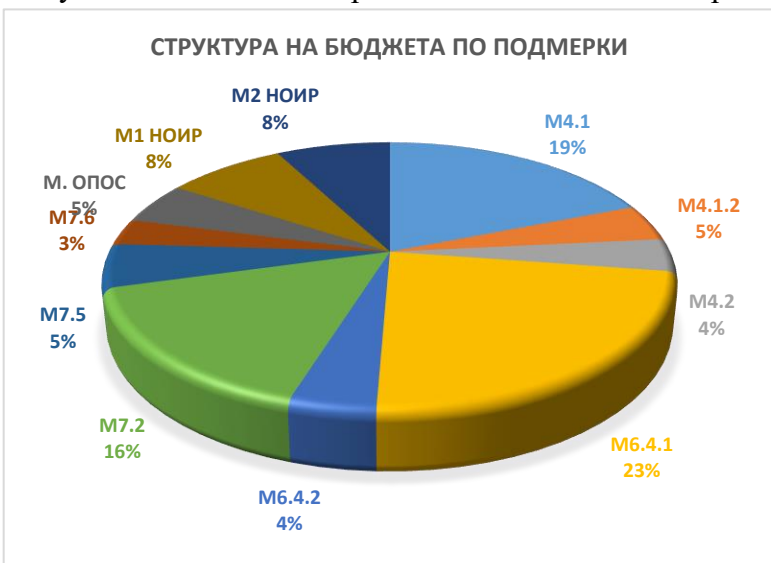


Ясен е фокуса на

подкрепата за развитие на бизнеса. За него се заделят повече от половината (55%) от ресурса на Стратегията. Разпределението на средствата на СВОМР по подмерки, показва концентрация на ресурса в три от тях. Най-висок относителен дял от всички подмерки се пада на подмярка 6.4.1, където са заложили 23% от общия ресурс. Допълнена с средствата по подмярка 6.4.2. – 4% на практика за неземеделски дейности се локират повече от една четвърт от средствата по Стратегията. Развитието и модернизацията на земеделието е секторът който получава следващата по мащаб подкрепа от бюджета. За него са отделени също близо една четвърт (24%) от общия

бюджет. 4% от него са за проекти по тематичната подпрограма за малки земеделски стопанства. Подмярка 7.2, която ще подкрепя подобряването на средата за живот, посредством проекти за доизграждане и разширяване на малка по мащаб инфраструктура в структурно отношение е на трето място с 16% от общия бюджет. С най-нисък дял от подмерките, финансирани от ЕЗФРСР са подмярка 7.6 – 3% и подмярка 7.5 - 5%. Мерките финансирани от ЕСФ общо ангажират 16% от ресурса, докато Мярката от ОПОС (ЕФРР) едва 5%.

Разпределението на средствата по приоритети е с фокус върху разнообразяване на туристическото предлагане и подкрепа за местното предприемачество за предоставяне на нови услуги и създаване на работни места. Приоритета, насочен към развитие на устойчиво земеделие и преработка също получава значима подкрепа от бюджета на Стратегията. За доизграждане на публичната



инфраструктура и подобряване на средата за обитаване са насочени около 24 % от общия бюджет. Приоритет „Приобщаваща образователна среда“ също получава солидна подкрепа – 16%. Разпределението на ресурса както по четирите приоритетни области, така и по двете основни цели на СМР е балансирано и отговаря на нуждите на територията, изведени в изготвените анализи, респективно ресурса между частните и публичните бенефициенти на СМР.

7. План за действие, показващ как целите са превърнати в действия: (не повече от 4 страници)

Стратегическата рамка на СВОМР е структурирана около две основни цели, декомпозирани в четири приоритета и десет специфични цели, които ще доведат до удовлетворяване на идентифицираните и избрани ключови потребности на територията на МИГ. За постигането на целите в стратегията са включени шест мерки (единадесет подмерки), които чрез определения по всяка от тях финансов ресурс ще финансират проекти в обхвата на допустимите дейности по всяка мярка (подробно описани в т.5). СВОМР ще се съфинансира от ЕЗФРСР, ЕСФ.

Условията и редът за предоставяне на финансова помощ от Стратегията на МИГ са в съответствие с Глава пета. Координация във връзка с одобрение на проекти към стратегия за ВОМР на ПМС № 161 от 4 юли 2016 г. за определяне на правила за координация между управляващите органи на програмите и местните инициативни групи, и местните инициативни рибарски групи във връзка с изпълнението на подхода "ВОДЕНО ОТ ОБЩНОСТИТЕ МЕСТНО РАЗВИТИЕ" за периода 2014 - 2020 г. Местната инициативна група разработва единна недискриминационна и прозрачна процедура за подбор на проекти към стратегията за ВОМР по реда и изискванията определени в Раздел I. Подбор на проекти към стратегия за ВОМР на същата глава.

Подборът на проекти по всяка мярка ще се извършва посредством определените за всяка мярка критерии за избор и в съответствие с прозрачна и предварително оповестена на всички

потенциални бенефициенти процедура. Подборът на проекти ще се извършва периодично по една или група подмерки от СВОМР.

При равен брой точки на проектите финансирани по СВОМР, предимство в класирането ще имат първите по ред въведени в Информационната система за управление и наблюдение на структурните инструменти (ИСУН).

Не по-късно от 30 ноември на предходната година УС на МИГ ще одобрява и публикува на електронната страница на МИГ индикативен график за приемите по съответните мерки/подмерки от стратегията за ВОМР за следващата календарна година. Управителният съвет на МИГ взема решение за обявяване на подбор на проекти при съобразяване с индикативния график и одобрява покана за прием на заявления от потенциални получатели на финансова помощ.

В годината на одобряване на СМР, УС на МИГ ще приеме индикативен график за прием на проекти в срок до два месеца от подписване на договор за одобрение на СВОМР, ако е възможно да бъде реализиран прием на проекти през същата.

Периодът за прием на проекти се определя с решение на УС на МИГ, но не може да е по-малък от 1 месец.

За изпълнение на Стратегията, МИГ ще поддържа деловодна система и архив, от които може да бъдат проследени актовете на органите на МИГ, ще информира, консултира и подпомага подготовката на проекти на потенциалните кандидати и изпълнява всички останали дейности, посочени в приложимите нормативни актове.

Всички одобрени проекти за финансиране от ЕЗФРСР се изпълняват в срок до 24 месеца, считано от:

1. датата на подписването на договора за предоставяне на финансова помощ за кандидати, които не са възложители по смисъла на ЗОП;
2. датата на уведомяване на получателя на финансова помощ за решението за съгласуване/отказ за съгласуване на последната по време процедура за избор на изпълнител по проекта, когато получателят е възложител по ЗОП.

Местната инициативна група и получателите на финансова помощ при изпълнение на стратегията за ВОМР ще осигурят публичност на дейността си и на източниците на финансиране съгласно изискванията, посочени в Единния наръчник на бенефициента за прилагане на правилата за информация и комуникация 2014-2020 г., съгласно приложение № 2 от Националната комуникационна стратегия за програмен период 2014-2020 г.

За осигуряване на публичност за своята дейност МИГ ще публикува на интернет страницата си и следната информация:

1. одобрената стратегия за ВОМР, първоначално одобрения бюджет и всички последващи изменения;
2. всички решения и протоколи от заседания на колективния управителен орган и колективния върховен орган;
3. актуален списък на членовете на колективен върховен орган и на членовете на колективния управителен орган, съдържащ данни за адресната регистрация на физическите лица или

- седалището и адреса на управление на юридическото лице, сектор, на който е представител и групата от заинтересовани лица, които представлява;
4. устав на МИГ и неговите изменения и допълнения;
 5. регистър на обществените поръчки, който съдържа информация за избрани изпълнители, дейности, срок и стойност на поръчките;
 6. профил на купувача съгласно чл. 226 ЗОП;
 7. списък на физическите и юридическите лица, с които МИГ има сключен договор, както и предмета на сключения договор;
 8. електронен регистър с проектите, подадени по стратегията за ВОМР;
 9. всички декларации за липса/наличие на конфликт на интереси на членовете на комисията за избор на проекти;
 10. критерии за оценка на проектите;
 11. решенията на комисията за избор на проектите и на колективния управителен орган за одобрение на проектите;
 12. всички правила за работа на МИГ;
 13. доклади за дейността и финансовите отчети за дейността на МИГ, представени в Централния регистър при Министерството на правосъдието;
 14. годишни доклади за отчитане изпълнението на стратегията за ВОМР, представяни пред водещия фонд - ЕЗФРСР.

Индикативния график на изпълнение на дейностите по прилагане на СВОМР е посочен в следващата таблица.

Дейност	Целева група	Времеви обхват						
		2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
1.Провеждане на информационна кампания за популяризиране на СВОМР, нейните цели, приоритети, мерки и очаквани резултати	широка общественост, кандидати/бенефициенти							
2. Организиране и провеждане на обучителни семинари за изграждане на капацитет на потенциалните бенефициенти	широка общественост, кандидати/бенефициенти							
3. Организиране и провеждане на обучителни семинари за изграждане на капацитет на местни лидери и екипа на МИГ	местни лидери и екип на МИГ							
4. Изготвяне на документацията и процедурите за отделните мерки	Екип на МИГ							
5. Обявяване на индикативен прием по мерки, прием, оценка и договориране на проектни	Екип на МИГ, КИП, потенциални бенефициенти							

6. Мониторинг на изпълнението на одобрените за финансиране проекти	Екип на МИГ, бенефициенти								
7. Мониторинг на напредъка по изпълнение на СВОМР и докладване на годишна база пред УО на ПРСР 2014-2020	Екип на МИГ УС на МИГ								
8. Техническо и финансово управление на СВОМР, регулярно подаване на заявки за плащане към ДФЗ за възстановяване на изразходваните средства и осигуряване на финансов ресурс за префинансиране на дейностите по управление на стратегията	Екип на МИГ УС на МИГ								

Индикативен план график за отваряне на мерките от СВОМР



8. Описание на уредбата за управлението и мониторинга на стратегията, която показва капацитета на местната инициативна група да изпълни стратегията, и описание на специфичната уредба относно оценката:

(не повече от 12 страници)

8.1.Организационна структура на МИГ:	
- организационна структура/схема.	<pre> graph TD A[Общо събрание] --> B[Управителен съвет] B --> C[Изпълнителен директор] C --> D[Експерт по прилагане на СМР] C --> E[Експерт по прилагане на СМР] C --> F[Счетоводител] </pre>
8.2.Управление на МИГ:	
- органи за управление и контрол;	Органите на Сдружение МИГ СТАМБОЛОВО - КЪРДЖАЛИ 54 са: 1. Общо събрание; 2. Управителен съвет; 3. Изпълнителен директор; Сдружението включва в колективните си органи представители на различни заинтересовани страни от местната общност. Представителите на публичния сектор, представителите на стопанския сектор и представителите на нестопанския сектор в колективния върховен орган и в колективния управителен орган на МИГ не превишават 49 на сто от имащите право на глас. Общото събрание на МИГ се състои от тридесет и два члена, като два от тях (6,25%) са представители на публичния сектор – община Стамболово и 54 села на община Кърджали. Петнадесет члена (46,87%) са представители на стопанския сектор, също толкова (петнадесет) (46,88%) са представители на нестопанския сектор. В Общото събрание има представителство на седем от общо осем идентифицирани заинтересовани групи (с изключение на училища и детски градини). Две от трите идентифицирани уязвими групи имат свое представителство в колективния върховен орган на МИГ – възрастни хора и хора с уреждания (виж приложените декларации). В общото събрание на МИГ участват представители на българската и турската етническа общност. В върховния колективен орган са представени и различните вероизповедания на територията.

	Жители, фирми и НПО на 23 населени места на територията на МИГ имат участие в сдружението. Поради специфичния характер на територията (много на брой, малки и слабо населени места) техният дял е 28,75% от всички населени места (80), но за сметка на това всички по - големи населени места имат свои представители. Общото събрание е колективен върховен орган на Сдружението и има право да взема решения по всички въпроси от дейността му. То се състои от всички членове на Сдружението. Общото събрание: изменя и допълва устава; приема други вътрешни актове; избира и освобождава членовете на Управителния съвет; освобождава от отговорност членовете на Управителния съвет; приема членове в случаи на отказ от страна на Управителния съвет; взема решение за откриване и закриване на клонове; взема решение за преобразуване и прекратяване на Сдружението; приема годишен доклад за дейността и финансов отчет на Сдружението, съгласно изискванията на чл.40, ал.2 от ЗЮЛНЦ; приема отчет за дейността на Управителния съвет; приема основни насоки и програма за дейността на Сдружението, включително и Стратегията за Водено от общностите местно развитие; приема бюджет на Сдружението, включително бюджета по Стратегията за местно развитие по подхода BOMR; взема решение относно дължимостта и размера на размера на членския внос или на имуществените вноски, като и реда за тяхното събиране; Отменя решенията на другите органи на Сдружението, които противоречат на закона, устава или вътрешни актове, регламентиращи дейността на Сдружението; приема правилата и реда за извършване на общественнополезна дейност; взема и други решения предвидени в устава; Решенията на общото събрание са задължителни за другите органи на Сдружението. Управителният съвет е колективен управителен орган на МИГ. Управителният съвет се състои от 5/пет/ лица – членове на Сдружението. Членовете на управителния съвет се избират за срок от 5 /пет/ години. При избора на членове на УС, се следват следните условия: делът на представителите на публичния сектор – местната власт /общините/, на представителите на стопанския сектор и на представителите на нестопанския сектор в колективния управителен орган – Управителния съвет на Сдружението следва да не превишава 49 процента от членовете на Управителния съвет; членовете на управителния съвет– физически лица и представляващите по закон и пълномощие, включително и когато член е юридическо лице, следва да не са свързани лица по смисъла на § 1 от допълнителните разпоредби на Търговския закон с друг член на управителния съвет на Сдружението.
--	--

	Управителният съвет: представлява Сдружението, чрез Председателя или Заместник-председателя си, както и определя обема на представителната власт на отделни негови членове; ръководи дейността на Сдружението, когато не заседава Общото събрание, като осигурява изпълнението на решенията му; взема решение за приемане, освобождаване и изключване на членове на Сдружението по реда и условията на настоящия устав; осигурява изпълнението на решенията на Общото събрание; разпорежда се с имуществото на Сдружението при спазване изискванията на устава; подготвя и внася в общото събрание проект за бюджет на Стратегията за местно развитие; приема годишния бюджет за издръжка на екипа и офиса на МИГ; подготвя и внася в общото събрание отчет за дейността на Сдружението; определя реда и организира извършването на дейността на Сдружението, включително и тази в обществена полза, и носи отговорност за това; определя адреса на Сдружението; отговаря за процеса на подготовка и последващо управление на интегрирана Стратегия за водено от общностите местно развитие в съответствие с изискванията на мярка “Водено от общностите местно развитие” и наредбите на МЗХ; приема вътрешни правила за функционирането на Комисиите за избор на проекти, в които са определени принципите, изискванията и процедурите за извършване на оценка и избор на проекти към Стратегия за водено от общностите местно развитие. приема планове, програми и проекти изпълнявани от Сдружението и сформира управленските екипи отговарящи за тяхната реализация; взема решение за участие в други организации; избира председател и заместник-председател на сдружението измежду своите членове. изпълнява задълженията, предвидени в устава. Специфични функции на Управителния съвет: изготвя и приема организационната структура и щата, правилник и процедури за функционирането на изпълнителните органи на Сдружението, включително и по прилагане на стратегията за местно развитие; избира и освобождава изпълнителните и оперативните звена на Сдружението, включително и Изпълнителния директор, чиито функции и отговорности се регламентират в длъжностната му характеристика. определя експертни съвети и/или комисии, като им делегира правомощия по оценка на проектните предложения, финансирани от Сдружението чрез Стратегията за местно развитие по подхода ВОМР или други финансиращи програми, в съответствие с разпоредбите на съответните управляващи органи, финансиращи стратегията; одобрява или отхвърля решения за финансиране на проекти по Стратегията за местно развитие или други финансиращи програми; избира представители на Сдружението в национални и европейски мрежи на селските райони; взема
--	--

	решения за кандидатстване и партньорство в проекти, финансирани от национални, европейски и други международни донори; Председателят на УС има следните правомощия и задължения: организира изпълнението на решенията на Общото събрание и на Управителния съвет; взема решения по всички въпроси, които не са от изключителната компетентност на Общото събрание и Управителния съвет; свиква и ръководи заседанията на Управителния съвет и следи за изготвянето на протокол от заседанията; организира дейността по изпълнението на задачите на Сдружението и осигурява правилното стопанисване и опазване на имуществото му; подготвя материалите за заседанията на Общото събрание и Управителния съвет, като организира провеждането на тези заседания; организира ръководство, мониторинг и контрол за качествено изпълнение на договорите, проектите и другите задължения на Сдружението; представлява Сдружението в страната и чужбина, включително пред държавни органи, институции и учреждения; осъществява функции по публично представителство на Сдружението на национално и международно ниво, когато няма избран от Управителния съвет представител на Сдружението; осъществява координацията и взаимодействието между органите на сдружението; сключва договори в страната и чужбина от името на Сдружението във връзка с изпълнението на задачите на Сдружението; назначава и освобождава от длъжност Изпълнителния директор на Сдружението и членовете на екипа; сключва предварителни споразумения и трудови договори за екипа на Сдружението по Стратегията за Водено от общностите местно развитие, изготвя длъжностни характеристики за всички длъжности. В отсъствие на Председателя или при невъзможност да изпълнява задълженията си, функциите му се осъществяват от Заместник председателя.
- описание на позициите и изискванията към изпълнителния директор и персонала.	Изпълнителният директор се назначава с решение на Управителния съвет на Сдружението, при спазване на изискванията на чл. 13, ал.3 от Наредба № 22/14.12.2015г. на МЗХ. Изпълнителният директор отговаря за прилагането на Стратегията за местно развитие, като неговите правомощия се определят с договора за наемане. Той изпълнява функциите, които са му възложени от Управителния съвет и осигурява изпълнението на решенията на Управителния съвет. Изпълнителният директор участва в заседанията на УС по право със съвещателен глас. Изпълнителният директор изготвя и предлага за приемане от УС стратегически и годишен план за работа на Сдружението, както и годишен проект на бюджет; подпомага процеса на набирането на средства за дейността на Сдружението; сключва договори с външни изпълнители, свързани с проектната дейност на сдружението и ръководи експертния и

	административния персонал на Сдружението; организира и ръководи текущата дейност на Сдружението; разработва изискваните от закона или УО политики, обезпечаващи управлението и наблюдението върху дейностите и резултатите, постигнати от членовете на екипа; организира реализиране на дейностите по различните проекти и текущо следи за изпълнението на проектните планове; отговаря за изпълнението на одобрените проектни бюджети по даден проект, като следи за целесъобразното и законосъобразното изразходване на финансовите средства по проекта; участва в проверката на реализираните от бенефициентите дейности на място. <i>Изпълнителният директор трябва да притежава: завършено висше образование, най-малко степен „бакалавър“; общ професионален стаж най-малко 5 години; управленски опит най-малко две години; опит в реализиране на проект, програма или стратегия със стойност над 100 хиляди лева, финансирани от ЕС или от други международни донори.</i> Експертът по прилагане на СВОМР оказва методическа помощ при прилагането на СМР и консултира потенциалните бенефициенти по СВОМР. Подготвя и организира задачите на МИГ по предоставянето на информация на потенциалните и одобрените получатели на подпомагане по СВОМР. <i>Експертът трябва да притежава: завършено висше образование, най-малко степен „бакалавър“ и общ професионален стаж най-малко две години.</i> Сдружението ще назначи двама експерти по прилагане на СМР, които ще бъдат в офиса на сдружението в с. Стамболово, като ще извършват дейности както на територията на община Стамболово, така и общо за цялата територия на МИГ. Счетоводителят отговаря за ефективното управление на финансовите средства и средствата за прилагане на СВОМР, в съответствие с българските счетоводни стандарти, изискванията за отчетност и управление на средства на организации, регистрирани в обществено полезна дейност и изискванията на РА и МЗХ. За да заеме тази длъжност, счетоводителят ще отговаря на <i>изискванията на чл. 18 от Закона за счетоводството</i>. За изпълнение на тези функции сдружението планира да наеме външна фирма, отговаряща на изискванията на Закона за счетоводството. Служителите на МИГ не могат да са свързани лица с членовете на колективния управителен орган или на контролния орган на МИГ.
8.3.Капацитет на местната инициативна група да изпълни стратегията за ВОМР:	
Местна инициативна група „Стамболово – Кърджали 54“ разполага с просторен офис, ситуиран в общинския център – с. Стамболово, който се намира на централно и комуникативно място.	

Офисът разполага с всички необходими за нормалното му функциониране помещения – работна зала, заседателна зала и помещения за архив. Офисът е достъпен за хора с увреждания. Двете общини са осигурили финансов ресурс на МИГ в размер на тридесет хиляди лева (повече от 3% от дела на бюджета за управление) за покриване на оперативни и други разходи на сдружението (виж приложени документи). Офисът на сдружението е оборудван с компютърна и друга офис техника за всеки от планираните служители, които ще бъдат назначени на работа, непосредствено след подписване на договор за безвъзмездна финансова помощ.

От особена важност за изграждане на капацитета на МИГ е изграждането на работещ и ефективен екип, създаване на добри работни взаимоотношения, разбирателство и доверие. Работните и информационни срещи, семинарите, обществените обсъждания, конференцията и обученията, проведени в периода на подготовка на СМР положиха добро начало. Изграждането на капацитета ще продължи чрез осигуряване на добра комуникация и координация на действията. За това ще спомогне развитието на информационни канали на МИГ - уебстраница, информационни събития и срещи, консултации и др., активното им ползване, поддържане на актуален списък с контакти със заинтересованите, разпращане на покани за събития, писмена информация и др. Членовете на екипа на МИГ с който са сключени предварителни трудови договори притежават необходимото образование и квалификация за успешно изпълнение на стоящите пред МИГ задачи. Изпълнителният директор има богат, дългогодишен управленски опит, участвал е в управление на големи проекти съфинансирани от ЕСИФ, както и опит по подхода ЛИДЕР. Същото се отнася и за експертите по прилагане на СВОМР.

МИГ ще използва в работата си по реализация на СВОМР вътрешни правила в пет основни направления, които ще гарантират ефективното управление на стратегията, разпределението на задачите между служителите на МИГ и график на действие:

1. Вътрешни правила за прилагане на СМР, касаещи дейности, свързани с осигуряване на информация и публичност, подготовка на проектни предложения в съответствие с целите на СМР (информиране, консултиране и подпомагане подготовката на проекти на потенциалните кандидати; подготвяне и публикуване на покана за кандидатстване с проекти на територията на МИГ; приемане и регистриране на заявления за кандидатстване; създаване и поддържане на база данни за постъпилите проекти по СМР, тяхното състояние и движение);
2. Вътрешни правила за оценка и класиране на проекти (проверка за административно съответствие и допустимост на проектите; проверка за основателността на предложените разходи, липса на двойно финансиране и изкуствено създадени условия; осъществяване на техническа експертна оценка и класиране на проектите; подготовка и провеждане на заседания на комисията за избор на проекти към съответната МИГ; представяне на заверени копия на заявленията и на придружаващите ги документи, одобрени от Комисията за избор на проекти към МИГ, в УО на ОП за извършване на проверка за съответствие с процедурите, описани в СМР, критериите за допустимост на кандидата и критериите за допустимост на проекта и планираните разходи;

информирание писмено на кандидатите за одобрение или отхвърляне на проекта; сключване на договори с одобрените кандидати за предоставяне на безвъзмездна финансова помощ);

3. Вътрешни правила за наблюдение и оценка на изпълняваните проекти (осъществяване на наблюдение на изпълнението на проектите; осъществяване на посещения на място; подпомагане одобрените кандидати при подготовката на заявки за плащане до УО на ОП и Разплащателна агенция и изготвяне на доклади за отчитане на изпълнението; изпращане до РА и УО на ОП на списъци на одобрените и отхвърлените проекти след приключване на работата на комисията за избор на проекти; изпращане на заверени копия на сключените договори);

4. Вътрешни правила за мониторинга и оценка на цялостното изпълнение и ефект от прилаганата Стратегия (изготвяне на ежегоден годишен доклад за отчитане изпълнението на СВОМР, както и други доклади и справки за изпълнение на СМР, изисквани от Управляващите органи на ОП и ПРСР; представяне до управляващите органи до 15 февруари на следващата календарна година годишен доклад за отчитане изпълнението на Стратегията за местно развитие; информирание своевременно Управляващите органи за проблеми, възникнали при изпълнението на стратегията).

5. Предприети са мерки и са разписани вътрешни правила, касаещи избягването на конфликти на интереси като ключов момент в изграждането на доверие и постигането на прозрачност в работата на Сдружението.

8.4.Описание на системата за мониторинг и оценка:

Процесът на наблюдение на изпълнението на Стратегията за водено от общностите местно развитие се основава на цялостната рамка на Програмата за развитие на селските райони, ОПНОИР и ОПОС и установените от сдружението вътрешни правила, системи и процедури. Мониторингът и оценката на стратегията е непрекъснат процес на целенасочено и постоянно събиране на информация, свързана с изпълнението, анализ на тази информация и ползване за целите на управлението. Уредбата на мониторинга, както и уредбата на оценката са необходими не само като официално изискване за обосновка на разходите, а и като инструмент, който предоставя полезна информация за управлението на местното партньорство. Този инструмент дава възможност да се прецени кое е ефективно и кое не е, за да се адаптира Стратегията към променящите се условия. Системата за наблюдение и оценка има за цел да осигури надеждна информация за бюджетните параметри и резултатите от реализацията на СМР така, че да се улесни вземането на информирани управленски решения.

Система за мониторинг (наблюдение)

Чрез наблюдението ще се събира информация за договорените средства, финансираните проекти и непосредствените резултати от тяхното изпълнение. Системата за наблюдение има за цел да набави и структурира всеоткриваща информация за хода на изпълнението на СМР. Информацията ще се агрегира/събира от:

- Проведените заседания на управителните и контролни органи на МИГ, както и на спомагателните органи на МИГ;

- Проведените работни срещи на служителите и екипа на МИГ;
- Подготвените и разпратени покани за представяне на проектопредложения;
- Зададените въпроси от бенефициенти по телефон и е-поща;
- Проявения интерес към поканите за представяне на проектопредложения;
- Подадените по отделните покани проектопредложения;
- Осъществено наблюдение по реализацията одобрените и финансирани проекти;
- Осъществени посещения на място;
- Подпомагане на одобрените кандидати при подготовката на заявки за плащане до Разплащателна агенция и изготвяне на доклади за отчитане на изпълнението;
- Изпращане до УО на ОП и ПРСР списъци на одобрените и отхвърлените проекти след приключване на работата на Комисията за избор на проекти;
- Заверени копия на сключените договори;
- Данни за икономическото развитие на отделните сектори в на територията на МИГ, както и социално-икономическите характеристики на територията (източник на данни ще бъде НСИ, анализите на Дирекция “Агростатистика” към МЗХ, включително Системата за земеделска счетоводна информация - СЗСИ);
- Информация от базата данни за селските райони на Дирекция “РСР”, обхващаща ключови статистически данни.

Работата по набирането на данни ще се организира като непрекъснат процес по време на реализацията на СМР.

За целите на мониторинга МИГ ще изготвя и поддържа актуална компютризирана база данни, в която са отразени базови индикатори като: брой и стойност на подадените заявления, брой и стойност на одобрените заявления, брой и стойност на сключените договори, брой и стойност на подадените искания за плащане, брой и стойност на одобрените искания за плащане, брой и стойност на успешно приключилите проекти.

Набирането на данни ще се извършва от служителите на МИГ. Пряко ангажирани в актуализирането на базите данни са отделните експерти по прилагане дейностите на СМР. Бенефициентите по Стратегията ще предоставят данни за наблюдение при попълване на заявленията за подпомагане. Отговорен за набирането на данни ще е изпълнителният директор на МИГ.

Система за оценка

Оценката на реализацията на СМР от страна на МИГ ще се базира на контрола върху изпълнението на проектите и сключените договори по СМР.

Система за оценка ще съдържа информация за прогреса и изпълнението на проекти, финансирани в рамките на Стратегията. Тя ще включва параметрите: дата на изпращането на уведомителното писмо до бенефициента за провеждане на проверка на място, заповед за назначаване на двама експерти от МИГ за извършване на проверката, констативен протокол за проведената проверка.

Самите проверки могат да бъдат от три типа:

- фокусна проверка;
- многостранна проверка;

- проверка по сигнал.

Проверен на място ще бъде всеки подкрепен от СМР проект поне веднъж за периода на реализацията му. Проверката ще се извършва от двама служители на МИГ. За всяка извършена проверка ще се съставя протокол.

Данните от оценката на прилагането на СМР и изпълнението на проектите в рамките на СМР ще станат част от годишните доклади за напредъка.

Система за самооценка

Специално внимание сдружението ще отдели и на своята **самооценка**. Това се налага и поради значимата роля, която следва да има местната общност в реализацията на Воденото от общностите местно развитие.

МИГ ще извършва самооценка (оценка на работата си) по изпълнението на СМР съгласно напредъка в прилагането на СМР чрез базовите индикатори, както и чрез бюджетните индикатори, индикаторите за продукт/дейност и индикаторите за резултати на СМР. Оценката ще се базира на набраната информация чрез системата за наблюдение.

Самооценка на работата на органите на МИГ и на изпълнителния екип на МИГ при реализация на СМР ще се извършват от екипа на МИГ (вкл. членове на УС), като се привличат активни негови членове за участие. За извършването на оценката ще е отговорен изпълнителният директор на МИГ.

Ще бъде изготвен времеви график за извършването на самооценката, който ще бъде съобразен с графика на дейностите по изпълнение на СМР и с подготовката на ежегодните доклади за напредъка. Процес на самооценка ще бъде инициран минимум един път годишно и резултатите от него ще станат част от годишния доклад за напредъка.

Към процеса на самооценка МИГ ще привлече членовете на МИГ, като се ръководи от принципа за широко участие на заинтересованите страни в него. Могат да бъдат привлечени експерти от други МИГ за въвеждане на партньорски елемент в проверката, както и външни експерти. За целите на самооценката ще бъде използван гъвкав микс от инструменти: анализ на данни, интервю, проучване, мозъчна атака, фокус групи, добри практики, опит на други МИГ.

Процесът на самооценка на МИГ ще преминава през следните етапи:

1. МИГ идентифицира необходимостта да се оцени даден аспект на реализацията на СМР, взема решение за започване на процеса на самооценка и избира методите за оценяване.
2. МИГ изготвя въпросите за оценка и предварителен план за тяхното решаване.
3. Набират се данните, необходими за самооценката.
4. Данните се анализират, изготвят се заключения и отговорите на по-рано формулираните въпроси за оценка.
5. СМР и дейността на МИГ се променят/ пренасочват съобразно резултатите от оценката и формулираните препоръки, при необходимост се извършват задължителните за това административни процедури.

За подобряване на работата по СМР и споделяне на опита, след приключване на процеса по самооценка изпълнителният директор на МИГ изготвя и предоставя на УО на ОП и на НСМ

описание на процеса и резултатите от проведената самооценка. Резултатите от самооценката се включват в годишните доклади за отчитане изпълнението на СМР.

Оценка на рисковете

При реализирането на мониторинга и оценката е възможно да възникнат пречки пред наблюдението, оценяването и събирането на данни. Трябва да бъде извършена оценка на рисковете. Те следва да бъдат предварително прогнозирани и да бъдат набелязани стъпки за предотвратяването им.

Възможните рискове при набирането на данни, наблюдението и оценката са неспазване на доброволно поетите ангажменти за предоставяне на информация от страна на бенефициентите, поради недостатъчна информираност; опорочаване на проверките на място поради неясно разписани или неспазени процедурни изисквания; липса на обективност при извършване на самооценката. За да бъде предотвратена появата на тези пречки, е необходимо внимателно и трезво да бъдат планирани сроковете за актуализирането и поддържането на информационните бази данни, ясно и адекватно да бъдат разписани работещи процедури, да бъдат спазвани заложените срокове, да бъдат предприемани мерки за повишаване информираността на бенефициентите; да бъдат привлечени активни членове на МИГ за участие в процесите на мониторинг, оценка и самооценка, при спазване на изискването за недопускане на конфликт на интереси.

При спазване на процедурите, внимателно планиране, разпределение на задачите и придържане към планираните срокове сериозни пречки пред наблюдението и набирането на данни не би следвало да възникват.

Екипната работа на служителите на МИГ и взаимодействието между изпълнителния екип на МИГ и останалите негови органи ще е предпоставка за своевременно планиране и спазване на сроковете в графика и плановите.

Отговорността на работещите в МИГ ще е гаранция за спазване на изискванията на УО на ОП и сроковете по договора.

Прозрачността и отвореността към бенефициентите, както и работата по оказване на подкрепа при тяхното кандидатстване и впоследствие - при изпълнението на финансираните проекти ще е гаранция за получаване на необходимата информация за попълване на информационната база данни на МИГ.

Уредбата за управлението и мониторинга на изпълнението на СВОМР, оценяването на прогреса в изпълнението и самооценката ще позволят навременно прогнозиране и намиране на решение при евентуално възникване на бъдещи пречки, така че да бъде осигурено безпрепятствено постигане на целите на Стратегията.

При добро целеполагане и екипна работа ще могат да се преодоляват евентуално възникналите форсмажорни обстоятелства, а при възникване на закъснения - те ще могат да се наваксват, без да се нарушават сроковете по изпълнение на договора.

9. Индикатори за мониторинг и оценка:				
9.1.Индикатори за цялостното прилагане на стратегията за ВОМР, включително брой създадени работни места: (не повече от 1 страница)				
ИНДИКАТОРИ ЗА ЦЯЛОСТНОТО ПРИЛАГАНЕ НА СВОМР				
№	Индикатор	Мерна единица	Цел до края на СВОМР	Източник на информация
1	Брой проекти, финансирани по СВОМР	брой	33	База данни и отчети на МИГ
2	Общ обем на инвестициите (публичен принос)	хил. лв.	3 708	База данни и отчети на МИГ
3	Проекти на земеделски стопанства в чувствителни сектори	брой	3	База данни и отчети на МИГ
4	Подкрепени проекти за интегриран туризъм	брой	3	База данни и отчети на МИГ
5	Публични проекти реализирани извън общинските центрове	брой	2	База данни и отчети на МИГ
6	Брой проекти на частни бенефициенти	брой	21	База данни и отчети на МИГ
7	Създадени работни места	брой	15	Отчети на бенефициенти, база данни на МИГ
8	Население от територията, което се ползва от подобрени услуги	брой	12 000	База данни, проучвания на територията
9	Брой деца, ученици и младежи от маргинализирани общности (вкл.роми) участващи в мерки за образователна интеграция и реинтеграция	брой	195	Отчети на бенефициенти, база данни на МИГ
10	Брой деца, ученици и младежи от етнически малцинства (вкл.роми) интегрирани в образователната система	брой	120	Отчети на бенефициенти, база данни на МИГ
11	Площ на местообитания на видове, подкрепени с цел постигане на по-добра степен на съхраненост	ха	1594	Отчети на бенефициенти, база данни на МИГ
9.2.Индикатори по мерки:				

За прилагането на мерките включени в Стратегията МИГ „Стамболово – Кърджали 54” са определени индикатори за наблюдение, ръководейки се от индикаторите по отделните мерки, заложи в ПРСР, ОПНОИР и ОПОС и съобразно специфичните цели разписани в Стратегията. Индикатори по всяка една от мерките са посочени по-долу:

ИНДИКАТОРИ ПО МЯРКА 4.1. ОТ СВОМР (вкл. тематичната подпрограма за малки стопанства)				
№	Индикатор	Мерна единица	Цел до края на стратегията	Източник на информация
1	Проекти, финансирани по мярката	Брой	12	База данни и отчети на МИГ
2	Общ обем на инвестициите (публичен принос)	хил. лв.	868.4	База данни и отчети на МИГ
3	Обем на инвестициите по тематичната подпрограма за малки стопанства	хил. лв.	164.3	База данни и отчети на МИГ
4	Проекти на земеделски стопанства в чувствителни сектори	брой	3	База данни и отчети на МИГ
5	Дял на млади фермери, подкрепени по мярката	процент	20	База данни и отчети на МИГ
6	Проекти създаващи допълваща заетост	брой	5	База данни и отчети на МИГ

ИНДИКАТОРИ ПО МЯРКА 4.2. ОТ СВОМР				
№	Индикатор	Мерна единица	Цел до края на стратегията	Източник на информация
1	Проекти, финансирани по мярката	брой	1	База данни и отчети на МИГ
2	Общ обем на инвестициите (публичен принос)	хил. лв.	146.6	База данни и отчети на МИГ
3	Проекти за преработка на продукти, произвеждани на територията на МИГ	брой.	1	База данни и отчети на МИГ
4	Предприятия, въвели нови продукти, процеси и технологии	брой	1	База данни и отчети на МИГ
5	Създадени работни места	брой	2	База данни и отчети на МИГ

ИНДИКАТОРИ ПО МЯРКА 6.4.1 ОТ СВОМР				
№	Индикатор	Мерна единица	Цел до края на стратегията	Източник на информация
1	Проекти, финансирани по мярката	брой	6	База данни и отчети на МИГ
2	Общ обем на инвестициите (публичен принос)	хил. лв.	862.5	База данни и отчети на МИГ
3	Създадени нови производства, услуги, дейности на територията	брой	2	База данни и отчети на МИГ
4	Създадени работни места	брой	6	База данни и отчети на МИГ
5	Проекти усвояващи потенциала за развитие на туризъм	брой	2	База данни и отчети на МИГ

ИНДИКАТОРИ ПО МЯРКА 6.4.2 ОТ СВОМР				
№	Индикатор	Мерна единица	Цел до края на стратегията	Източник на информация
1	Проекти, финансирани по мярката	брой	2	База данни и отчети на МИГ
2	Общ обем на инвестициите (публичен принос)	хил. лв.	156.5	База данни и отчети на МИГ
3	Създадени нови производства, услуги, дейности на територията	брой	2	База данни и отчети на МИГ
4	Създадени работни места	брой	2	База данни и отчети на МИГ
5	Проекти усвояващи потенциала за развитие на туризъм	брой	1	База данни и отчети на МИГ

ИНДИКАТОРИ ПО МЯРКА 7.2 ОТ СВОМР				
№	Индикатор	Мерна единица	Цел до края на стратегията	Източник на информация
1	Проекти, финансирани по мярката	брой	2	База данни и отчети на МИГ
2	Общ обем на инвестициите	хил. лв.	586.8	База данни и отчети на МИГ

3	Проекти реализирани извън общинските центрове	брой	1	База данни и отчети на МИГ
4	Население на територията на МИГ, което се ползва от подобрените услуги	брой	10000	База данни и отчети на МИГ
5	Изградени/обновени сгради за предоставяне на социални услуги	брой	1	База данни и отчети на МИГ

ИНДИКАТОРИ ПО МЯРКА 7.5 ОТ СВОМР

№	Индикатор	Мерна единица	Цел до края на стратегията	Източник на информация
1	Проекти, финансирани по мярката	брой	2	База данни и отчети на МИГ
2	Общ обем на инвестициите	хил. лв.	195,6	База данни и отчети на МИГ
3	Подпомогнатите нови туристически дейности	брой	1	База данни и отчети на МИГ
4	Създадени временни работни места	брой	4	База данни и отчети на МИГ

ИНДИКАТОРИ ПО МЯРКА 7.6 ОТ СВОМР

№	Индикатор	Мерна единица	Цел до края на стратегията	Източник на информация
1	Брой проекти, финансирани по мярката	Брой	5	База данни и отчети на МИГ
2	Общ обем на инвестициите	хил. лв.	117.4	База данни и отчети на МИГ
3	Проекти реализирани от НПО	брой	3	База данни и отчети на МИГ
4	Проекти съхраняващи културно наследство	брой	3	База данни и отчети на МИГ

ИНДИКАТОРИ ПО ПОДМЯРКА 1 „Подкрепа за предучилищно възпитание и подготовка на деца в неравностойно положение“ от ОПНОИР

№	Индикатор	Мерна единица	Цел до края на стратегията	Източник на информация
1	Проекти, финансирани по мярката	брой	1	База данни и отчети на МИГ

2	Общ обем на инвестициите	хил. лв.	287	База данни и отчети на МИГ
3	За изпълнение: Брой деца от маргинализирани общности (включително роми), участващи в мерки за образователна интеграция и реинтеграция	брой	85	База данни и отчети на МИГ
4	Брой родители участвали в мероприятия по проектите	брой	15	База данни и отчети на МИГ
5	За резултат: Нетен коефициент на записване в детските градини	дял	80%	База данни и отчети на МИГ

ИНДИКАТОРИ ПО ПОДМЯРКА 2 „Образователна интеграция на ученици от маргинализирани общности “ от ОПНОИР

№	Индикатор	Мерна единица	Цел до края на стратегията	Източник на информация
1	Брой проекти, финансирани по мярката	брой	1	База данни и отчети на МИГ
2	Общ обем на инвестициите	хил. лв.	300	База данни и отчети на МИГ
3	За продукт: Брой ученици и младежи от маргинализирани общности (включително роми), участващи в мерки за образователна интеграция и реинтеграция	брой	110	База данни и отчети на МИГ
4	Брой родители участвали в мероприятия по проектите	брой	20	База данни и отчети на МИГ
5	За резултат: Брой ученици и младежи от маргинализирани	брой	80	База данни и отчети на МИГ

	общности (включително роми), интегрирани в образователната система			
ИНДИКАТОРИ ПО МЯРКА „Подобряване на природозащитното състояние на видове от мрежата Натура 2000 чрез подхода БОМР“ от ОПОС				
№	Индикатор	Мерна единица	Цел до края на стратегията	Източник на информация
1	Брой проекти, финансирани по мярката	Брой	1	База данни и отчети на МИГ
2	Общ обем на инвестициите (публичен принос)	хил. лв.	187	База данни и отчети на МИГ
3	Площ на местообитания на видове, подкрепени с цел постигане на по-добра степен на съхраненост	ха	1594	База данни и отчети на МИГ
4	Видове, за чието опазване се изпълняват дейности	брой	3	База данни и отчети на МИГ
10. Съответствие с хоризонталните политики на ЕС: (не повече от 2 страници)				
10.1. Равенство между половете и липса на дискриминация:				
- прилагане на принципа на равенство между половете;	СВОМР ще интегрира хоризонталните приоритети на всички етапи на прилагане чрез: Повишаване на информираността на целевите групи за иновациите и целите на политиките за околна среда и изменение на климата; Стимулиране на разработването на проекти, които интегрират хоризонталните приоритети; Приоритизиране на проектите, които добавят стойност като допринасят за хоризонталните приоритети; Мониторинг и оценка на приноса на прилаганите мерки за хоризонталните приоритети и своевременно предприемане на мерки за корекция, ако е необходимо. Принципът на равенство между половете, определян като желано равенство между двата пола във всички сфери на живота, вкл. наемането на работа, образованието и социалните права, бе приложен по време на подготовката на СМР. В прилагането на всички подмерки на СМР ще залегне и ще бъде съблюдаван хоризонталният принцип на равенство на половете. За неговото спазване ще гарантират следните механизми: предоставяне на информация			

	във формулярите за кандидатстване, оценка, мониторинг по време на изпълнение на проектите, вкл. спазване на законодателството за трудова заетост. В условията на прилагането на всички подмерки на СМР, както и при подбор на участници в дейностите по проектите ще залегне и ще бъде съблюдаван принципът на равенство на половете. При разкриването на работни места в рамките на проектите ще се изисква да бъде прилаган принципът за равенство между половете.
- допринасяне за утвърждаване на принципа на равните възможности;	Принципът на равните възможности предполага изграждането на система от специални мерки, които целят да компенсират изоставането, базирано на произход, възраст или друга характеристика, която може да доведе до третирането на личността несправедливо. За спазването на хоризонталния принцип ще гарантират следните механизми: предоставяне на информация във формулярите за кандидатстване, оценка, мониторинг по време на изпълнение на проектите, вкл. спазване на законодателството за трудова заетост. Мерките, включени в СМР, освен ролята си за икономическото развитие на селския регион, имат роля и за социалното развитие. Особено мярка М07 (7.2; 7.5 и 7.6) ще допринася за устойчивото социално-икономическо развитие на територията на МИГ, свързано със съществуващата инфраструктура и качеството на предлаганите услуги за населението в района. Разривът в обема на инвестициите и качеството на предлаганите услуги създава голяма ножица в качеството на живот на селото и града. Липсата на равни възможности пряко влияе върху социално-икономическото развитие на селата на територията на МИГ. Тези фактори влошават качеството на живот в селата, оказва пряко влияние върху привлекателността им за инвеститори, увеличава опасността от обезлюдяване на населените места и от социално-икономически спад. За да се намалят съществуващите различия между селото и града с подпомагането по мярката ще се създаде, подобри или разшири малка по мащаби инфраструктура, публична инфраструктура за отдих и туристическа информация и подобряване и разширяване на основните услуги, включително за отдих и спорт. По този начин мярката ще допринесе за ограничаване на диспропорциите в развитието и обезлюдяването на част от територията. Създават се условия за съхраняване на населените места и поддържане на образователните услуги, както и предоставяне на културни услуги. Мерките по ОПНОИР изцяло са насочени към създаване на условия за равен достъп до образование на маргинализирани и етнически групи. Посредством мерките ще се търси образователна и социална интеграция на уязвими групи от територията. Чрез планираните обучения и дейностите, насочени към придобиване на умения и постигане на обществена активност в територията на МИГ ще се

	даде шанс на много от жителите на територията с ниско или средно образование да придобият нови знания и умения, което ще повиши техния достъп до нови възможности за работа и ще ги направи по-конкурентни на пазара на труда. Това особено много засяга групата на жените и ромите, които живеят в територията и са най-силно засегнати от безработицата.
- създаване на условия за превенция на дискриминацията.	Принципът на превенцията на дискриминация, посочен в Европейските директиви, означава предотвратяване на неблагоприятно третиране на лице на основата на пол, раса, цвят на кожата, етнически или социален произход, генетични характеристики, език, религия или убеждения, политически или други мнения, принадлежност към национално малцинство, имотно състояние, рождение, увреждане, възраст или сексуална ориентация, отколкото се третира друго лице при сравними, сходни обстоятелства. Този принцип бе приложен по време на подготовката на СМР. За спазването на хоризонталния принцип ще гарантират следните механизми: предоставяне на информация във формулярите за кандидатстване, оценка, мониторинг по време на изпълнение на проектите, вкл. спазване на законодателството за трудова заетост. В условията на прилагането на всички подмерки на СМР, както и при подбор на участници в дейностите по проектите ще залегне и ще бъде съблюдаван хоризонталният принцип на превенция на дискриминация. При разкриването на работни места в рамките на проектите ще се изисква да бъде прилаган принципът за превенция на дискриминация
10.2. Устойчиво развитие (защита на околната среда):	
При разработването на Стратегията е приложен принципът на устойчивото развитие, който следва да гарантира постигането на целите на сегашните поколения без нанасяне на щети и рискове за следващите поколения, свеждане до минимум на неблагоприятните ефекти от човешката дейност и използване на природните ресурси по начин, който гарантира тяхното последващо самовъзстановяване. Принципът обвързва икономическата с екологичната ефективност, вкл. обвързването на екологични, засягащи състоянието на природното равновесие въпроси; с икономическите въпроси, отнасящи се до екологоемкостта; и, от трета страна, със социални въпроси, свързани със стопанските и природните условия на живот: заетост, образование и обучение, здраве, достъп до „здрава“ природна среда, отговорно и споделено управление, както и намаляване и елиминиране на неустойчивите модели на производство и потребление. В прилагането на всички подмерки на СМР ще залегне и ще бъде съблюдаван хоризонталният принцип за устойчиво развитие и защита на околната среда. Ще се стимулира разработването на проекти, които интегрират принципа за устойчиво развитие и защита на околната среда. При подбора ще се приоритизират проекти, които добавят стойност, като допринасят за устойчиво развитие и защита на околната среда и повишават енергийната ефективност. В мониторинга и оценката на реализацията на проектите ще се наблюдава приносът им за устойчиво развитие и защита на околната среда и своевременно ще се предприемат мерки за корекция, ако е	

необходимо. За спазването на хоризонталния принцип ще гарантират следните механизми: предоставяне на информация във формулярите за кандидатстване, оценка, мониторинг по време на изпълнение на проектите, вкл. спазване на екологичното законодателството. В прилагането на М04 (4.1, 4.1.2 и 4.2), както и в прилагането на подмярка 6.4. ще се цели опазване на компонентите на околната среда, подобряване опазването на околната среда и прилагането на природо щадящи инвестиции. С прилагането на М07 (7.2; 7.5 и 7.6) има възможност да се въведат новите изисквания за интеграция на политиката по околна сред (ПОС) и политиката по изменение на климата, както и иновации при изграждането и обновяването на инфраструктурата, като например екоинновации в областта на водоснабдяването и пречистването на водите, в областта на туризма. Посредством изпълнението на мярка „Подобряване на природозащитното състояние на видове от мрежата Натура 2000 ще се приложат интервенции за опазване на видове на площ от 1540 ха.

10.3. Насърчаване на заетостта и конкурентоспособността:

В подготовката на СМР е приложен принципът за насърчаване на заетостта и конкурентоспособността, неговото прилагане ще бъде посочено като задължително при подготовката и реализацията на проекти в рамките на СМР. Като приоритетно ще бъде оценявано разкриването на работни места, вкл. временна (сезонна) заетост. За спазването на хоризонталния принцип ще гарантират следните механизми: предоставяне на информация във формулярите за кандидатстване, оценка, мониторинг по време на изпълнение на проектите, вкл. спазване на законодателството за трудова заетост. Инвестициите по мерки 4.1 и 4.2 са пряко свързани с повишаване конкурентоспособността на земеделието. Инвестициите по мярка 6.4 посредством критериите за подбор ще бъдат насочени също към насърчаване на заетостта и повишаване на конкурентоспособността. Предвижда се подпомагане на инвестициите във физически капитал за целите на разкриване на нови работни места и подобряване производителността на труда чрез реструктуриране и развитие на наличните материални мощности в стопанствата и фирмите, насърчаване въвеждането на нови технологии, въвеждане на нови продукти, процеси и технологии, включително къси вериги на доставка. Произведените по-добри продукти, по-доброто им търсене на пазара и разкриването на нови пазарни ниши ще отвори възможности за повече работни места и ще е потвърждение за повишената конкурентоспособност на земеделските стопанства и предприятия.

В рамките на М07 (7.2; 7.5 и 7.6) при изграждането и обновяването на инфраструктурата ще се повиши привлекателността на територията и ще се създадат условия за съхраняване на населените места и осигуряване на работни места.

10.4. Съответствие с програмите на Структурните фондове:

Програмите на ЕСИФ имат важен принос за изпълнението на стратегията на Съюза за интелигентен, устойчив и приобщаващ растеж и за постигането на икономическо, социално и териториално сближаване „Европа 2020”. Стратегията има 5 водещи цели: трудова заетост, НИРД и иновации, климатични промени и енергия, образование, бедност и социално изключване. От тях всички (пряко или косвено) имат връзка със задачите на разработената Стратегия.

Връзката с ОП "Транспорт" 2014-2020 се намира в екологичната насоченост: намаляване на негативното въздействие върху околната среда и здравето на хората; и стремежът за устойчиво развитие. ОП „Околна среда“ 2014 -2020 и СМР са съзвучни по два основни стълба: изграждане на по-конкурентоспособна нисковъглеродна икономика, в която ресурсите се използват по ефикасен и устойчив начин; опазване на околната среда, намаляване на емисиите и предотвратяване на загубата на биоразнообразие. ОП "Регионално развитие" има няколко, макар и по-опосредствени допирни точки, а именно: Приоритет 1 на ОПРР "Повишаване на регионалната конкурентоспособност на основата на икономика на знанието" е свързана тематично с повишаване на устойчивостта и конкурентоспособността на земеделските стопанства (M04); Приоритет 2 на ОПРР "Развитие и модернизация на инфраструктурата" е съзвучен с M07 (инвестиции в малка по мащаби инфраструктура); Приоритет 3 на ОПРР "Подобряване на привлекателността и качеството на живот в районите за планиране" има своя местен отзвук с целите и прогнозираните резултати на подмярка 6.4. "Подпомагане на инвестиции, свързани с неземеделски дейности". Стратегията е в съответствие с Приоритетната ос: 3 „Образователна среда за активно социално приобщаване”, Инвестиционен приоритет: № 9ii „Социално-икономическа интеграция на маргинализирани общности като ромите“, Специфична цел 1 към ИП 9ii: „Повишаване броя на успешно интегрираните чрез образователната система деца и ученици от маргинализирани общности, включително роми“ на ОПНОИР.